

Izbori 2017.

Opozicija uzvraća udarac

Vikiliks protiv CIA

Šta smo saznali od Asanža

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

01305

9 770353 802012

VREME

broj
1367

16. mart 2017.

INTERVJU: DUŠAN – DUDA IVKOVIĆ

**NE SMEMO
DOZVOLITI
DIKTATURU**

A portrait of Vuk Jeremić, a man with short dark hair and glasses, wearing a dark blue suit, white shirt, and red tie. He has his arms crossed and is looking directly at the camera. The background is a solid blue color.

**МОРАМО
БОЉЕ**

Вук

Јермић

ЗА ПРЕДСЕДНИКА

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević,
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Radoslav Čebić, Sonja Čirić (kultura),
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Tatjana Jovanović, Zoran Majdin,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković (foto),
Milan Milošević, Teofil Pančić,
Saša Rakezić, Mirko Rudić,
Tamara Skrozova, Zoran Stanojević,
Tatjana Tagirov, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić,
Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić

lektori: Katarina Pantić,
Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović,
Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 **Izbori 2017:** Opozicija uzvraća udarac

07 **Zoom:** Junačka izborna predanja

10 **Intervju:** Dušan – Duda Ivković

15 **Nuspojave:** Evroforma i Srbosuština

16 **Region:** Neočekivani poklon u kampanji

18 **Intervju:**

Nadežda Milenković

22 **Kopaonik biznis forum:**

Kao u filmu, ali kom

25 **Intervju:** Aleksandar Ružević,
generalni direktor Coca-Cola HBC Srbija

26 **Intervju:**

Radovan Lazić, tužilac

30 **EU i izbeglice:** Sumrak prava i ljudskosti

32 **Intervju:** Petar Đorđević, predsednik

Grupacije za nautičku privredu i turizam
u Privrednoj komori Srbije

35 **Lisica i ždral:** Jezičke doumice II

KULTURA

36 **Intervju:** Gorčin Stojanović,

reditelj i scenograf

39 **Pozorište:** "Čas anatomije"

40 **Intervju:** Michelle Gurevich
(Chinawoman), kantautorka

42 **Festival:** Fabula u Ljubljani

43 **Poruka:** Mi smo multikultura

44 **TV manijak:** Rupa na kaišu

SVET

48 **SAD:** U raljama „duboke države“

53 **Vikiliks:** Šta smo saznali od Asanža

58 **EU i Poljska:**

Izbor predsednika Evropskog saveta

59 **Navigator:** Pedeset hiljada nijansi sive

60 **Strip:** Neverovatni doživljaji jedne žene

62 **Vreme uživanja:** Neprilagođene

“Saša Janković govori stvari sa kojima se svi slažemo, ali nemamo mogućnost da ih izgovorimo negde javno. Njega delegiramo u ove izbore u ime svih nas koji više nemamo gde da govorimo javno, pre svega na televizijama“

PIŠE: **IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC**

“Uspostavlja se mehanizam ponašanja koji će biti trajan, popuštanje pritisku koji će napraviti model sudije ili tužioca kakav on ne bi trebalo da bude“

PIŠE: **TATJANA TAGIROV**

“Ja se u pozorištu stvarno ne mogu baviti izborima u Srbiji. To je tako malo i dosadno i nebitno. Ali ono u šta se svet pretvara pred mojim očima poslednjih 20 godina, to je ono o čemu ja ovde govorim. O porazu slobodoumlja“

PIŠE: **SONJA ČIRIĆ**

Fotografija na naslovnoj strani: Milovan Milenković

OPOZICIJA UZV

TRAĆA UĐARAC

Šta stoji iza vladajuće mantre “deset na jednoga”, koji su sve mogući scenariji kada je reč o izbornom rezultatu i zašto su ovi izbori šansa za opoziciju, kakav god da bude rezultat

JEDNA OD ALTERNATIVA: Vuk Jeremić

Foto: A. Levajković

Ako Ljubiša Preletačević Beli nekim čudom ne ispadne iz igre, do izlaska ovog broja “Vremena” iz štampe na predsedničkim izborima imaćemo 11 kandidata. Propagandna mašinerija vladajućeg režima oličena u Televiziji Pink od dana kad je istekao rok za predaju kandidatura, u svakom izdanju vesti mantra o tome kako opozicija ima deset kandidata i kako to znači da će na ovim izborima biti “deset kandidata protiv jednog čoveka”. Grafika koja prati ovu vest ne menja se danima: na levoj strani ekrana su sličice ove deseterice, dok čitavu desnu polovinu zauzima velika slika Aleksandra Vučića, kandidata Srpske napredne stranke. Grafika je tu, valjda, za slučaj da je neko glup, pa ne shvata da je on taj jedan čovek. Dakle, kampanja ide u pravcu dehumanizacije Vučićevih protivkandidata. Poruka koju nam Pink šalje jeste da oni nisu ljudi, te da je samo jedan kandidat na ovim izborima čovek. Nećemo na ovom mestu praviti aluzije na natčoveka, dosta je Vučiću muke u tome što je kampanju počeo spotom u pivnici.

Dovoljno smo se bavili premijerovom kampanjom za predsedničke izbore. Vreme je da osvetlimo dve stvari: odnos Vučića prema protivkandidatima i sudbinu opozicionih kandidata nakon izbora.

VUČIĆ NIJE POSEBAN

Što se tiče odnosa prema protivkandidatima, jasna je namera vlasti da tokom ove kampanje oni budu tretirani kao monolitna grupa koja se udružila protiv Aleksandra Vučića. Ovu priču smo slušali i za parlamentarne izbore 2016, pa i posle njih, u kratkom periodu kad se opozicija udružila i protestovala zbog pokušaja Republičke izborne komisije da

koaliciju DSS-Dveri ostavi ispod cenzusa. Ko bi rekao da je to bilo pre manje od godinu dana. Svašta smo od tada preturili preko glave, pa se čini kao da je bilo u prošloj deceniji. Sreća pa nas ima zlo-pamtila, da podsetimo šta je ko pričao i šta sad ponavlja kao papagaj.

Problem sa ovom pričom o svim tim zlim kandidatima koji su se udružili protiv jednog sirotog čoveka Vučića jeste u tome što naprosto ne pije vodu kad je reč o predsedničkim izborima. Parlamentarni su nešto drugo, tada se kroje i prekravaju predizborne i postizborne koalicije, stranke i grupe građana se udružuju što na principijelnim, što na neprincipijelnim osnovama, pa je realno da se ponekad i udruže samo da bi sklonili onog koji je na vlasti. Šta je drugo bio DOS na saveznim izborima 2000. ako ne to? No, na DOS ćemo se vratiti kasnije, jer je ta koalicija iz prošle decenije, koja odavno više ne postoji, naprasno postala važna u tekućoj kampanji. Vučićevo izigravanje žrtve koju tuku deseterica ne funkcioniše u trci za predsednika Srbije iz prostog razloga što na predsedničkim izborima može da pobedi samo jedan. Koliko god se ovo što živimo opire nekim elementarnim zakonima realnosti, nije baš da ova deseterica mogu da se udruže i stvore neko desetoglavo predsedništvo. Na predsedničkim izborima se bori svako protiv svakog. U tom smislu, svaki od kandidata je sirotan koji mora sam protiv deseterice drugih. Znamo da premijer voli da misli o sebi kao o posebnom i jedinstvenom, ali u ovoj situaciji, njegov slučaj nije ni po čemu specijalan. Amerikanci imaju izreku: ne krivi igrača, krivi igru. Igra je takva kakva je, pa ako se neko već uhvatio u kolo, to mu je što mu je.

Foto: FoNet

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

TRI ZNAČAJNA RAZLOGA ZA ULAZAK U IZBORNU TRKU:
Saša Janković, Saša Radulović i Ljubiša Preletačević Beli

Foto: Milutin Marković/ Tanjug

IMA LI ŽIVOTA POSLE IZBORA

Formalno gledano, predsednički izbori u Srbiji ne bi trebalo da imaju sudbinski značaj. Biramo na pet godina osobu koja ima manje-više protokolarna ovlašćenja, deli ordenje, polaže vence, prima diplomate... Ono što predsedničkoj funkciji daje težinu jeste činjenica da je vrhovni komandant Vojske Srbije i da – potpisuje zakone koje izglasa Skupština. Ovde se treba na trenutak vratiti na Vučićev odnos prema opoziciji i njegovu priču o tome zašto je važno da premijer i predsednik budu na istoj političkoj liniji. Naime, Vučić, iako je rekao da će podneti ostavku na mesto premijera čak i ako izgubi izbore, ne želi da mu predsednik "svakog dana nešto zvoča". Ostavimo sad po strani pitanje da li će Vučić ostati premijer ako ne pobjedi na predsedničkim izborima. Šta tačno znači ovo predsedničko zvočenje? Nema tu mnogo prostora za sukobe – Srbija hoće u EU, postoje pregovaračka poglavlja, postoje akcioni planovi, obaveza da se zakoni usklade sa EU legislativom... Možda je mislio na Vojislava Šešelja.

Iako formalno nisu sudbonosni, ovi predsednički izbori mogu da odrede dalju sudbinu opozicije u Srbiji. Ovde je već postalo opšte mesto to da je opozicija slabašna, kompromitovana, pa čak i kriminalizovana. Oni koji nisu ništa od navedenog, evidentirani su kao nebitni i marginalni. Ako pogledamo čije su sve kandidature prihvaćene za predstojeće izbore, lako ih je podeliti u dve kolone. Kriterijum za podelu na kolone nije pobjeda ili poraz na izborima, već procenat osvojenih glasova. Jednu čine oni za koje bi izborni rezultat, to jest osvojeni procenat mogao da znači kraj političkog života, dok su u drugoj oni za koje je ovo novi početak.

Počecemo od ovih drugih. Sva je prilika da će se posle ovih izbora na političkoj sceni izroditi dva nova pokreta: jedan predvođen Sašom Jankovićem i drugi predvođen Vukom Jeremićem. Ova teorija je više nego verovatna jer su oba kandidata mobilisali veliki broj aktivista, njihovi štabovi praktično već funkcionišu kao pokreti, pa teško da će bilo koji od njih dvojice dopustiti da se nakon predsedničkih izbora ta energija raspe. Opet kažemo – bez obzira na rezultat. U tom smislu, ovo je šansa da se makar dve, čak ne ni toliko udaljene političke struje, prebroje, izmere svoju realnu snagu i domet i na taj način dovedu

Junačka izborna predanja: Njih deset, a ja i mojih deset kompanjona sami

Srbiju ubrzo čekaju beogradski izbori, a s njima će gotovo sigurno biti spojeni i parlamentarni izbori i ovo što se sada događa može se smatrati predigrom tih ključnih izbora koji bi najkasnije do proleća iduće godine mogli pokazati da je Vučićevo optiranje za predsedničku funkciju njegov najgluplji politički poduhvat

Ne znam koga Aleksandar Vučić može da uveri u patetičnu tvrdnju da njih deset jurišaju na njega jednoga i da iz toga treba izvući zaključak da su ostali kandidati na predstojećim predsedničkim izborima preispoljna đubrad i da su podlaci, dok je on vitez bez mane i straha koji se isturio u tom neravnopravnom dvoboju.

Recimo da ima takvih koji se daju u to uveriti, posebno ako se svakodnevno ta mantra ponavlja, bez obzira na to što to ne odgovara činjenicama. Priselite se koliko je stranaka i pokreta, s više ili manje resursa, stalo iza Vučićeve kandidature. Čak su dvojica – Ivica Dačić i Rasim Ljajić – blagovremeno odustali od jednom najavljene kandidature, a tu je još trabanata Vučićeve politike kojima se aktivno pridružio, u poslednje vreme, i Bogoljub Karić.

Kao u interpretaciji onog vica o lažnom junačenju i sada bi se moglo reći "njih deset, a ja i mojih deset kompanjona sami". Dodajte tome da su u njegovim rukama svi ozbiljni resursi neophodni za vođenje izborne kampanje – od para do medijskog prisustva – pa ovi drugi kandidati izgledaju kao tužni sirci među vihorima i daleko su od neke desetoglave aždaje koja može nauditi Vučiću.

Ipak, mašina melje nemilosrdno, a kako se kampanja bliži kraju, postaje sve oštija i glasnogovornici Vučićeve politike sve sladostrasnije izmišljaju i lažu, sve su agresivniji i sveprisutniji u javnosti. U poslednje dve predizborne nedelje doživeće kulminaciju koja će, gotovo sam siguran, poništiti i najmanju šansu da ovi izbori budu proglašeni za elementarno fer i poštene.

Razumljiva je i politički racionalna Vučićeve želja da pobeđi ubedljivo i to još u prvom krugu izbora, ali rekao bih da tu ima još nešto, nešto dublje i dalekosežno važnije nego što je aprilska pobeda na predsedničkim izborima.

Obrni, okreni, naime, Srbiju ubrzo čekaju beogradski izbori, a s njima će gotovo sigurno biti spojeni i parlamentarni izbori i ovo što se sada događa može se smatrati predigrom tih

ključnih izbora koji bi najkasnije do proleća iduće godine mogli pokazati da je Vučićevo optiranje za predsedničku funkciju njegov najgluplji politički poduhvat.

Zato bi sada trebalo satrti ideju o rekonstituisanju srpske opozicije i onemogućiti kristalisanje stranaka novog formata koje se već naziru u zaleđu personalnih kandidatura na ovim predsedničkim izborima.

Dodajte tome još mogućnost da Ivica Dačić, kao najjači

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

igrač u Vučićevoj koaliciji, ispadne "grbav" u novom mešanju karata kad se Vučić makar formalno iseli iz Nemanjine ulice i da SPS ne bude spreman da plati cenu Dačićevog kockanja sa interesima stranke i imaćete veliko finale petogodišnje bitke između "naprednjaka" i onih kojima je takav napredak izašao na nos.

Zato se već sada javljaju glasovi kako bi Vučić trebalo da bude novi Putin ili Erdogan, političari koji su ličnu popularnost pretvorili u ličnu moć, bilo prećutno, bilo kroz pokušaje da se referendumom obezbedi veo legalnosti za takvu politiku.

U tome je značaj ovih predsedničkih izbora, ali šanse da Vučić bude "krunisan" nisu velike, mada je nesumnjivo da su velike njegove ambicije.

Zato svi na izbore!

do prekomponovanja opozicionog dela političke scene. Ujedno, ovo je prilika i za revitalizaciju takozvane građanske opozicije koja od 2012. tavori, batrga se i, sve u svemu, ne ostavlja utisak da zna gde udara.

DVE NOVE KOLONE

Za neke stare igrače ovo je prilika za katarzu. Podrškom koju je dala Saši Jankoviću, Demokratska stranka je uspela da povrati delić izgubljenog poverenja birača. I ne samo to, već, izgleda da se DS-u vratilo samopouzdanje, a to im je, pored finansija, bio najveći problem nakon poraza 2012, nekoliko unutarstranačkih izbora, te iscrpljivanja i izživljavanja kome ih je izložio bivši predsednik Boris Tadić. U poslednjih nekoliko godina DS se dobrim delom pročistio od onih najkompromitovanijih u sopstvenim redovima. Pred prošlogodišnje parlamentarne izbore, deo DS-a je u jednom momentu razmatrao i mogućnost da ova stranka uopšte ne izađe sa svojom izbornom listom. Razlog koji su tada navodili bila je snažna potreba da se stranka konsoliduje. Na izbore su ipak izašli, a prilika za konsolidaciju došla je, zapravo, sada, sa podrškom Saši Jankoviću. Da se ugled DS-a u javnosti popravlja, svedoči jedna zanimljiva pojava na Tviteru. Naime, onog dana kada je prikupljen dovoljan broj potpisa za Jankovićevu kandidaturu, u nekim medijima pojavio se naslov "Demokratska stranka skupila potpise za Jankovića". To je, naravno, izazvalo ljutnju i revolt brojnih aktivista koji su radili na prikupljanju potpisa, a nemaju nikakve veze sa DS-om. No, ubrzo je stigao demanti da je bilo ko iz DS-a ovo izjavio, a onda su Tviter, tu neobičnu družinu koja je uvek spremna da traži dlaku u jajetu, preplavili tvitovi sa pitanjima dokle će ljudi imati problem sa DS-om i zašto bi nekoga, u ovom slučaju Jankovića, trebalo da bude sramota što ga ova partija podržava. Indikativno je što autori ovih tvitova nisu funkcioneri, članovi, pa čak ni simpatizeri DS-a.

Tu je, kao što rekossmo, i Vuk Jeremić. Dok je u slučaju Saše Jankovića zamislio i scenario po kom bi pokret koji se okupio oko njega nastavio svoj život bez njega, u slučaju Vuka Jeremića je potpuno jasno da predsednička kandidatura znači povod za njegov povratak u politiku i ostvarenje neskriveno velikih političkih ambicija. I on je uspeo da mobilise značajne snage

"u ljudstvu", pa tek ovde nema sumnje da nas posle izbora čeka osnivanje nove partije. Dok su Jankovićeve pristalice ideološki mešovito društvo koje spaja želja za funkcionalnom državom, povratkom poverenja građana u institucije, te ograničavanja moći jednog čoveka (što je, da se razumemo, legitiman zahtev), moguća stranka Vuka Jeremića je ideološki donekle određena. Jasno nam je da tu imamo desni centar, umereni nacionalizam i politiku koju odranije znamo kao "I Kosovo i Evropa".

I jedna i druga opcija, ako zaista reše da se transformišu u pokrete, moraće da raščiste sami sa sobom neke stvari. Jankovićevi će morati jasnije da se profilisu na ideološkom spektru, jer ostavljaju dosta prostora za nagađanje o tome kakvi su njegovi stavovi o nekima od ključnih političkih pitanja. U kom pravcu bi oni mogli da odu, donekle ukazuje stav kandidata Jankovića prema EU: "Srbija, koja je pružila nesebičan i herojski doprinos pobjedi nad fašizmom, u zajedničkoj borbi jugoslovenskih i evropskih naroda, Evropu doživljava i kao anti-fašističku tvorevinu. Smatram da je Evropa i dalje najbolji postojeći okvir za sprečavanje ratnih sukoba, mržnje i netrpeljivosti na celini njenog prostora, a posebno na granicama Kontinenta." Srbija, osim što nema nijedan državni anti-fašistički praznik, nema nijednu veću stranku koja je jasno anti-fašistički opredeljena. No, ovo je ipak samo delić sa sajta *sasajankovic.rs*, iz kog se o ideologiji može samo spekulirati.

Ako bi se Jeremić upustio u poduhvat formiranja stranke, u šta, kao što rekossmo, nemamo mnogo razloga da sumnjamo, i on će morati jasnije da odredi svoj kurs. Naime, politika "I Kosovo i Evropa", kao i mnoge druge stvari iz Jeremićevih nastupa, po mnogo čemu podsećaju na poslednju fazu vladavine Borisa Tadića, iz vremena tačno pred propast. Vučićevi pokušaji da napravi babaroge od protivkandidata time što će ih nazivati "DOS-ovskim kandidatima" teško da mogu nekoga da prepadnu. Međutim, poslednja faza Tadićeve vladavine još je sveža u sećanju birača, a to sećanje nije lepo. Verovatno je i Vuk Jeremić toga svestan, pa vuče udesno malo više nego što je to (makar otvoreno) činio Tadićev DS.

SUDBINSKI REZULTAT

Ima, dakle, onih kojima bi ovi izbori mogli da udahnu život. No, ima i onih drugih,

kojima je ovo možda poslednja šansa da se održe na političkoj sceni. Vojislav Šešelj, čovek kog bi Vučić, ako baš bude morao u drugi krug, najviše voleo da vidi kao suparnika, jedini je za kog ovi izbori neće promeniti ništa. On u svom biračkom telu važi za većitog heroja, mučenika i jedinog vođu, te se tu ništa ne menja otkako se vratio iz Haga.

Pokret "Dosta je bilo" osvojio je 16 poslaničkih mesta na parlamentarnim izborima 2016. S obzirom na to da je ogroman deo kampanje vođen uz minimalna finansijska sredstva, isključivo na internetu, ovaj rezultat je impresivan. Međutim, sva je prilika da je DJB sam sebi "pucao u koleno" višenedeljnim nadvlačenjem oko toga da li će podržati nekoga ili će izaći sa svojim kandidatom. Sve bi bilo u redu da su u tom kalkulusanju preskočili deo sa "matematičkim" izvođenjem dokaza da je bolje imati tri nego dva kandidata u borbi protiv Vučića. Time su odbili od sebe jedan deo svojih glasača i gurnuli ih u naručje Saše Jankovića. Transformaciju u stranku nisu završili, izašli su sa kandidaturom svog lidera Saše Radulovića i, sve u svemu, u javnosti ostavljaju utisak konfuzne skupine. Onaj trijumf sa republičkih izbora mogao bi lako da postane debakl na predsedničkim. Dovoljno je da Radulović osvoji manje glasova nego što je pokret dobio prošle godine (227.626, premda je DJB nedavno i ovo osporavao). U tom slučaju, logično bi se nametnulo pitanje daljeg pravca i smisla postojanja DJB-a.

Još jedan razlog zbog kog je DJB odbio od sebe svoje stare birače jeste kritikovanje "petooktobarskih stranaka", tj. opet – DOS-a. Logika je prosta: tzv. građanski orijentisani birači ne vole kad neko dira u Peti oktobar, a znaju da je tu pobjedu izvejavao upravo DOS. Premda su i sami svesni svih dosovskih nepočinstava koja su kasnije došla, nisu zaboravili da je upravo taj DOS svrgao Miloševića, isplatio penzionerima zaostale penzije i vratio građanima staru deviznu štednju. Uostalom, od te 2000. naovamo u Srbiji svaka opcija koja je došla na vlast pobeđivala je upravo na dosovskoj retorici i vrednostima te koalicije. Uključujući i SNS 2012.

Ostaje samo pitanje gde je tu Beli Preletačević. Jedini izvestan odgovor je: na konju.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 17. marta do 21. aprila 2017.

Mark Mazeti
HIRURŠKI PRECIZNO
Knjiga dobitnika Pulicerove nagrade, zasnovana na iskazima učesnika i svedoka, o tajnom ratu koji SAD vodi na prostoru od Pakistana do Afrike, o upotrebi dronova i tajnim operacijama CIA i Pentagona. Uzbudljivo i uznemirujuće.

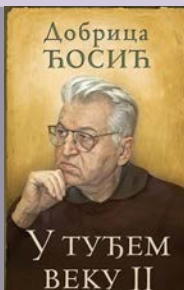

Samanta Šenon
SEZONA KOSTIJU
Distopijski roman o mračnom svetu budućnosti u kome se ukrštaju orvelovska politička tiranija i tolkinovska mistika. Knjiga pisana na tragu fantastike Margaret Atwood i u ključu jezičke razigranosti Antonija Bardžisa.

Vule Žurić
NEDELJA PACOVA
Duhovit i groteskno uvrnut „partizanski krimić“ o ubistvu Nikolettine Bursaća u Jajcu krajem novembra 1943, uoči istorijskog Drugog zasjedanja Avnoja. Među njegovim junacima su Josip Broz Tito, Vladimir Dedijer, Ivo Lola Ribar, Branko Ćopić, Milovan Đilas, Vladimir Nazor i jedna lokalna gatar.

Dobrica Ćosić
U TUDEM VEKU II
Testamentarna knjiga Dobrice Ćosića, poslednji tom njegovih dnevničkih zapisa koji se odnose na političke i istorijske prilike u Srbiji u prvim decenijama XXI veka.

Stela Dafi
PURPURNI PLAŠT
Romansirana biografija vizantijske carice Teodore, medvedarove kćeri i bivše glumice i bludnice, koja je postala supruga cara Justinijana i najmoćnija žena svog vremena. Izvrstan istorijski roman.

Elvedin Nezirović
BOJA ZEMLJE
Roman nastao prema porodičnom albumu, autobiografska priča o odrastanju u Mostaru, porodičnoj drami, ratu u Bosni i Hercegovini devedesetih, jednoj nestaloj zemlji i zauvek izgubljenom zavičaju.

Fatima Buto
SENKA POLUMESECA
Govoreći o sudbini petoro mladih ljudi koji pokušavaju da pomire ideje o ličnoj slobodi i večne zahteve porodice, društva i istorije, ovaj roman donosi priču o savremenom Pakistanu i većinom prokletstvu rata.

Dejvid Nikols
POČETNO PITANJE
Komedija o studentskom životu sredinom osamdesetih, o mladosti i ljubavima. Jedan brucos želi po svaku cenu da učestvuje u popularnom kvizu, a onda se zaljubljuje u kolegicu i čini sve da bi je fascinirao i osvojio.

Sofi Hana
BOLNO RASTOJANJE
Psihološki triler poznate britanske spisateljice o ženi koja je preživela strašnu traumu, a onda izgubila čoveka koga voli. Zastrasujuća priča o opsesivnoj ljubavi, psihičkoj torturi i najmračnijim mestima ljudskog srca.

Liz Džensen
DEVETI ŽIVOT LUJA DRAKSA
Neobičan psihološki triler o devetogodišnjaku koji nakon nesreće pada u komu. Jedan lekar pokušava da ga iz kome probudi, ali ga dečak na ivici života uvlači u tamno središte svog potisnutog sveta. Napet roman, opor, tajanstven i iščašen.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara „Momo Kapor“, Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara „SKC“, Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara „Borislav Pekić“, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara „Dobrica Ćosić“, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara „Vuk Karadžić“, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara „Miloš Crnjanski“, Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara „Borča“, Zrenjaninski put bb, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad

Delfi knjižara „Jovan Jovanović Zmaj“, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara „Vasko Popa“, Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara Stop Shop, Bulevar Medijana 21g, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara „Branko Ćopić“, Omladinska br. 37, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac

NE SMEMO DOZVOLITI DIKTATURU

“Ako ćemo da govorimo sportskim žargonom, kada god te neko nagazi, i kad osetiš nepravdu, tada skače adrenalin, skače koncentracija. Ja sigurno neću da se fokusiram na to da ratujem sa državom, daleko od toga. Prolazio sam kroz mnogobrojne političke sisteme, i siguran sam da je ovaj sistem najgori. Danas je takvo vaspitanje da onaj ko se bavi politikom, i ko je deo vladajućeg sistema, on očekuje da nešto dobije, da bude namiren”

Pripremajući se za intervju sa Dušanom Ivkovićem, između ostalog, pogledao sam i snimak emisije Tanje Peternek “Tv lica... Kao sav normalan svet” na Jutjubu. Bila je 2009. godina, Dušan Ivković je imao 66 godina i upravo je načinio pravo malo čudo. Košarkaška reprezentacija je nakon 2002. godine (i poslednjeg zlata za SRJ) tonula sve dublje i dublje i dotakla dno 2007: sva tri poraza na Evropskom prvenstvu značila su izostanak sa Olimpijskih igara u Pekingu, ali i obavezu igranja kvalifikacija za naredni EP. Tada je, po treći put u prebogatoj karijeri, Dušan Ivković preuzeo nacionalni tim, i za godinu dana ga je sa dna – doveo do finala EP-a 2009. i medalje (srebrne) – prve posle sedam godina.

Nakon toga je, dakle, Dušan Ivković šetao sa Tanjom Peternek po ulicama i sokacima svog detinjstva i mladosti: video sam izuzetno uspešnog, situiranog i veoma uglednog čoveka neverovatne košarkaške biografije, i nekog ko se na Crvenom krstu oseća kao u sopstvenom dvorištu, kako prebira po sećanjima. Iako na zalasku karijere, to srebro 2009. nije bila poslednja reč Dušana Ivkovića u košarci. Sledeće godine je reprezentacija brutalno

oštećena u polufinalu Svetskog prvenstva, i tako sprečena da odigra finale sa SAD, a 2012. je, u nezaboravnom preokretu, njegov Olimpijakos uzeo titulu Evrolige košem u poslednjoj sekundi. Potom je osvojio turski kup i Superkup sa Efesom, i završio prebogatu karijeru u julu prošle godine.

I – opet se vraćamo na emisiju iz 2009. godine – iako je delovalo da u miru evocira mesta, ljude, događaje i sećanja stara više decenija, u jednom trenutku se iznervirao: kada se setio 1980. godine, prvog njegovog odlaska u grčku košarku, kako je dovodio grčke igrače u Beograd u šoping – iz Grčke, koja je 1. januara 1981. ušla u tadašnju Evropsku zajednicu.

“Grčka košarka je tada bila na jako niskom nivou, a tadašnja naša zemlja veoma visoko, i standardom, i svim ostalim. Međutim, zahvaljujući našim vrhunskim političarima, mi smo stigli ovde gde smo stigli. Nisam hteo da progovorim reč o politici, ali sam se sad malo isprovocirao. Gde se nalazi Grčka, a gde ova jedna zemlja, koja se raspala, govorim o svim ljudima koji se tu nalaze. I nadam se da smo sada na dobrom putu, da ćemo da se izborimo da uradimo nešto kvalitetnije”, rekao je tada Ivković Tanji Peternek.

Ipak, sedam godina kasnije, Dušan Ivković se iz penzije najednom našao u žiži javnosti, nakon što je podržao kandidaturu Saše Jankovića za predsednika Srbije. Odmah se našao na udaru “nezvaničnog službenog glasnika” i drugih režimskih medija. I zato sam Dušana Ivkovića prvo pitao o razlozima za njegov izlazak u javnost – šta ga je to nateralo?

“Mislim da su ovi moji izlasci u javnost nešto što iznenađuje i mene. Gradio sam određeni ugled dugi niz godina i ni u kom slučaju ne želim bilo šta da promenim, a ovo što se sada dešava jeste jedan sticaj okolnosti, odnosno činjenica da su uskoro predsednički izbori. Ovo što radim nije u mom ličnom interesu, već radim nešto što je u interesu svih građana Srbije”, kaže Ivković.

“Zapravo, sada bi trebalo da radim nešto drugo, da se pripremam, da uklapam sve materijale i kockice u jednu knjigu, za koju mi je potrebno dosta vremena. Ne knjigu uspeha i rezultata, već nešto poput knjige koju su nekada i nepismeni ljudi ostavljali, ‘knjigu očeva’, koja bi bila namenjena mojoj porodici. I nadam se da sve ovo što se dešava neće da promeni sliku o meni. A sve je sticaj okolnosti – moguće je da se ljudima dopalo

Fotografije: Milovan Milenković

■ **“Gradonačelnik Siniša Mali je zadužen za strategije planova pranja novca, nekretnina, a Goran Vesić uliva strah u gradu. To se zna, svi ljudi to znaju. Poznajem sve strukture, rođen sam ovde, ljudi ga se jednostavno plaše – kad on nešto kaže, glavno je složiti se sa tim. Verovatno ne bih ni dirao te gradske strukture, da se nije desilo ovo što se desilo. To su izuzetno loši ljudi koji su tu postavljeni, i mene je sramota kada Goran Vesić nešto govori, bilo da je fontana na Slaviji, ili kad se izvinjava porodici Aleksić zato što Grad kasni da dâ ulicu Srđanu Aleksiću”**

kada sam prošetao gradom na protestu ‘Ne da(vi)mo Beograd’. I mislio sam, kada sam dao intervju NIN-u, da sam na neki način završio, da sam ispunio svoju građansku dužnost. Da nisam to uradio, jako loše bih se osećao. Međutim, posle tog intervjua, dolazi do situacije za koju mogu da kažem da je sto odsto proverena – da se po nalogu Gorana Vesića povlači zahtev za legalizaciju moje kuće.”

“VREME”: A odakle znate da je to baš Vesić?

DUŠAN IVKOVIĆ: Čekajte, ja sam građanin ovog grada, i poznajem sve njegove strukture. Ja nisam čovek koji kaže da ima “Laufera”, nego me ljudi vole i poštuju, i kažu mi. I sigurno da nije normalno da saznam iz “Informera” da je moj zahtev za legalizaciju kuće odbijen, što nije tačno – on je izvučen iz postupka kao neka vrsta kazne. A to je pratila gomila neistina, što je politička taktika ocrnjavanja političkog protivnika. Međutim, ja nikako nisam politički protivnik naprednjacima. Ja se ne bavim politikom. Nego je isti sistem na snazi kao i godinama unazad – da objekat ne valja, da “stručnjak” kaže da je tu klizište i da ne može da se legalizuje – to je sve taktika tog našeg vajnog gradskog menadžera Vesića.

Opet moram da vas pitam, kako znate da je to on, a ne, na primer, gradonačelnik?

Ne, ne, ne, gradonačelnik Siniša Mali je zadužen za druga pitanja, za strategije planova pranja novca, nekretnina, a Goran Vesić uliva strah u gradu. To se zna, svi ljudi to znaju. Poznajem sve strukture, rođen sam ovde, ljudi ga se jednostavno plaše – kad on nešto kaže, glavno je složiti se sa tim. Verovatno ne bih ni dirao

te gradske strukture, da se nije desilo ovo što se desilo. To su izuzetno loši ljudi koji su tu postavljeni, i mene je sramota kada Goran Vesić nešto govori, bilo da je fontana na Slaviji, ili kad se izvinjava porodici Aleksić zato što Grad kasni da dâ ulicu Srđanu Aleksiću... A on govori i u moje ime, ja sam građanin ovog grada, i nikad to nisam prestao da budem.

Dolazimo do vaše podrške Saši Jankoviću. Jutros ste na N1 bili veoma uvereni kada ste rekli da će Saša Janković da pobjedi na ovim izborima. Sportskim rečnikom, deluje mi da je ovo utakmica na njihovom terenu, sa njihovim sudijama i pravilima, i bez ikakve spoljne kontrole. Zašto onda mislite i kako mislite da Saša Janković pobjedi?

Ako ćemo da govorimo sportskim žargonom, kada god te neko nagazi, i kad ose tiš nepravdu, tada skače adrenalin, skače koncentracija. Ja sigurno neću da se fokusiram na to da ratujem sa državom, daleko od toga. Prolazio sam kroz mnogobrojne političke sisteme, i siguran sam da je ovaj sistem najgori. Danas je takvo vaspitanje da onaj ko se bavi politikom, i ko je deo vladajućeg sistema, on očekuje da nešto dobije, da bude namiren. I sad zamislite budalaštinu koju su rekli – da ja glasam za Sašu Jakovića da bih legalizovao kuću. Pa to ni idiot ne bi mogao da napiše, a ipak je bilo napisano, i to prolazi. Ovo jeste neravnopravna borba. I rekao sam, kada je najteže, uvek gledam da nađem dodatnu motivaciju. Ne da se “palim” i da ratujem, nemam nameru da ulazim u neke konflikte, ali očekujem da neko odgovori, jer je bilo mnogo prljavo ovo što su rekli o meni – da sam bio

podanik Miloševića, i da sam molio Vučića da budem predsednik Saveza da bih srušio Dilasa. Ono što je izašlo u “Informeru” je mnogo gore nego ono što je izašlo u NIN-u, da je Nebojša Stefanović glavni fantom iz Savamale. Nebojša Stefanović je još “Nebojša iz Beograda”, a ja sam osam godina bio predsednik Svetske asocijacije košarkaških trenera. Na svim kontinentima mene ljudi cene i poštuju. A Nebojša Stefanović je neko ko tek treba da dokaže da se sve ovo radi onako kako treba.

Na koji način vi pomažete Saši Jankoviću?

Posle spleta okolnosti, ja sam se prihvatio da budem deo kampanje. Ljudi mi veruju. Zovu me, kažu, evo ovde ima nas 50 koji te podržavamo. A ja im kažem, ljudi, nemojte mene da podržavate, nego Sašu Jankovića. Saša je ovog momenta sasvim sigurno jedan jedini i pravi kandidat za predsednika Srbije. Iz milijardu razloga i ne potcenjujući druge kandidate. To je svima jasno, pa i Vučiću. A mene je najviše isprovocirao ulazak u totalitarnu vlast, koja neodoljivo liči na ono što se događa u Turskoj. Vučić kaže da, ako dođe do kohabitacije, “ja podnosim ostavku, jer ne podnosim da mi predsednik zvoca”. To za mene nije normalno.

Zašto kažete da je ova vlast najgora ikada? Ona vlast iz devedesetih je vodila ratove, ubijala ljude...

Nikada ljudi nisu bili ovako naplašeni, i nikada nismo bili na ovom putu. Ne postoje slobodni mediji, ljudi su na svakom koraku u šoku. Ono tokom devedesetih jeste bila zločinačka vlast, bilo je i plaćenih ubistava, bilo je svega. Ali, budućnost nam nije svetla sa ovom vlašću, i mi moramo da je sprečimo. Jer, to je ta

■ **“Nikada ljudi nisu bili ovako naplašeni, i nikada nismo bili na ovom putu. Ne postoje slobodni mediji, ljudi su na svakom koraku u šoku. Ono tokom devedesetih jeste bila zločinačka vlast, bilo je i plaćenih ubistava, bilo je svega. Ali, budućnost nam nije svetla sa ovom vlašću, i mi moramo da je sprečimo. Jer, to je ta ista vlast. To je potpuno ista vlast”**

ista vlast kod koje su se dešavale stvari koje ste vi pomenuli. To je potpuno ista vlast. Podrška Saši je važna da bismo je zaustavili, to je na prvom mestu, ali i da bi se konačno formiralo jedno jezgro ljudi, odakle će da izađe neka nova inteligencija. Ljudi koji su predložili i podržali Sašu, to su ljudi koji meni izuzetno imponuju. Znam ih godinama, i ne mogu da ne čujem ono što predlože akademici, profesori i vrhunski stručnjaci. Kao što ne mogu da ne čujem ono što kažu o Beogradu na vodi. Pa, Beograd nije Abu Dabi, da mi treba da zaklanjamo pustinske vidike. I sve to što se radi, ne radi se da bi se stvari unapredile, nego zato što se nešto drugo krije iza toga. Šta – videćemo u najskorijoj budućnosti. A svi ovi podanici koji se nalaze u okolini, svi do jednoga govore samo u svom interesu, i imaju dobit iz svega toga.

Često ste govorili da je ono što je donelo uspon Vučiću bilo mesto koordinatora svih bezbednosnih službi. Zbog čega?

Gledajući objektivno, on zna svoj posao. Sigurno je da mnoge ljude drži ucenjenim, jer drži po fiokama sve te afere. Ne želim da pominjem te ljude. Ali, ne bih želeo da ovaj naš razgovor protekne u tome šta je Vučić uradio, već šta mi treba da uradimo. Verovatno ću pred kraj kampanje nešto da kažem o tome kako se ja osećam, zašto je ovo ovako, i zbog čega to treba da se spreči, da se ne bi širilo dalje. Mi ne možemo da menjamo svest, ali možemo da probamo da ljude izvučemo i odvojimo iz tog straha, da ih odvojimo od rijalitija, da priđu i da znaju da postoji nešto kvalitetno. Mislim da je to minimum. Ja nisam stručan da pričam o političkim programima. Podržao sam Sašu Jankovića, shodno nečemu što je iskonsko, a to je naš Ustav. Jedan od najvećih kvaliteta Saše Jankovića jeste to što nije član nijedne partije. Zbog toga jeste hendikepiran u smislu sprovođenja kampanje, i to liči pomalo na borbu Davida i Golijata, ali nam to odgvara. Najsmušnije mi je bilo u Lazarevcu – dok je Saša govorio, neko mi je prišao i

upitao me da li imamo obezbeđenje. Rekao sam mu. “Ja sam obezbeđenje ovde.” Mi putujemo po Srbiji sa dva automobila, bez ikakvog obezbeđenja, a onda mi drugar iz Čačka javi da je Čačak u subotu bio preplavljen stotinama autobusa kada je dolazio SNS. A ti ljudi koji dolaze i putuju tim autobusima znaju da je to nešto veštačko. Ja verujem u pobedu, tako sam vaspitavan. Najiskrenije verujem.

Pomenuli ste jednom da građani treba da shvate koji je ovo momenat za Srbiju. Koji je ovo momenat, o čemu se ovde odlučuje?

Najjednostavnije, mi ne smemo da dozvolimo da Srbija postane totalitarna, diktatorska zemlja, u kojoj građani apsolutno neće moći da imaju uvid u bilo šta. Jer, svi ugovori o rasprodaји zemlje će da budu stroga tajna, kao što mi ni danas ne znamo tačno šta je bilo sa dugovima JAT-a i Etihada, odakle je sve to namireno i šta je urađeno. Prema tome, tu treba da postoji kompletna transparentnost i javnost. Da ne ulazimo u neke šire političke analize i strategije, pitanje Kosova... Vrlo je teška situacija ovo u čemu se nalazi Evropska unija, ali i Zapadni Balkan, u trenutku kada se dve države takoreći raspadaju. Verujem da se, u kompletnoj nemoći da kontrolišu situaciju, ti političari između sebe dogovaraju i prave razne incidentne situacije da bi prikrili svoju nemoć i da bi dobili glasačko telo.

A spolja, očigledno, nikakva kontrola neće moći da dođe.

Spolja nema nikakve kontrole. Ja želim da se Evropska unija ne raspadne, ali posle Bregzita, da li će još neka zemlja da ode? Da li može da se kontroliše izbeglička kriza? Ili terorizam? To su tri pitanja za koja EU apsolutno nema rešenje.

Kao trener, kako biste svojim igračima opisali one protiv kojih treba da igrate, i ono što je pred njima?

Najpre, treba uvek da igraju dva ravnopravna tima, pod ravnopravnim uslovima. A mi imamo situaciju gde nismo ravnopravni. Prema tome, ja ne mogu trenutno ovo da objasnim svojim igračima, ali svakim danom moj tim će da bude jači i jači, a oni će da budu u sve većoj dubiozi. Ta situacija će, ne iz dana u dan, nego iz sata u sat, da ide na našu stranu. To je evidentno.

◀ RADMILO MARKOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

PILULE PROTIV ZABORAVA

Nebojša Popov
Umberto Eco
Arsen Dedić
Jovan Ćirilov
Dobrica Ćosić
Mirko Đorđević
Srđa Popović
Aleksandar Tijanić
Slavomir Mrožek
Jozef Škvorecki
Biljana Kovačević Vučo
Momo Kapor
Milorad Pavić
Bogdan Tirnanić
Taras Kermanner
Minimaks
Miomir Grujić Fleka
Zoran Đinđić
Aleksandar Tišma
Džo Stramer
Danilo Bata Stojković
Ian Dury
Duško Radović
Toma Zdravković
Kiklop, Golubnjača,
Radio B92, "Danas" (ZG),
Sarajevo, Drahma

VREME

TEOFIL PANČIĆ

"Pilule protiv zaborava",

280 strana, format B5, latinica,

30 fotografija

Pisao sam ove nekrologe, u novinarskoj brzini, a opet s neizbežnom ambicijom da nekako potraju, da prežive i nadžive povod, kontra samoj naravi novina. A zašto? Možda iz taštine, ali nadam se ipak zato što se o onima koji napuštaju naš jedini zajednički svet, a u njemu su nešto (meni, nama) značili, mora da sudi i strože i blaže nego dnevnim i tekućim povodima, ali svakako temeljitije.

Iz predgovora autora

OBRATI PAŽNJU!

**DRAGAN TODOROVIĆ
"U tri lepe"**

216 strana, format A5, mek povez, ćirilica
Autobusi su i dalje pristizali, iz Šapca, još njih sa Uba, pristigli narod se raspoređivao, bilo i onih koji stigli sopstvenim prevozom, jedan auto se parkira naspram bine, ono energično žensko povika, Sklanjaj, to je samo za „Pink“. Autobusi su još dolazili, u sklanjanje autobusa se uključi i Šef protokola Vlade, skloniše sve autobuse iz vidokruga. [...]

Preko mikrofona dadoše komandu, Svako po dva metra nazad, na levu i desnu stranu se raširite, oslobodite traku koja treba da se preseče, nemojte se nabijati... Samo što prošlo osam sati, sve beše postavljeno, začu se žamor, od usta do usta prođe uputstvo, Svi smo mi meštani, nekolicina otvori fascikle i upisa dnevnu zapovest, Svi smo mi meštani.

Evroforma i Srbosuština

Zašto neću da glasam za onog ko misli kao i ja, a hoću za onog za kojeg lepo ni ne znaš šta misli

Kratka vest u "Novostima" od 12. 3. 2017. kaže ovako: "Predsednički kandidat (...) kaže da mora da se prizna 'notorna istina' da je Kosovo nezavisno od Srbije." Potom kaže i ovo: "Štiteći dela i tekovine Slobodana Miloševića, nismo spremni da priznamo notorne istine. Kosovo je nezavisno od Srbije, ono je izgubljeno ratom, taj rat je vodio režim Slobodana Miloševića i taj režim nas je izložio NATO bombardovanju." A onda i ovo: "Činjenica (je) da prema Kosovu postoje granični prelazi, da građani Srbije ne mogu da odu na Kosovo bez pasosa, kao i da granicu sa Kosovom obezbeđuju između ostalog i međunarodne snage." Na kraju se navodi da je predsednički kandidat "ocenio i da bi Srbija bila na višestrukum dobitku ukoliko bi postala članica NATO".

Ne, ne; samo vam se učinilo da sam se to ja u poslednji čas kandidovao za predsednika Srbije, a vama to nekako promaklo. Ovo, dakle, nisam rekao ja, ali – kao da jesam. Potpisujem svaku reč. Tako je, i nikako drugačije. Svaka je ovome kandidatu kao Njegoševa, pa još malo bolja. Slava mu i hvala, đe čuo i đe ne čuo.

Tako, dakle, govori kandidat za kojeg ću ja glasati, jer zastupa stavove koji su mi veoma bliski (čuj, stavove – nisu to čak ni stavovi, mahom su to gole činjenice, nimalo "alternativne")? Ma ne, šta vam pada na pamet: tako ne govori taj za kojeg ću glasati, nego tako govori Nenad Čanak. A onaj za kojeg ću ja glasati na ove iste teme sve nešto mulja i ševrda, okruglo pa na čoš, možda iz kalkulacije da mu se tako za izbore najbolje isplati, a možda i zato što zaista ne misli tako kako mislimo Čanak i ja, koji smo u pravu, a on nije.

Pa dobro, zaboga, zašto neću da glasam za onog koji misli kao i ja (dakle – ispravno), a hoću za onog za kojeg lepo i ne možeš da budeš siguran šta o tome misli, ako uopšte misli? Vrlo jednostavno: zato što ovo *nisu* izbori na kojima se bira hoće li Srbija biti član EU (kamoli NATO), nego hoće li Srbija krenuti dalje ka otvorenoj diktaturi jednog sve otkaćenijeg i brutalnijeg (a ideološki već sasvim ravnodušnog) samodršca, ili u rikverc ka kakvoj-takvoj demokratiji i pluralizmu. Famosna "geopolitička pitanja" ovde su ubačena kao koska za glodanje koja treba da nas odvraća od suštine, od *jedine prave teme*, i od daleko najjasnije i najneposrednije opasnosti koja se nadvila nad Srbijom, a ta opasnost dolazi iznutra, a ne spolja. Čak ni sa istočne strane (mada joj se ova bezbeli raduje).

Uh, pa čak ni ovo nije kraj. Evo, zamislimo da Srbija, ova-kva kakva je, doslovno danas nekom vradžbinom postane članica EU i NATO? Iako sam svim srcem za to već tri decenije, ne bi me to baš nimalo usrećilo. Zašto? Pa, znate, i

Mađarska Viktora Orbana i Poljska mahnitog Kaćinjskog su u EU i u NATO; i Turska svirepog sultana Erdogana je u NATO (srećom, ne i u EU), i šta sad? Daleko im lepe kuće. Otkad su nastali ovi predsedani, samo članstvo u EU (kamoli u NATO) više nije bezuslovna garancija da se radi o slobodnoj zemlji liberalno-demokratskog poretka. A mene baš takav poredak zanima: on je suština, ostalo je forma. On je bezuslovno, ostalo je opcionalno.

Zašto ima dosta onih s kojima sam dugo delio bliska gledišta, a koji to još, čini se, ne razumeju? Ostavljam po strani *regutirane* i (*pot*)*kupljene*; mislim na one koji stvarno imaju problem snalaženja. Možda se nemali deo odgovora krije u nečemu što bismo mogli nazvati *fenomen kasnog paljenja*, a možda i *sindrom vojevanja prethodnih ratova*. To vam je nešto slično onome što je bilo devedesetih: sećate se, bili ste opozicija ratovima i nacionalizmima, miloševićima i šešeljima, a za to vreme neki su uporno vojevali "protiv komunizma", i još su sebe s punim ubeđenjem nazivali – opozicijom. Mada su, u najmanju ruku, promašili deceniju. Većina je njih tokom stvarnog "komunizma" bila manja od makovog zrna, ali poneki su stvarno i tada bili opozicija (koja se tada nazivala – disidenti). Ali nisu uspevali da shvate da se u međuvremenu njihov omiljeni Neprijatelj raspao i rastočio u ništavilu, a da je došao novi, još gori i svakako ubojitiji: nacionalizam, sa širokim stepenom štetnih dejstava. Na toj su konfuziji Milošević i ostala banda lepo parazitirali punu deceniju i kusur.

Nije li mi ova analogija malo šepava? Da, ako je shvatite bukvalno. Situacije nisu istovetne, jer Srbija uistinu nije razrešila – ni idejno-načelno, kamoli praktično – svoje "geopolitičke" zavrzlake i dileme, i mnogo se još tu vode muti. Ali, ta je stvar u ovom kontekstu apsolutno drugorazredna ako nam je kriterijum izgled ovog društva i pravac njegovog kretanja, ukratko: stvaran i normalan ljudski život. Po njega je daleko, daleko najveća opasnost autoritarno-populistička vladavina, kao bizarna kombinacija čvrste ruke, sveopšte laži i puke stihije, i danas je opozicija Tome Nečemu i njegovoj personifikaciji jedino što se računa, a sve ostalo je drndanje vune, bezopasno i nevažno, otuda uglavnom i ne napadano. Uostalom, zamislite samo da je sve ono što je izrekao Nenad Čanak, rekao onaj za koga ću glasati? Pa, vijali bi ga da ga obese na Terazijama. A mom starom drugu Čanku, hvala bogu, ništa. Zašto? Zato što je za Njih baš dobro da time na svoju stranu (i samim tim u bunar) odvuče poneki zabludeli glas od Istomišljenika u nevažnim stvarima. Ne nevažnim po sebi, nego nevažnim 2. i 16. aprila. A znati kad je čemu mesto i vreme, to je sve, ne samo u politici. ¶

Foto: AP Photo

Neočekivani poklon u k

Inicijativa Hašima Tačija da formira vojsku na Kosovu i pokušaj Bakira Izetbegovića da obnovi suđenje Srbiji za genocid pred Međunarodnim sudom pravde sasečene su u korenu, što je u Beogradu predstavljeno kao velike pobeda srpske diplomatije i znak da se Zapad konačno stavio na srpsku stranu. Srbija je na njihov ishod imala taman onoliko udela koliko i na snežnu oluju koja je Vučiću otvorila put do nemačke kancelarke

Kaže se da za našeg čoveka nema veće sreće nego kad komšiji crkne krava. Ipak ima nešto još bolje: kad komšija u pijanstvu zakolje jedinu kravu zarad kila mesa, pa naš čovek, kakav god bio, pored takve budale može da nakrivi kapu i da izgleda kao ozbiljan domaćin.

Upravo je takva sreća zadesila premijera Srbije Aleksandra Vučića prošle nedelje kada su dvojica lidera iz komšiluka, istovremeno ali svaki iz svojih razloga, povukla rizične poteze koji su im se obilili o glavu i ozbiljno im ugrozili kredibilitet i kod kuće i u svetu. Najpre je predsednik Kosova Hašim Tači kao odgovor na pokušaj da na brzinu i mimo ustavne procedure formira kosovsku vojsku dobio crveni karton iz Brisela i Vašingtona, a onda je Bakir Izetbegović, bošnjački član Predsedništva Bosne i Hercegovine, kad je na svoju ruku i uprkos savetima pametnih ljudi pokušao da obnovi suđenje Srbiji za genocid pred Međunarodnim sudom pravde (MSP), doživeo da mu taj zahtev odbiju već u pisarnici.

Obe ove inicijative ocenjene su na Zapadu kao pretnja bezbednosti u regionu,

pa su sasečene u korenu, što je u Beogradu predstavljeno kao velike pobeda srpske diplomatije i znak da se Zapad konačno stavio na srpsku stranu. Bilo kako bilo, Vučiću su ovi događaji došli kao naručeni za predsedničku kampanju, kao i snežna oluja na istoku Sjedinjenih Država zbog koje je otkazan prekookeanski let Angele Merkel, pa je nemačka kancelarka umesto prvog zvaničnog susreta sa Donaldom Trampom u kalendaru prekoredno ubacila susret sa Vučićem.

RADO IDE TAČI U VOJNIKE

Tači je nameru da osnuje kosovsku vojsku objavio još pre tri godine, kada je bio premijer. Plan je bio da se Kosovske bezbednosne snage (KSF), lako naoružana jedinica od oko 2500 ljudi, udvostruči i transformiše u Kosovske odbrambene snage i da joj se dâ mandat da brani Kosovo od agresije (zna se čije). KSF je inače nastala na temeljima Kosovskog zaštitnog korpusa, formacije sastavljene od ostatka Oslobođilačke vojske Kosova (UČK) koja je nakon ulaska NATO-a razoružana i rasformirana. Ideja je bila

da se UČK spase obraz tako što bi se jednom njenom delu omogućilo da nastavi da postoji pod drugim imenom i da paradiira u uniformama, sa formalnim mandatom da interveniše u slučajevima elementarnih nepogoda.

Albanski politički lideri, kao uostalom i srpski, ovu jedinicu su od početka doživljavali kao zametak buduće kosovske vojske. Tačijev problem u nameri da ostvari ovu transformaciju bio je što stvaranje vojske podrazumeva promenu kosovskog Ustava, a to je pak, moguće učiniti samo uz saglasnost svih predstavnika nacionalnih manjina – Srba, Crnogoraca, Bošnjaka, Roma (Aškaliya i Egipćana), Goranaca i Turaka – a Srbima, očekivano, nije padalo na pamet da takvu promenu podrže. Tači se stoga dosetio da prepreku zaobiđe tako što neće menjati Ustav, nego postojeći zakon o KSF, za šta je dovoljna podrška parlamentarne većine.

Ovo nije dobro primljeno ni u briselskom sedištu NATO-a ni u Vašingtonu, ne toliko zbog glasnog protivljenja Beograda koliko zbog toga što je procenjeno

Foto: AP Photo

kampanji

da bi Tačijeva vojska mogla da ugrozi monopol NATO-a kao jedinog garanta bezbednosti na Kosovu, a možda i da isprovocira incidente koji bi postojeću misiju (KFOR) doveli u vrlo neprijatnu situaciju. Stoga je Tačiju iz Brisela i SAD jasno i glasno rečeno da će na vojsku morati da sačeka bar do uspešnog okončanja dijaloga o normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine, kada će prestati potreba za prisustvom NATO-a na Kosovu. U suprotnom, rečeno mu je, ne samo NATO i SAD već i Evropska unija preispitaće podršku kosovskim institucijama. To bi, s obzirom na stepen zavisnosti Kosova od te podrške, imalo nesagledive posledice.

Do predaje ovog teksta u štampu, nije izvesno da li će kosovska vlada, u kojoj Tačijeva Demokratska stranka Kosova koalira sa Demokratskim savezom Kosova (strankom koju je osnovao pokojni Ibrahim Rugova), izneti predlog o transformaciji KSF pred tamnošnji parlament. Tači je najavio da će u tom slučaju podneti ostavku i raspisati vanredne izbore, što mu je, prema nekim teorijama, od početka bila namera. U svakom slučaju, definitivno je dobio ozbiljan minus kod zapadnih saveznika, koji su mu dosad mnogo štošta opraštali. Nakon ovoga, u najboljem slučaju, biće stavljen pod pojačan nadzor, a u najgorem zamenjen nekim kooperativnijim liderom.

KOCKANJE UPRKOS NATO, EU I SAD:
T. Stoltenberg i H. Tači; D. Čavić, M. Ivanić i D. Izetbegović (predsedništvo BiH) i američke trupe na Kosovu

Foto: Reuters

ODBIJENICA IZ PISARNICE

Pokušaj Bakira Izetbegovića da izdejstvuje reviziju suđenja Srbiji za genocid u MSP je u dobroj meri simetričan. Baš kao što je Tači dugo najavljivao stvaranje vojske, Izetbegović je najavljivao zahtev za revizijom presude MSP iz 2007. godine, prema kojoj je Srbija oslobođena optužbe za direktno učešće u genocidu u Srebrenici (mada joj je zamereno što ga nije sprečila, iako je mogla, i što je dugo bila sigurna kuća za vinovnike, pre svega Ratka Mladića). Nekoliko dana uoči isticanja desetogodišnjeg roka za žalbu, Izetbegović je, mimoilazeći srpskog i hrvatskog člana Predsedništva, naložio opunomoćenom pravnom predstavniku BiH Sakiću Softiću da zatraži reviziju, pozivajući se na navodne nove dokaze o krivici Srbije. To je izazvalo duboku političku krizu u Bosni, uz pretnje političkih predstavnika Republike Srpske da će se povući iz zajedničkih institucija.

Izetbegović je na reviziji insistirao uprkos sugestijama zapadnih ambasadora da to ne čini, i uprkos savetima brojnih stručnjaka za međunarodno pravo, koji su ukazivali da MSP gotovo sigurno neće prihvatiti reviziju, a da će čak i ako je prihvati verovatno samo potvrditi raniju presudu. Jedan od njih je Refik Hodžić, čovek kome je u Prijedoru pobijena gotovo cela porodica. Bio je portparol Haškog tribunala, a trenutno radi u njujorškom Međunarodnom centru za tranzicionu pravdu, pa je stoga jedinstveno kvalifikovan da govori i u ime žrtava i kao ekspert. Nakon što je Hodžić javno ocenio da je zahtev za revizijom ne samo pravno neosnovan nego

kontraproduktivan, jer obeshrabruje pokušaje da se na druge načine utvrdi puna istina o ulozi Srbije u ratu u BiH, u sарајevskim medijima je prozvan kao izdajnik i stavljen na stub srama.

Iako se očekivalo da sud dugo razmatra zahtev za revizijom, odluka je usledila već posle nekoliko dana. Zahtev je glatko odbijen, i to ne od strane sudija, nego Registra (pisarnice), gde je ocenjeno da je zahtev neosnovan jer iza njega ne stoji cela država (MSP rešava isključivo državne sporove). Što je još gore, saznalo se da je sud još prošle godine zaključio da je Softićevo punomoćje sporno i da je tražio da ga BiH obnovi, što nije učinjeno. A zatim se ispostavilo da je Izetbegović znao da Softić više nema pravo da pred sudom zastupa Bosnu, ali je nastavio da gura reviziju iako je bio svestan da će biti odbijena, valjda računajući da će mu to doneti poene bošnjačkih glasača. Sada je prinuđen da odgovara na neprijatna pitanja o tome koliko je cela ova avantura koštala – o narušenim odnosima unutar BiH sa Srbijom da i ne govorimo.

Obe ove afere imaju nešto zajedničko: proizvod su želje lokalnih lidera da osvoje političke poene povlačeći kockarske poteze, uz rizik da naljute dojučerašnje saveznike. Srbija je na njihov ishod imala taman onoliko udela koliko i na onu snežnu oluju koja je Vučiću otvorila put do nemačke kancelarke. Svejedno, poklonu se u zube ne gleda.

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Srbija pod okupacijom

“Saša Janković govori stvari sa kojima se svi slažemo, ali nemamo mogućnost da ih izgovorimo negde javno. Njega delegiramo u ove izbore u ime svih nas koji više nemamo gde da govorimo javno, pre svega na televizijama. Bili vi poznati ili manje poznati, taj prostor za vaš glas praktično ne postoji”

Za nas u “Vremenu”, Nadežda Milenković, kreativna direktorka, pre svega je autorka sjajne kolumne “Pun kufer marketinga”, koju je za ovaj nedeljnik pisala dvehiljaditih, i to je tako. Mlađima je više poznata po odvažnim nastupima i tekstovima u “Pešcaniku”. A svima ostalima po nekim nezaboravnim reklamnim sloganima. Na samom početku razgovora upitala je da li mi uopšte znamo da je ona deo marketinškog tima u kampanji Saše Jankovića. Naravno, gde da ne znamo.

“VREME”: Da ste juče odnekud došli u Srbiju, ne znajući ništa o političkim prilikama ovde, i da ste pogledali TV programe i predizborne spotove na društvenim mrežama, šta biste zaključili? Ili, kome biste se priključili?

NADEŽDA MILENKOVIĆ: Prvo bih primetila da je Vučićeve kampanja u spotovima osmišljena baš za društvene mreže i da se on u njima obraća ljudima za koje pretpostavlja da ne gledaju televiziju uopšte. On ima dve vrste nastupa: jedan koji je televizijski i jedan koji

je prilagodio društvenim mrežama, i to uglavnom pretpostavljam namenjen mlađoj publici. I po načinu kako im se obraća, i kako on sam izgleda u spotu, ta nonšalantnost, i priča o navijačima, eto, da sam doputovala iz neke druge zemlje i da pojma nemam ni o čemu ovde, rekla bih da je to dobro usmerena kampanja baš ka društvenim mrežama, kad hoćete jednom delu svoje publike da se obratite.

E sad, Saša Janković i Vuk Jeremić, na primer, budući da nemaju nikakav drugi medijski prostor, svu svoju aktivnost

m vlasti

preneli su na društvene mreže i oni nisu u situaciji "e, kad budem imao spot na TV-u i kad budem znao da me gleda najšira publika, ja ću ovako, a kad budem na društvenim mrežama, ja ću jednu po jednu ciljnu grupu da osvajam". To je osnovna razlika koju bih primetila, da neko nema pristup klasičnim medijima, a neko ima neograničen i gotovo da zloupotrebljava taj pristup.

Kada se u političkom marketingu kaže ciljna grupa, ne deluje li to preusko, u smislu da treba da se ide na što veći broj birača?

Možda ću to najlakše objasniti na primeru ovih izbora. Uzmimo, recimo, građansku, demokratsku opciju čiju ciljnu grupu možemo da opišemo kroz onu čestu scenu u američkim filmovima kad se žena porađa, i svi viču "push, push, push",

a njoj je na kraju svega dosta i odlučuje da neće ni da se porodi. Boli je, nije joj ni do čega, suviše to dugo traje, mrzi svog muža, mrzi doktore i sestre koji viču "push, push". To je možda najbolji opis ciljne grupe za tu opciju. Ona je razočarana, umorna, ne zanima je više ni da glasa, odustala je. I zadatak svih koji se obraćaju toj ciljnoj grupi jeste da ih uvere da probaju još samo ovaj "push", a onda će da se rodi nešto jako divno. Ko uspe da ih ubedi da zbog te divne stvari koja će da se rodi vredi da se još jednom potruže, taj je uspeo da se obrati svojoj stvarnoj ciljnoj grupi. Vi uvek znate kome ne vredi da se obraćate. Bilo koji proizvod da je u pitanju, a posebno političke kampanje, do nekih ljudi jednostavno ne mogu da dopru, naprosto nisu vaši glasači. Čula sam jednu divnu definiciju na temu lokalnih izbora u Crnoj Gori: ko 'oće svima da ugođi, taj il' je poluđeo il' će poluđet.

Vučić se ipak obraća svojim neglasačima, odnosno kritičarima, u svom spotu u pivnici. Suprotstavlja im se rezultatima, sad na stranu koliko su oni istinski.

On u tom spotu govori "ne verujte svojim ušima i očima, nego ću ja da vam objasnim", i onda objašnjava sve isto što i u svakom TV nastupu. To su kilometri autoputa, pa uspesi, pa je otvorio fabrike i u tom smislu on ništa novo nije rekao, nov je samo način kako se on predstavlja kao neko ko je opušten, a i to je diskutabilno. Šta radi on sam u kafiću i zašto je sam, kao što je sam i u avionu na sedištu. Više je to priča o tome "vi ste naseli na priče mojih kritičara, a ja ću sad po sto hiljaditi put da kažem iste podatke", i samo je ponovio podatke kojima nas zadržava svakog dana u svakom pogledu.

Radikali su oduvek bili poznati po pojednostavljenoj retorici, uprošćenom jeziku, a i pokazalo se da se to najviše upija u svest birača.

Jednostavnost nastupa i poruke je uvek dobra, lakše će je ljudi razumeti, brže će je primiti, više će joj verovati. I Đinđić je, kada se pojavio u političkom životu, našalost, imao jako komplikovane asocijacije. Međutim, vežbao je, i s obzirom na to da je bio vrhunski inteligentan i obrazovan čovek, vrlo brzo je taj deo svog nastupa ispravio kada su i nastale one njegove divne misli i rečenice koje su se posle kao

"kpiraj-kopiraj" pojavile. Kada bih davala definiciju marketinga koja je meni bliska, to bi bilo: istina koja je lepo rečena, istina ispričana na zanimljiv način. Ali, kad govorite neistine, pa ma kako ispričane, to onda zovemo populizam, podilaženje masama, i sad, naravno i to, kao i svaka laž, ima svoju publiku i ima svoju prođu.

Čini li se i vama da Vučić kopira Đinđića u nekim delovima svog nastupa?

Kako da ne, i nema koga on ne kopira. Ali velika je razlika kad govorite ono u šta verujete i kada imate toplu emociju i dobru nameru, od onoga kada samo izgovarate citate drugih ljudi. Kada je Đinđić govorio, nikada nije rekao "vi ste lenji, bezobrazni", nego "pa dobro, zašto ne popravite makar sat, razumem da je teško, da nemate, ali ljudi bar sat možete da popravite, neka bar on radi". Osetite da u tom nastupu nema zlovolje, nije bilo tog odnosa koji vam primarno kaže: vi niste okej. Ja mogu da vam kažem citat bilo koga, ali ako je moja primarna poruka da vi ne valjate, da treba da promenite "mind set", mentalitet, navike, jer ste neradnici, jer stalno nešto tražite od države, nema te poezije kojom ću ja to moći da sakrijem. To je ta razlika u konceptu kako vidite ljude oko sebe. I to je ono što kod Vučića možemo pročitati kad nas pogleda ili kad nam se obraća: baš smo mu odvratni i prezire nas.

Pa ipak, Vuk Jeremić se u svojoj kampanji odvažio na TV duel s njim.

Mislim da je to dobro osmišljeno, mali spotovi u kojima ima zamišljen TV duel sa Vučićem, pošto, naravno, do tog TV duela neće nikad doći. Fingiranje TV duela je dobar način da se kaže šta se misli pa čak i da se pomene ime onoga čije ime ne sme da se izgovori, "velikog brata". Takođe, Jeremić ima kampanju koja je "off", koja nije direktno njegova promocija nego je zapravo kritika Vučića i njegove vlasti. U tom smislu, mislim da je promislilo koja mu je ciljna grupa, kako da joj se obrati, što mu daje dobre šanse da dopre do njih, tako da, ali samo stručno gledano, to nije ni loša ni pogrešna kampanja.

Mnogo pohvala, pa čak i emocionalnog uzbuđenja prati i spot Saše Janakovića. Međutim, zašto, pitaju se mnogi, svi u spotu govore njegovim glasom i kakvu nam to poruku šalje?

Koncept tog videa jeste da Saša Janković govori stvari sa kojima se svi slažemo, ali nemamo mogućnost da ih izgovorimo negde javno. Njega delegiramo u ove izbore u ime svih nas koji više nemamo gde da govorimo javno, pre svega na televizijama. Bili vi poznati ili manje poznati, taj prostor za vaš glas praktično ne postoji. Vrlo neprijatno sam se iznenadila kada su i TV B92 i TV Prva već na početku kampanje usred izbornog bloka, gde se emituje ono što vam kandidat pošalje, napravili prekid posle Saše Jankovića i čitali saopštenje gradonačelnika Novog Sada Vučevića, iz SNS-a, o tome "ko je taj Saša Janković i šta rade ovi preletači s njim". Čitati to usred izbornog bloka ne da nije profesionalno, nego je nedopustivo. U takvoj situaciji Saša Janković je glas svih nas koji ne možemo da dopremo dalje od porodice kad se negde okupimo, a i tu smo već počeli da pazimo šta pričamo.

Strah je ovde zaista toliko dominantan da se nalazi i u nazivu grupe građana koja kandiduje Sašu Jankovića – "Za Srbiju bez straha"?

Kad bi se jednom rečju opisivala situacija u društvu, to jeste strah. Nikada vlast nije više radila na tome da nas zastraši: od gubitka posla, od toga da će neko da nas presretne i prebije ako smo se usudili da kažemo nešto drugo, koji god segment života da pogledate, ljudi su zastrašeni da neće dobiti ono što im treba. Kada kažem "treba", mislim na egzistenciju. Jednom prilikom sam to uporedila sa okupacijom, jer znam kako su mi stariji pričali. Nikad nisu govorili "kad je bio Drugi svetski rat", nego uvek "za vreme okupacije", jer su od rata samo to mogli da opaze, svojim golim okom i životom, da su pod okupacijom. Mislim da smo sad u vrlo sličnoj situaciji, da nas je vlast okupirala, ovo je domaća okupacija i ta situacija je iz dana u dan sve dramatičnija. I onda su se, prirodno, pojavile organizacije kao Lokalni front i Ne davimo Beograd, koje promovišu to "bez straha". Mada, u suštini, više od toga "bez straha" ono što nama treba jeste hrabrost.

Pogledamo li sve Vučićeve spotove, da u avionu mora biti samo jedan, da u pivnici pobeđuje kritičare, da bez njega nema hleba, evo, pročitajte za nas, koja je tema ovih izbora?

Stalna poruka od kada se Vučić

ustoličio na vlasti glasi – ili ja ili neće biti ničeg. Ako ja ne budem, gotovi ste, srušiće se avion i neće biti ni hleba ni igara. Dobro, to nije čak ni originalno, jer jedna ista agencija prodaje slične ideje po raznim državama ne baš razvijenih demokratija, ali činjenica je da vi time šaljete poruku da može biti samo jedan. I ja ne znam šta bi bio cilj takve kampanje, osim da ga krunišemo za vjeki vjekova i da za sto godina, ako ništa drugo, njegova bista vlada. To se, naravno, naslanja i na tu priču o srpskom domaćinu, kako nam treba čvrsta ruka. U stvari, mi pričamo o jednom dubokom patrijarhatu gde su podrazumevane uloge i u porodici i u društvu. Ima jedan baja koji lupa šakom o sto, koji sve zna i koji donosi odluke o svemu. Vučić se uklapa u to, i onda prirodno, budući da jesmo u patrijarhatu, ima svoju publiku koja to odobrava i kaže tako i treba. Naravno, ima i jednu mnogo brojniju publiku, koja je dvotrećinski veća od ove prve koja se ne slaže s tim, ali je često nezainteresovana za izbore. Što kaže Vesna Pešić: "Neki ljudi uopšte ne opažaju politiku, i samim tim izbore, kao nešto što ih se dotiče."

Ova kampanja kao da se odvija pod velikim teretom i pritiskom s vrha, možda kao nijedna pre. Osećaju li se njeni tragovi i u običnom životu?

Eto, nedavno sam čula od ljudi na lokalnu da su ih ubedili da će sad na izborima da pregledaju i otiske prstiju na listićima. Za mene je, recimo, bilo frapantno kako su ljudi koji imaju završenu srednju školu u to potpuno ubeđeni. Kažem im: pa dobro, razumem, morate da zaočkružite, morate da fotografirate, sve to oni moraju, kobožagi, a onda uzmite pa preškrabajte i nek bude nevažeci listić. A oni mi kažu "ne, ne, oni će da skidaju otiske prstiju sa svih nevažeci listića". Dogle smo došli sa uterivanjem straha i držanjem kontrole. Dogle ide taj njihov venski, kapilarni rad na terenu. Prevazišli smo dakle ono, častimo te, plaćamo glas, sad važi drugi princip: za slučaj da ne budeš hteo da nas poslušas, mi ćemo da te nađemo, a onda si nadrljao.

Takođe, jedna od karakteristika ove sad predsedničke kampanje u odnosu na prethodne jeste da ide – na mišiće. S jedne strane, imate kandidata vlasti koji pokazuje mišiće i koji govori da ga svi napadaju, da

je on sam protiv svih, sto na jednog, pardon, da ne podsećam na njegovu rečenicu "sto za jednog". S druge strane, imate kandidate koji nisu kandidati vlasti, barem nekoliko njih, koji vode kampanju "na mišiće". Nemaju novca, nemaju pristup medijima, nemaju mogućnost da se čak pojave u gradovima tamo gde su se dogovorili, odbijaju da im izdaju prostorije, dočekuje ih policija. Na mišiće pokušavaju da dođu do svojih potencijalnih glasača, a pre svega sada pričamo o spotovima koji se vrte na društvenim mrežama. Nije normalno da tri nedelje pred izbore vi nemate emisije i nemate spotove na televiziji.

Od čega to zavisi?

Od uređivačke politike. Takođe, ono što sam čula, ali ograđujem se, jeste da su upetostručili cenu sekunde za ove izbore. Cena se uvek duplirala pred izbore.

re, međutim, do mene je doprlo da se sad to upetostručilo. Kandidati koji nisu iz vlasti taj novac nemaju, a vama ništa ne znači da emitujete jednom dnevno spot na jednoj televiziji, da bi ljudi čuli za vas. Nezavisno od spotova, nemate ni polemičkih emisija. Jedna od retkih koja liči na to "Da, možda, ne" obično bude zamenjena nekim fudbalom, čak i ne tako važnim utakmicama, koje bi sigurno mogle da se emituju na drugom programu. Ali svejedno, ta emisija je skrajnuta. Kesić se još nije pojavio i ne znamo da li će da se pojavi do izbora. On, opet, nije polemička emisija, ali jeste kritička u odnosu na političare. Jedino imate gostovanja Vučića, jednom nedeljno i na RTS-u ili na drugim televizijama, plus što se puštaju svi njegovi mitinzi u celosti, plus što stalno sede neki dežurni uterivači javnog mnjenja koji imaju mišljenje o svemu, evo sad

poslednje, i o veličini splovila premijera.

Dobili smo, međutim, novog kandidata sa parolom "sirotinja uzvraća udarac". Dopada li vam se politički imidž Belog i uticaj koji očigledno ima kod mnogih?

U pitanju je performans koji je, naravno, jedna velika sprdačina naše realnosti, pre svega političara koji vladaju. Kako se to obično kaže, "postoji škola mišljenja" da će on svojim nastupom izvesti na izbore ljude koji inače ne bi izašli. Uglavnom neke jako mlade ljude kojima je to blisko, koji mogu da se identifikuju sa takvim pokazivanjem bunta protiv sistema.

Striktno političko definisanje nije moja struka, ali sa stanovišta komunikacije, kako ja to mogu da razumem, on je samo ogolio stvari. Rekao je: ajde da se ne lažemo, ljudi, ovako stvari stoje. I kad pre-

nas okružuje malo spusti. U pitanju su predsednički izbori u kojima je sam Vučić postavio zadatak pobeđi u prvom krugu i ja verujem da će mnogi ljudi biti zadovoljni samo ako se dođe do drugog kruga. Bila bi to mala, ali značajna pobjeda. Pošto smo se tako postavili ne našom željom, nego nas je tako vlast postavila, postoji ta jedna potreba za oduškom – "e ne dam ti makar to". Moja prijateljica kada pokušava sebe da ohrabri kaže: pa šta i ako me ubije, ne može da me pojede. To je ta poslednja linija odbrane, mislim da smo i mi u toj situaciji.

Ali kad imamo u vidu broj kandidata, sve te rasute glasove, pa i pomamu za šaradom, koliko mi zapravo time pokazujemo nezrelost za ozbiljnije promene?

Racionalnost je retko kada ključni element u izborima. U suprotnom bi opozicija devedesetih odmah došla na vlast. Možda je tada bila greška u njihovoj komunikaciji jer su verovali da ima dovoljan broj glasača koji će reći: pa ljudi ovo nije normalno, mi sad stvarno moramo da skineмо Miloševića. I to se dugo nije desilo. I ja sam bila naivna. Mislila sam 9. marta, kad sam videla tenkove, da je gotov. Mislila sam, kako možeš da ostaneš na vlasti kad si izveo tenkove u svojoj rođenoj državi, u glav-

nom gradu, pa gotovo, ti više ne postojiš. I, naravno, on je postojao narednih skoro deset godina. Zato je značajno da u glasaču probudite nadu, da ga aktivirate da nešto učini, a to je da izađe na izbore i da glasa, makar za početak.

Povrh toga, što je sve jasnije, imamo jedan malo propustan i nimalo parodičan sistem koji zabranjuje skoro sve, čak i koncerte. Pitate li se nekad ko se tu više plaši, Vučić naroda ili narod Vučića?

Represija postoji, ona je izvesna i otuda naš strah. I nije iracionalan uopšte. Dovoljno ima dokaza za ovih pet godina šta sve može nekome da se desi ako se suprotstavi. Ali šta je problem? Što ljudi ne shvataju da ni poslušnošću nisu sebi kupili sigurnost, jer je sve samo pitanje hira. U nekom trenutku ti si bio super poslušnik, ali evo sad baš imam nekog novog

isto tako poslušnog, pa ću tebe da šutnem, a njemu da dam ovo što sam tebi dao.

A da li se on plaši, mislim da da. Ne morate se razumeti u marketing, ali znate kad deca govore "ja se ne plašim, ja se ne plašim", govore to zato što je baš suprotno. Imamo u svakom nastupu Vučića to kako se on nikoga ne plaši. S druge strane, puca iz svih oružja, nijedno polje ne ostavlja slučajnosti. I svi koji rade za njega znaju da ne smeju da se dese slučajnosti. Oni su se obavezali da obezbede pet ili 20 sigurnih glasova, da popišu te ljude, da ih izvedu na birališta, da imaju dokaz da su ovi zaista tako i glasali, tako da je to jedna ozbiljna mašinerija. Vrlo ozbiljna. Mi smo suočeni sa mašinerijom koja melje.

Iz koje su se uklonili i REM i OEBS.

Zar ne možemo onda da kažemo da Vučić može mirno da spava?

Mislim da ne spava mirno za prvi krug, a to mogu da zaključim po tome što je sve stavio u pogon. Čovek koji je siguran da pobeđuje ne bi angažovao 90 autobusa koji idu iz grada u grad, da ne pričam sad kojim novcem. Imamo svakodnevno pojavljivanje njega i predstavnika vlade u svim vestima, tri spota na društvenim mrežama, armiju botova koji deluju kao da moraju određenu količinu žuci da prospu po političkom suparniku da bi odradili svoj posao.

Uveliko razmišljamo samo o drugom krugu. A šta posle ako rezultati izbora ne budu ništa promenili?

Vučić nam govori – loše vam se piše ako ja ne pobedim, a ja mislim – loše nam se piše ako on pobedi. Piše nam se još lošije. Ova vlast ne pokazuje da bi sebe na bilo koji način ograničila, ili popravila, ili nam učinila život lakšim da makar lakše dišemo. Više nije priča da li imamo posla ili da li imamo da jedemo, nego da li možemo da dišemo. Doći ćemo do toga da tražimo i dozvolu za disanje. I do nekih aparata koje će vlast moći da nam deli i da kaže, bili ste dobri, malo sad dišite pa ću da vam uzmem. Jer, stvari se baš tako postavljaju, ili jesi ili nisi. Dolazimo u situaciju ili-ili, a u kom trenutku to može da izazove neki revolt i bunt teško je reći. Nažalost, imamo u iskustvu devedesete kada je to dosta dugo trajalo, baš kako su se i njuznetovci zafkavali da je Noje rekao – ma ne može ova kiša tako dugo da pada. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

■ "Ne morate se razumeti u marketing, ali znate kad deca govore 'ja se ne plašim, ja se ne plašim', govore to zato što je baš suprotno. Imamo u svakom nastupu Vučića to kako se on nikoga ne plaši"

vedem njegov nastup, ovo su vam Velja, Palma i razni ljudi na vlasti, to su direktori javnih preduzeća, Rudnika, Kolubare, Kopova, gde god da pogledate, vi ćete naći nekoga koga je on iskarikirao svojim izgledom i načinom na koji priča. U tom smislu posmatram njegov nastup: pa ako su takvi ljudi na vlasti, što onda ne glasate za mene. Kako će to izgledati na glasanju, ne bih ja to ni ocenjivala političkom ozbiljnošću ili neozbiljnošću u ovom trenutku, jer na kraju i ne znate šta može da pomogne. Mi smo upali u septičku jamu i sad se bukvalno podižemo na prste da nam usta makar budu malo iznad, ali je samo pitanje trenutka kada ćemo da potonemo. U tom smislu, ne znamo šta može da nam pomogne, dakle, neće nas izvući iz septičke jame, ali možda može da nam pomogne da se makar malo uzdignemo ili da se ta stvar koja

Kao u filmu, ali kom

Biće zanimljivo jednom dočekati "srpski Davos" mimo predizborne kampanje, bilo za predsednika ili za parlament kao što se dogodilo prošle godine. Bez opterećenja očekivanog glasanja, možda bi prave reči za vršile u pravim ušima, pa bi i kritike i upozorenja bili vrednovani više od pohvala i samohvale

Kopaonik biznis forum nesumnjivo je krupan događaj. Za srpske uslove pogotovo. Kad se na jednom mestu nađu zvaničnici iz MMF-a, Svetske banke, EBRD-a i drugih međunarodnih institucija, gosti iz poslovnog sveta, ne samo domaćeg, poput Petera Hofingera, člana upravnog odbora Vienna insurance grupe, Gernota Mitendorfera, finansijskog direktor Erste grupe, ili Marka Landija, nekadašnjeg šefa operacija Applea i čoveka poznatog po tome što je ubedio Stiva Džobsa da se vrati u matičnu firmu, onda to govori o ozbiljnosti događaja. Sa druge strane, sa Kopaonika je poručeno i da u Srbiji stranačkog zapošljavanja više nema.

Tema koja je dominirala bila je kako podstaći privatni sektor. Forum to čini u praksi. Možda ove godine nije bilo mnogo martovskog skijanja. ("Naručio sam Vam loše vreme", rekao je u šali, koja se posle obistinila, na prijemu večer pred otvaranje Miodrag Kostić, vlasnik MK Mounstein Resorta), ali planinskim lokalima tri

IPAK DOŠAO: Premijer Aleksandar Vučić sa organizatorom skupa, predsednikom Saveza ekonomista Srbije Aleksandrom Vlahovićem, bivšim ministrom privrede u vladi DOS-a

Foto: Rade Prelić / Tanjug

dana "srpskog Davosa" poslovni sastanci i "korpo" zabave dođu kao neplanirani bonus pred kraj sezone.

Nasuprot tome, tema koja je nedovoljno otvarana, a važna je za biznis, bila je politika, kao da se događaj ne održava u vreme zategnutih odnosa sa BiH, a posebno sa Prištinom. Osim na takozvanom ambadorskom panelu, gde su ambasadori SAD i Rusije razmenili i nekoliko rečenica o Krimu i ukrajinskoj krizi, te nekoliko šturih poruka premijera Vučića da će Srbija raditi na održanju "stabilnosti u regionu", uzdržavanje od ovih tema bilo je na ivici prenatrpanosti.

TRETMAN

Kao i planinska mikroklima, makroekonomija, kažu, pogoduje privrednoj klimi. Ali privatnici žele mnogo više – pre svega državu na usluzi. Iskorenjivanje korupcije, niže namete posebno na lokalnu. Ravnopravan tretman i kad je reč o stranim, ali i državnim firmama.

"Njima se daju pomoć, subvencije, pa čak i hale, a jako mali broj srpskih preduzeća je to dobio... Mislim da je pametnije baciti 100 miliona evra za subvencije malih i srednjih preduzeća nego godinama hraniti jedan RTB Bor", kaže Zoran Drakulić, novi predsednik srpskog poslovnog kluba Privrednik.

"Država treba da stvori infrastrukturu, da ulaže u zdravstvo i školstvo, i to je ono što treba da budu prioriteti. Ako mladi ne ostanu u našoj zemlji, mi nemamo šanse", smatra Branislav Grujić, uz opasku da je došlo vreme da se prekine sa stereotipom da je svaki biznis kriminalan.

POHVALE I UPOZORENJA

Ministri su se držali proverenog: makroekonomskih pitanja i poruka o stabilnosti. Postignuto su svi pohvalili – smanjenje deficita, javnog duga, stabilnu inflaciju i kurs, brzo dobijanje građevinskih dozvola... Tu su i planovi, za čije izlaganje je trebalo vremena, pa ga je ponestalo za kafu,

SUSRET DRŽAVE I PRIVREDE: Guverner NBS Tabaković i predsjednik MK grupe Kostić

Foto: Rade Prelić / Tanjug

bar prema ministru energetike koji se na kratkom espresu zadržao u novinarskoj sobi. "Srbija će biti išpartana auto-putevima", kaže ministarka građevine. Za dinar ne treba brinuti, kao ni za kvalitet srpskih banaka, poručuje guvernerka Jorgovanka Tabaković. Za državne firme ima kupaca, uveren je ministar privrede. Energetski stojimo stabilno (Aleksandar Antić), sada konačno možemo da znamo šta ko radi u državnoj upravi, pa će lakše da se radi na stvaranju efikasne države (Ana Brnabić).

Onaj "kod koga su pare" ništa manje nije optimističan. Deficit srpske državne kase koji je lani iznosio 1,4 odsto bruto domaćeg proizvoda (BDP), kako planira ministar finansija, nastaviće da pada i do kraja decenije biće na stabilnih jedan odsto. Sve manje od toga, smatra Dušan Vujić, bilo bi previše opterećujuće za privredu i umanjilo bi njen rast. I takav, biće dovoljan da udeo javnog duga u BDP-u nastavi da pada i da 2020. bude 60 odsto. "Kao što se kaže u filmu, 'svakoga dana u svakom pogledu sve više napredujemo'."

Za MMF je smanjenje nezaposlenosti najznačajnije. Džejms Ruf, koji je na Kopaoniku izjavio da su plate u Srbiji "bolno niske", kaže ipak i da je tri miliona zaposlenih na više od sedam miliona stanovnika nedovoljno.

"Za mene je najveći uspeh koji se dogodio u okviru programa gde su spuštene trendovi nezaposlenosti, uz tendenciju rasta zaposlenosti. Bez obzira na smanjenje broja zaposlenih u javnoj administraciji, došlo je do rasta zaposlenosti", rekao je Ruf.

Ono što je propušteno, za šta je "kopaonički Davos" dobra prilika da se razgovara, makar "na marginama" (u foajeima), jeste verodostojnost statističkih podataka o nezaposlenosti. O tome već mesecima traje akademska rasprava među ekonomistima. Tako se baratalo sa zvaničnom statistikom koja beleži pad nezaposlenosti na 13 odsto. Da li pogled sa visine ulepšava sliku? Akademsku struku brine koliko je ono što je postignuto – održivo. Zapravo, koliko su stabilni temelji mera štednje. U Fiskalnom savetu mnogo su oprezniji nego u Vladi. "Nije sve, ipak, kao u filmu", kaže Pavle Petrović.

Gde su rizici? Prema njegovim rečima, država i dalje mnogo troši, 45 odsto BDP-a. To je, kaže, previše da bismo mogli da bezbrižno čekamo nadolazeće godine. Dobri dosadašnji rezultati, smatra Petrović, rezultat su, pre svega, povećanja prihoda državne kase. Poreznici, dakle, dobro rade, ali javne finansije se ne mogu osloniti samo na njih. Uz to, uveren je da je za Srbiju najavljeni jedan odsto budžetskog deficita previše. Dug bi u narednim godinama trebalo da pada brže od projekcija ministra finansija, da bi krhka ekonomija bila otpornija na eventualne nove međunarodne krize. "Da bi se ovi rezultati fiskalne konsolidacije i privrednog rasta učinili trajnim, neophodno je i dalje graditi zdrave temelje srpske privrede. Strukturne reforme su značajnim delom izostale u periodu 2014–2016", kaže Petrović.

Neki od spoljnih rizika su cene energenata i novca. Energetski zavisna Srbija

osetiće na državnoj kasi svaki rast cena nafte i gasa. Narednih dana videće se i da li je vreme jeftinog novca prošlost, kada američki Fed odluči hoće li, i koliko, podići baznu kamatnu stopu. Postane li američko tržište atraktivno za ulagače zbog viših prinosa, rizične ekonomije poput srpske inostrani novac moći će da privuku samo ako ga skuplje plate, a to je nešto što bi ministar finansija zemlje kojoj će nova zaduživanja ubuduće biti neophodna svakako želeo da izbegne.

STAKLENE NOGE

Na jednom od prethodnih "Davosa", tadašnji član Vlade bio je iskren: Moramo početi da pravimo nešto što će neko u inostranstvu hteti i da kupi, otprilike je glasila poruka. Ključ je oduvek bio u izvozu. Danas je, statistika pokazuje, spoljna trgovina u boljem stanju, izvoz raste brže od uvoza pa je i deficit manji. Raste industrijska proizvodnja, a ekonomiste posebno raduje rast prerađivačke industrije. Pitanje je koliko je to "na dušu" nekolicine većih kompanija koje su "proradile" u međuvremenu, jer je privrednička baza, i dalje, doduše mimo zvaničnih panela, još dobrim delom u "starim pričama".

Ključ za stabilnost su, čulo se, takozvane "strukturne reforme". Iza jezikolomnog izraza kriju se promene o kojima se govori još od kad su ekonomisti pre gotovo četvrt veka počeli da se okupljaju na Kopaoniku. Ako i Vlada uspe da državu oporavi da bude na usluzi privatnicima i ostalima, preostaju državne firme.

Kad se izgovaraju, stvari deluju jednostavno – ukoliko ne mogu da posluju profitabilno (ili ih kupi neko ko od njih to može da napravi), treba da završe na dobošu, jer para za dalje pokrivanje gubitaka teško da će biti. U praksi, s vremenom se malo od toga dešavalo.

"Državni aparat u Srbiji mora da se svede na pravu meru i postane efikasan kako ne bi bio smetnja ekonomskom rastu od šest odsto, koliki je rast neophodan Srbiji da bi se priključila EU... Morate da se hvatate u koštac sa preduzećima koja ne posluju dobro. Odlazu se reforme strateških preduzeća koja prave velike gubitke jer im komercijalna preduzeća ne plaćaju usluge i robu. Ona se moraju reformisati i poslovati tako što će naplaćivati usluge po komercijalnim

cenama", ponavlja Elen Goldstin, direktorka Svetske banke za Zapadni Balkan.

Kako to u stvarnosti izgleda, opisao je Pavle Petrović.

"Železnice Srbije su napravile ozbiljan napredak u restrukturiranju, dok EPS uopšte ne radi ništa u tom smislu i u tom preduzeću nema svesti o neophodnosti reforme." Večernji paneli bili su prilika za odgovor na ono izrečeno pre podne. Iz EPS-a je stigao odgovor da je ta firma lani otpustila dve hiljade ljudi, te da je o promenama u toj firmi obavešten i Fiskalni savet, ali da ih nisu uvrstili u svoje izveštaje.

Promene očekuju i druge firme. Za RTB Bor, Azotaru, Resavicu, MSK i Petrohemiju, kaže ministar privrede Goran Knežević, ima više zainteresovanih. Za RTB Bor, premijer Vučić je najavio i međunarodni tender, iako nije delovao uveren da će otvorenim tržišnom utakmicom pronaći bolje ponuđače nego direktnom ponudom. Pogled prema Kini i dalje dominira kad je njegova vizija budućnosti RTB-a u pitanju. Kaže i da nije uveren u brojne zainteresovane sa drugih tržišta. Bio bi, kaže, srećan da ima drugih investitora, ali nije tako.

"Nema ih bezbroj, kao što ih nije bilo za Železaru i za druge mnoge stvari. Ako mi pokažete ko je u stanju da reši RTB Bor, dovedite ga, ja ću odmah da ga prihvatim", rekao je Vučić.

Ekonomisti kažu da ministri žure sa optimističnim najavama o privatizacijama. "Videćemo sa Borom koliko će uslova tu trebati da zadovolji da neko dođe i preuzme preduzeće. Mi jednu Galeniku nikako da privatizujemo. Tu će da se lome zubi, država treba time da se bavi i zaboravi na fiskalni deficit", kaže Jurij Bajec.

BRŽI RAST

Do željenog životnog standarda, poručeno je sa vrha našeg najpoznatijeg skicenta, moraće da prođe još vremena. Ministar Vujović najavljuje da će Srbija u naredne dve godine sigurno ostvariti privredni rast od 3,5 odsto i zatim dostići rast od oko četiri odsto. To, ipak, nije dovoljno da bi građani uskoro pristigli bogatije zemlje. Računica je jednostavna – ukoliko želite da izračunate za koliko vremena će se određena veličina (u ovom slučaju BDP) udvostručiti, broj 70 podelite sa stopom rasta. Ukoliko BDP

Srbije bude rastao po stopi od četiri odsto, dupliraće se za 17-18 godina. Ako stopa bude šest odsto – za nepunih 12. U svakom slučaju, pričekaćemo.

Brži rast privatnog sektora, treba da pogura privredu. Investicije koje su danas oko 19 odsto BDP-a, trebalo bi, prema računama ekonomista, da porastu bar na 25 odsto.

PREMIJEROVA DILEMA

A privatni sektor, odnosno razvoj preduzetništva, za razliku od svojih ministara koji u prvi plan stavljaju javna preduzeća, kao najveći problem vidi predsednik srpske vlade. Aleksandar Vučić je nekoliko dana pre Forumu otkazao najavljeni dolazak, uz reči da nema vremena i da će umesto na Kopaonik, poći negde da "otvara fabrike". Ubrzo se, ipak, predomislio, ali je umesto na otvaranje, na Forum stigao drugog dana.

Guber plate

Ministar finansija Dušan Vujović kaže da zna da su penzije i državne plate niske, ali da ne možemo "više da se protegnemo od gubera". "Nametnuli smo obavezu – plate i penzije su niske, ali su nam deficiti i dalje previsoki. Jesu niske plate i penzije, ali mi ne možemo više od gubera."

Hoće li rasti, odlučio se na jesen: "Nećemo to da radimo pre bilo kakvih izbora. Čekaćemo sa MMF-om septembar. Uveren sam da će biti prostora za značajnije povećanje plata i penzija", kaže premijer.

"Ključni problem u ekonomiji Srbije jeste nedostatak preduzetničkog duha, jer je poslednje istraživanje pokazalo da 73 odsto ljudi očekuje i smatra da je država ta koja treba nekoga da uposli. Nije naš posao da uposlimo nekog, već da stvorimo uslove da se ljudi zaposle i da pronađu posao, da osnuju firme i da zarađuju. Naš posao je da to omogućimo kroz startap kredite i najboljim mogućim biznis ambijentom", rekao je Vučić i dodao da su podaci o volji za preduzetništvo toliko porazni da "mi još dugo vremena nećemo moći da napravimo onakve rezultate kakvi mislim da su mogući".

Ekonomista Jurij Bajec kaže da se nije dovoljno govorilo i o ključnim ra-

zlozima zbog kojih se ljudi uzdržavaju od preduzetništva.

"Mehanizmi države ne rade, ima puno korupcije, susreću se sa mnogim moćnicima, ljudi imaju osećaj da to nije sigurno", kaže Bajec.

Visoke namete na lokalnu premijer priznaje kao problem. Ne i visoke poreze, ali najavljuje ipak njihovo smanjenje i to poreza na plate. Neće, kako kaže, biti "dramatično", a manje prihode planira da nadomesti suzbijanjem sive ekonomije. Rečju, više ljudi će da plaća manje poreze, pa će u zbiru biti isto. Ruku na srce, ekonomisti ne vide mnogo prostora za smanjenje poreza na zarade, a u projekcijama navode da se takvi "popusti" mogu kompenzovati rastom PDV-a. Bude li ove godine bar malo snižena poreska stopa, biće to prvo poresko rasterećenje privrede od kraja prošle decenije – kad su porezi počeli da rastu. Od tada, na primer, porasla je stopa PDV-a, podignut je porez na dobit, umanjene su mogućnosti za poreska oslobođanja...

MLADI ODLAZE

Ništa od toga ne vredi bez ljudi. Statistika je porazna, zemlja je u samom vrhu liste država iz koji odlaze mladi talenti. Vratiti otišle naginje utopiji, ali mogu li se bar zadržati oni kojih su još ovde.

"Ako su deca zdrava, obrazovana, obučena da rade i sposobna da zarade pristojnu platu, onda su i osnažena da zadovolje svoje osnovne potrebe i budu uspešna, a koristi od toga će imati i čitavo društvo", rekao je direktor Unicefa u Srbiji Mišel Sen Lot.

No šta se krije iza "ulaganja u inovativne startapove i menjanja tradicionalnih mehanizama i načina poslovanja", nismo detaljno čuli. A bila je možda prilika da se razgovara o hroničnom nedostatku razvojnih centara i pretvaranju industrije u puku "sastavljačku privredu".

Izgleda da briga o mladima i razvoju preduzetništva ne dobacuje dalje od priče o dualnom obrazovanju. Ali, nova mantra srpskog državnog vrha ne impresionira sve. Posebno jer nosi opasnost da država postane nepresušan izvor jeftine radne snage. A onda je pitanje koliko će privredni rast ili stopa BDP-a značiti tan- kim radničkim novčanicima. ¶

VOJISLAV STEVANOVIĆ

Najbolji na tri kontinenta

Nagrada Andrew David kup dodeljuje se više od 10 godina u čast jednog od vlasnika Coca-Cola franšize i suosnivača kompanije Coca-Cola HBC, a Coca-Cola HBC Srbija ju je nedavno osvojila drugi put zaredom – treći put ukupno

Sa Aleksandrom Ruževićem, generalnim direktorom Coca-Cola HBC Srbije, razgovaramo o Andrew David kup nagradi koju je kompanija nedavno osvojila, o planovima kompanije i okruženju u kome posluju.

“VREME”: Šta je Andrew David kup nagrada?

ALEKSANDAR RUŽEVIĆ: Andrew David kup je najprestižnija nagrada koja se dodeljuje u Coca-Cola HBC grupi i dobija je lokalna operacija koja postigne najbolje rezultate na godišnjem nivou. Mi smo uspeali da dobijemo ovu nagradu čak tri puta, i to dva puta zaredom, što je izuzetan rezultat jer je konkurencija ogromna! Kompanije iz 28 zemalja se nadmeću za ovo priznanje, a kada znate da se među njima nalaze kolege iz mnogo razvijenijih delova sveta, onda priznanje dodatno dobija na značaju.

A šta je Coca-Cola HBC Srbija postigla da bi dobila ovo priznanje?

Da biste dobili nagradu, pa čak i ušli u uži izbor, morate da budete najbolji u veoma jasnim i strogim kriterijumima, koji se kreću od realizovanih ciljeva postavljenih u biznis planu, preko stepena zadovoljstva zaposlenih i doprinosa zajednici u kojoj se posluje. Ispunili smo sve ciljeve iz biznis plana uprkos teškoćama koje prate naše tržište. U Srbiji smo ostvarili rekordno tržišno učešće od čak 30,6 odsto, ostali smo među prve tri zemlje po indeksu privrženosti zaposlenih, smanjili broj povreda na radu, zadržali najviši kvalitet proizvoda i osvojili brojna priznanja za podršku lokalnoj zajednici. Da ponos bude još veći, naša operacija prepoznata je i u domenu građevna odnosa sa kupcima, za šta smo dobili Customer Preference Award – nagradu za najbolji odnos sa kupcima. Coca-Cola HBC Srbija je godinama od strane mladih i studenata pozicionirana kao jedan od najpoželjnijih poslodavaca. Praktično, kada mladi ljudi traže prvi posao, kao omiljenu “destinaciju” gde bi se usavršavali i radili biraju našu kompaniju.

Foto: Irena Herak

Šta je bilo ključno za dobijanje ove nagrade?

Svi ovi rezultati koje sam nabrojao ne bi bili mogući bez sjajnog tima Coca-Cola HBC Srbija. Nas 1000 svakodnevno ulaže veliku energiju i entuzijazam u sve što radimo, uvek tragajući za inovacijama. Upravo ta ambicija nas izdvaja i čini da budemo najbolji na tri kontinenta gde Coca-Cola HBC grupacija posluje.

Kakvi su dalji planovi kompanije?

Nastojaćemo da ostvarimo rekord i osvojimo Andrew David kup nagradu treći put zaredom. To je veoma ambiciozan cilj, ali ja čvrsto verujem da možemo to da postignemo. Siguran sam da će naše poslovanje nastaviti da raste i da ćemo zahvaljujući velikim prošlogodišnjim ulaganjima u izgradnju Centra za sokove i u proširenje kapaciteta imati još bolje rezultate. Veliku pažnju posvetićemo unapređenju kvaliteta života lokalne zajednice, sa posebnim akcentom

na programe podrške mladima. Planiramo pokretanje nacionalnog projekta kojim želimo da podržimo mlade u potrazi za poslom, osnažimo ih kroz edukacije i praktične veštine.

Kako ocenjujete uslove za poslovanje u Srbiji?

Makroekonomska situacija daje razloga za optimizam, dok je rešenost Vlade da krene u odlučnu borbu sa sivom ekonomijom vrlo ohrabrujuća. Za nas je predvidivost poslovanja od presudnog značaja, jer upravo je sigurnost preduslov za ulaganja i ozbiljnije poslovne korake. Vidljivi su rezultati u oblasti ukidanja parafiskalnih nameta, ali prostora za napredak svakako ima.

Mi, sa svojim internacionalnim iskustvom, tu smo da doprinesemo rešavanju brojnih izazova i potpuno smo posvećeni unapređenju privrednog ambijenta jer od toga koristi imaju svi – i država i privreda i građani.

Razvijanje sindroma autocenzure

“Uspostavlja se mehanizam ponašanja koji će biti trajan, popuštanje pritisku koji će napraviti model sudije ili tužioca kakav on ne bi trebalo da bude”

Prošloga tjedna ministar policije dr Nebojša Stefanović izjasnio se da je šokiran (ne)reakcijom tužilaštva koje danima šuti na otvorene pozive pojedinih političara na sprovođenje “makedonskog scenarija” u Srbiji. “Kako je moguće da pojedini političari danima pozivaju na nasilje, na obojene revolucije i ubistva građana, a da tužilaštvo ne reaguje?”, kaže ministar, ne objašnjavajući da upravo tabloidi naklonjeni vlasti pričaju o “makedonskom” (i ukrajinskom) scenariju.

Nakon brojnih sličnih napada, eto napokon i jasnog i glasnog tužilačkog glasa. Moj sugovornik Radovan Lazić iz Apelacionog tužilaštva u Novom Sadu, predsjednik UO Društva tužilaca Srbije i član Državnog vijeća tužilaca, upozorava me i da on nije prvi u reakciji, jer je reagovao i Goran Ilić, predsjednik tužilačke organizacije, zamjenik republičkog tužioca i također član DVT-a.

Od časa kad smo pričali sa tužiocem Lazićem povodom istupa ministra policije, premijer i predsednički kandidat Aleksandar Vučić obrušio se na jednoj tabloidnoj televiziji na Lazića, ali ne i na ministra Stefanovića.

RADOVAN LAZIĆ: Zasmotala mi je ta izjava zbog toga što su i policija i tužilaštvo državni organi koji imaju svoje utvrđene nadležnosti i nužno moraju da sarađuju, imaju svoje nadležnosti i ne mogu da ovako pričaju. To ne bi smeo ministar policije, koji očigledno to može, jer ako je ministar imao informacije da neko sprema makedonski scenario, onda je morala policija o tome da obavesti tužilaštvo, o tome šta je to neko rekao i da li je rekao, šta je tu utvrđeno, da li tu postoji neko

krivično delo ili ne, pa ako ustanovi da jeste, da tužilaštvo policiji uputi zahteve i da se vidi šta se treba prikupiti.

To bi bila neka normalna i zakonito predviđena procedura u toj situaciji. Tačno je da tužilac može da reaguje i ako sam ima neka saznanja o krivičnom delu, u ovoj situaciji nisam siguran da je bilo koji tužilac imao bilo kakva saznanja o tome.

Rečnik koji je pritom korišćen bio je jednostavno uvredljiv – ja sam bio prilično šokiran – jer policija je tu da obavešti tužilaštvo i da na neki način izazove reakciju tužilaštva, ukoliko već ono samo nije reagovalo. Uopšte ne vidim smisao ovoga što se preko medija događa, ako tu nema neke druge namere.

“VREME”: Da li je to pritisak na tužilaštvo ili još samo jedan pokušaj u nizu discipliniranja pravosuđa?

Znate, kada takva izjava dolazi od najviših predstavnika Vlade, to je svakako politički pritisak. Ne može se drugačije tumačiti. Možda nije bila ta namera, možda je bila neka druga, ne želim zaista da ulazim u to šta je ministar Stefanović mislio kad je to rekao, ali ako se tužilaštvo proziva zato što ne reaguje povodom određenih izjava ministra policije, onda se to svakako može tumačiti kao pritisak i poruka da tužilaštvo treba da pokrene neke postupke zbog krivičnih dela koja su po njemu očigledno izvršena, ako su uopšte izvršena.

Zanimljivo je da tužilaštvo nije prozivano u slučaju pada helikoptera i Savamale. Znam da to nisu vaši slučajevi, ali u javnosti je stvorena slika da tužilaštvo tu ništa ne radi, pa je čak i Više tužilaštvo u Beogradu

izdalo saopćenje da mediji ne bi trebali na njega vršiti pritisak. A eto, sad je skoro godinu dana od rušenja u Hercegovačkoj...

Nisam portparol tužilaštva, pa vam ne mogu reći zašto se nisu oglašavali o ovim predmetima, niti tamo radim i nemam neposrednih saznanja o tome. O samom događaju sam govorio u javnosti u više navrata i mislim da nije dobro što tužilaštvo ne izlazi u javnost sa jasnim informacijama šta je preduzelo i zašto je donelo takve odluke kakve je donelo; isto kao i kod helikoptera. Mi znamo kakva je odluka, da je predmet završen, ali i dalje je taj predmet pod nekim velom sumnje i ne izlazi se u javnost sa jasnim razlozima za takvu odluku.

Inače, iz svog iskustva znam da su takvi predmeti, teška dela protiv bezbednosti ljudi i imovine i inače jako teško dokazivi, slično kao i saobraćajne nezgode, i mogu da budu komplikovaniji u sudskom postupku od teških krivičnih dela. Tu je more veštačenja, ustanovljavanja doprinosa delu od raznih lica, i zaista ne

Fotografije: M. Milenković

bih bio u koži kolega koji su postupali u tom predmetu u kojem je javnost izuzetno zainteresovana i oni izloženi pritisku javnosti za koji ne mogu reći da je neopravdan. Jer, javnost želi da zna i ima pravo da zna.

Što se tiče ovog drugog slučaja, Hercегоvačke, to je predmet koji je i dalje u toku i ne mogu da ga komentarišem, međutim, ono što znam iz medija, tu je mnogo veći problem od niza krivičnih dela koja su izvršena to što policija nije reagovala na prijave građana. Na neki način, država je dozvolila da jedna grupa ljudi uzurpira vlast na jednom delu teritorija ovog grada i ove zemlje, da nekoliko sati ne reaguje i da dozvoli da neko vrši vlast kako hoće, da pritom i maltretira ljude i hapsi ih, da ruši objekte bez bilo kakvog osnova. Tu je problem: iz onoga što smo saznali od zaštitnika građana, jasno je da postoje snimljeni razgovori između građana i policajaca i da je ta opstrukcija bila namerna. Imate takvu situaciju, a nažalost – po mom mišljenju – tužilaštvo nema svoje istražne organe,

kao u Italiji ili u SAD, na primer, u kojoj ste i u pogledu prikupljanja dokaza potpuno oslonjeni na policiju, koja je sasvim drugi organ sa svojom potpuno drugačijom hijerarhijskom strukturom. Vrlo je teško da tužilaštvo može obaviti taj posao kada mu sve dokaze prikuplja policija, a za neke ljude iz samog vrha policije postoji osnovana sumnja da su umešani u sve to što se događalo, u smislu neregovanja policije te noći.

Imamo tužbu ministra policije protiv NIN-a, ekspresnu osudu tog nedjeljnika, prethodno izjavu premijera i kandidata za predsjednika Srbije Aleksandra Vučića da su Sava-malu rušili kompletni idioti, a da je jedini problem to što su tzv. udžeri-ce rušili noću umjesto danju. Da li takve izjave utječu na tužilaštvo i da li je pravilan utisak da je to Vučićev, političarski mig tužilaštvu što smije, a što ne?

Ma kako da ne utiče! To je jedan vid pritiska i na tužilaštvo i na sud. Ako najviše predstavnici vlasti, ministri i premijer

komentarišu postupke koje sudovi i tužilaštva sprovode i to komentarišu sa jasnim stavom, to je indirektan uticaj na ljude koji te postupke sprovode. To je pritisak koji je češći nego što je direktan pritisak. Spomenuli ste slučaj NIN-a: u tom slučaju, tužilaštvo nema direktnu vezu s time, to je privatna tužba ministra policije dr Nebojše Stefanovića. Ne bih mogao reći da li je bilo pritiska i direktnog i nedozvoljenog uticaja na sudiju, ali ako pogledamo nedavno istraživanje Društva sudija Srbije u saradnji sa CESID-om, onda se može jasno prepoznati zaključak da ni same sudije ne veruju u nezavisnost sudstva i da sami govore o tome da nisu nezavisni, da postoje pritisci i uticaj u konkretnim predmetima i da se vrlo često, nažalost, takvim uticajima i podleže.

Ti direktni pritisci najčešće ne znače da će neko zvati tužioca ili postupajućeg sudiju, nego se to radi preko starešina organa. Moram da kažem ne svih, ima starešina i sudova i tužilaštava sa izuzetnim integritetom koji staju iza svojih ljudi i koji se tome suprotstavljaju. Međutim,

bojim se da većina starešina organa tako ne postupi i na neki način se ponašaju kao neka vrsta skretničara i prenosilaca informacija i uslovno rečeno naredžbi iz vrha vlasti. To je mnogo lakše izvodljivo zbog hijerarhijske strukture i zbog institucionalne strukture u kojoj tužilac može da nametne svoju odluku zamenuku koji postupi, ili viši tužilac nižem tužiocu. To znači da ako imate samo jednog tužioca na vrhu tužilačke piramide koji će popustiti pod takvom vrstom pritiska i uticaja, onaj ko u konkretnom predmetu radi postupiće onako kako to neko iz politike želi.

Kod sudova to ne bi smelo da se događa, oni imaju ustavnu nezavisnost za razliku od tužilaštva, koje ima samo samostalnost. Nezavisnost u prvom redu treba da postoji u glavi: ako neko pristaje na to da ne bude nezavisan i da neko utiče na njegovu odluku, to je već problem druge prirode i ne bih da uvredim nekoga iz sudova, ali iz ovog istraživanja proizlazi da i same sudije govore o tome.

Autocenzura kod sudija, kao i u medijima?

Autocenzura je možda još opasnija, jer vrlo retko će se desiti da neko dva puta na ovaj direktan način vrši isti pritisak na istog sudiju i istog tužioca. To će se vrlo retko desiti u praksi, ali ako vi nametanjem svoje volje i jasnim predstavljanjem u javnosti svoje volje stalno to radite, onda će se razviti taj sindrom autocenzure i oni koji postupaju, ne jedan tužilac i jedan sudija, nego veliki broj njih će u svojoj glavi jako dobro razmisliti kako o tome razmišlja premijer ili ministar, pa kakvu će odluku doneti i kakve će posledice po njega njegova odluka imati. To je možda opasnije, zato što to uspostavlja jedan mehanizam ponašanja koji će biti trajan. Jedno popuštanje pritisku od vas će napraviti model sudije ili tužioca kakav on ne bi trebalo da bude.

Gradonačelnik Siniša Mali ima, navodno, silne neprijavljene nekretnine i ulogu u rušenju Savamale, o čemu je govorila i njegova bivša supruga Marija, koja će tek 30. marta dati iskaz tužilaštvu, mesec dana nakon što je o tome pričala novinarima portala Krik. Ne bi li bilo logično da ju je nadležno tužilaštvo pozvalo odmah nakon što je

progovorila o tome u medijima?

U pravu ste, to bi verovatno bilo logično. Ali, u pravosuđu Srbije 95 odsto predmeta koji se vode ne zanimaju nikoga. Više od polovine koji se vode su krađe, koje nikoga ne zanimaju, veliki broj predmeta su saobraćajne nesreće u kojima ako niko ne strada, takođe nikoga ne zanimaju. Isto je i sa proizvodnjom i prodajom droga: ako nemate vođe nekih velikih klanova, nikoga ne zanima, a sve to je najveći deo posla tužilaca.

Ali imamo tu slučaj brata državnog sekretara koji je u službenom automobilu jednog ministarstva vozio drogu i danas ništa ne znamo o tom slučaju, osim što je državni službenik dao ostavku...

Upravo to spada u tih pet odsto slučajeva koji zanimaju medije i javnost i bilo bi logično da u njima nadležni, ne da podlegnu uticaju, nego da se prema njima odnose sa određenim senzibilitetom. Inače, danas je situacija u prvostepenim tužilaštvima prilično teška. Fale nam ljudi. Nemamo dovoljno ni zamenika niti pratećeg osoblja, iako smo preuzeli i istragu i niz nadležnosti od sudova. Znam da se već sada neka saslušanja zakazuju za septembar u novosadskom tužilaštvu, jer jednostavno ranije ne može da se stigne.

Bilo bi logično, kad govorim o senzibilitetu, da se nekim predmetima da prekosredni prioritet. Kod ovakvih predmeta, da sam ja starešina tužilaštva, tražio bih da se oni rade prioritarno, da bi se javnost mogla obavestiti o onome što je javni interes. E sad, da li je neki starešina sa bilo kog nivoa rekao: *nemojte žuriti sa tim*, to ne znamo, to su špekulacije o kojima ne možemo govoriti.

Vraćam se na javnost u tužilačkom radu. Istina je da ste organizirani kao piramida na čijem je vrhu republička tužiteljka Zagorka Dolovac, koja se poslednjih godina, ni za bivše ni za ove vlasti, nije oglasila – kako onda očekivati od bilo koga drugog nižeg tužioca da progovori?

Da sam joj ja medijski savetnik, savetovao bih joj da izađe u javnost i da se, ne samo saopštenjima, pojavi u toj javnosti u intervjuima i emisijama. Ali nisam. Ona se opredelila da se drži podalje od javnosti...

Nije drugačije bilo ni za vladavine demokrata...

Tako je. Znae, u našem tužilaštvu postoji jedan način razmišljanja koji se nije menjao praktično od 1945. godine. Ne govorim sada o republičkoj tužiteljki, nego uopšte o načinu razmišljanja i

■ **“Ako najviši predstavnici vlasti, ministri i premijer komentarišu postupke koje sudovi i tužilaštva sprovode i to komentarišu sa jasnim stavom, to je indirektan uticaj na ljude koji te postupke sprovode. To je pritisak koji je češći nego što je direktan pritisak”**

istoj organizaciji tužilaštva decenijama unazad. Uveli smo neke male izmene, ali ostala je stroga hijerarhija i subordinacija tužilaštva. I dalje imamo zamenike tužilača, što nema gotovo niko u Evropi (osim Hrvatske i država bivšeg Sovjetskog Saveza), i dalje imamo dominantan stav da tužilaštvo ne treba da izlazi u javnost, da se drži što dalje od nje, da radi svoj posao o kome nikoga ne treba da obaveštava.

Kada smo dobili instituciju poverenika za dostupnost informacija od javnog značaja u tužilaštvima su bili sastanci o tome šta mi da radimo kad nam poverenik traži da dostavimo informacije o rešenjima kojima se odbacuje krivična prijava. Dole je bio stav da se to nikome ne daje, pa čak ni sudu, osim ako je oštećeni mogao da preuzme gonjenje. Ali, i tada smo iz predmeta koji smo dostavljali sudu vadili, bukvalno cepali rešenje o odbacivanju krivične prijave, jer ni sud ne treba da se bavi našim razlozima za odbačaj. A pitanje kome smo ta rešenja i pisali ostaje: da li smo mi ta rešenja pisali sami sebi ili neposredno višim tužiocima koji su nas kontrolisali, a da niko drugi u takva naša rešenja nije imao uvid.

Izlazak u javnost je bio neprimeren, tabu tema. Tek posle 2000. godine kad republički tužilac postaje Siniša Simić,

dolazi do trenda otvaranja tužilaštva prema javnosti, uvode se neki portparoli, ali sve je to još nerazvijeno. Zaključak svih naših sastanaka bio je – uprkos uspostavi funkcije poverenika – da se rešenja ne dostavljaju, pa ako nam poverenik to naloži, onda opet ne dostaviti i platiti kaznu. Onda se prihvatilo da se ta rešenja dostavljaju oštećenima, ali je i dalje ostala nesklonost tužilaštava prema svima onima koji imaju javni interes za to.

Kakva je sudbina bilo kog zamjenika koji se usprotivi obaveznom uputstvu svog nadređenog?

Nepostupanje po obaveznom uputstvu je disciplinski prekršaj. Taj institut obaveznog uputstva, kako ga je Zakon propisao, dosta se retko koristi u praksi. Najčešće uputstva idu usmeno i ona se izdaju pismeno samo onda kada onaj ko treba da postupi po njemu to zahteva. Zamenik ima pravo prigovora, koji ne odlaze rešenje, ali može da napravi službenu belešku da bi objasnio zašto je postupio suprotno svojoj odluci i svom stavu. Ali, kada ne bi postupio, onda bi bio kažnjen, jer njegov prigovor ne zadržava rešenje.

Jasna linija političkog uticaja?

Nisam siguran da to tako možemo nazvati. Vi, naime, u svakom tužilaštvu i sudu imate kolege koji su od nečijeg poverenja. Onih spominjanih pet odsto osetljivih predmeta, uprkos proklamovanom principu izbora slučajnog ili prirodnog sudije. U tužilaštvu tog principa nema, ali se vrlo često primenjuje, a njega

nije teško ni namestiti. Takvi predmeti onda dolaze kolegama koji neće postupiti bez konsultacija sa nekim višim nivoima. To je mnogo jednostavnije nego da vam predmet dođe kod nekoga ko, da tako kažem, po političkim kriterijumima nije pouzdan, pa da morate da koristite obavezna uputstva, pa to onda može javnost da sazna...

Da nastavimo: sad će dvije godine od pada helikoptera u kojem je stradalo šestoro odraslih ljudi i jedna beba. Da li je premijerovo da “ne da Gašića i ne da Lončara” bilo obavezno uputstvo tužiocima i pravosuđu?

Ne, mislim da je to jedan odraz stanja u našoj zemlji, a to je stanje nekažnjivosti ljudi koji su na najvišim političkim funkcijama. Ne znam da li se kod nas ikad desilo da je neko iz vrha vlasti odgovarao za neko krivično delo dok je bio na vlasti, pa čak i nakon toga, kad je izašao. To se dešava ponekad, ali kada se radi o obračunu sa mangupima iz sopstvenih redova, kada se neko zameri svojim dojučerašnjim saborcima, pa onda padne u nemilost. Za mene je nezamisliva situacija da se neko iz vrha vlasti goni, ne sećam se da se to desilo i nije to karakteristično samo za ovu vlast. Kod nas su nezamislivi primeri poput Italije ili Rumunije, sa postupcima protiv aktuelnih premijera. I to je prilično loše stanje vladavine prava u našoj zemlji.

TATJANA TAGIROV

Sumrak prava i ljudskosti

Još su aktuelne priče o bugarskoj policiji koja ne propušta priliku da se izživljava nad izbeglicama, koje odavno pričaju i o batinama koje dobijaju na mađarskoj granici, a u poslednjih nekoliko meseci slične priče stižu i iz Hrvatske

“**P**re četiri dana smo se vratili sa mađarske granice. Tukli su nas, bacali suzavac i ponekad puštali pse na nas”, počinje svoju priču Ali, mladi Pakistanac koji je sa nekolicinom svojih prijatelja krenuo put zapadne Evrope u potrazi za boljim životom. “Drugar mi trenutno nije tu, on još ima veliku ranu na nozi od ujeda psa. To je trebalo da vidiš. Bilo je strašno. Tako se ne ponaša ni prema životinjama, a kamoli prema ljudima. Ne znam zašto se ovako odnose prema nama”, nastavlja Ali u istom dahu. “Uplašili smo se da ne dođe do trovanja zbog rane, ali je dobio odličnu medicinsku negu u Subotici, tako da je sada dobro. Oporavlja se.”

Ali se sada nalazi u hangaru iza autobuske stanice u centru Beograda, kao i stotine mahom mladih izbeglica. Na sebi je imao sivi duks i iscepane farmerice, kao i dotrajale bele patike koje samo što se nisu raspale. I pored neljudskih uslova u kojim trenutno živi i surovosti mađarske policije koju je okusio pre samo nekoliko dana, u toku razgovora nije skidao osmeh sa lica. “Ovo je treći put da sam pokušao da uđem u Mađarsku. Svaki put su nas vraćali, ali je u poslednje tri nedelje nivo brutalnosti prevazišao sve granice”, priča Ali, i nastavlja: “Skinuli su nam odeću i obuću i rekli nam da legnemo na pod. Gazili su preko nas. Nakon toga su pustili pse... Svejedno, želimo da idemo dalje i ništa nas neće sprečiti.”

IZVEŠTAJ O TORTURI

Brutalnost policija zemalja koje se nalaze na granicama EU, nažalost, nisu novost. Još su aktuelne priče o bugarskoj policiji koja ne propušta priliku da se izživljava nad izbeglicama, uglavnom Avganistancima i Pakistancima. Izbeglice odavno pričaju i o batinama koje dobijaju na

mađarskoj granici, u poslednjih nekoliko meseci slične priče stižu i iz Hrvatske, ali su sve vesti o tome prolazile ispod radara medija i političara u EU.

Međutim, nakon izveštaja međunarodne organizacije “Lekari bez granica” (MSF), koji je prezentovan javnosti pre nedelju dana, javnost Evropske unije se veoma zainteresovala za ovu temu. Izveštaj MSF-a se sastoji od svedočenja više desetina migranata koji su povređeni u pokušaju da prođu mađarsku granicu.

“Nasilje nad migrantima se sprovodi odavno, ali ovo što imamo u poslednje vreme je krajnje alarmantno”, kaže za “Vreme” Stefan Moisan, šef misije MSF-a za Srbiju. “Izveštaj naše organizacije se odnosi na period od januara 2016. do februara 2017. u kome smo zabeležili 106 slučajeva povreda koji su navodno počinjeni od strane mađarske policije. Sumnju potkrepljuje činjenica koja govori da postoje određeni obrasci nasilja i da su povrede koje smo evidentirali jako slične.”

Najučestalije povrede na koje su lekari MSF-a nailazili jesu povrede od prebijanja (54 slučaja), povrede od ujeda pasa (24 slučaja), povrede nastale iritacijom od suzavca (15 slučajeva), a ostalih 35 slučajeva otpada pod “ostale” povrede, kaže Moisan. “Važno je da napomenem i da mi nismo svedočili ovim napadima, već da je izveštaj izrađen na osnovu pregleda povređenih nakon što su se oni javljali nama. Verovatno postoje i ljudi koji nam se nisu obratili za pomoć, tako da strahujemo da je broj povređenih još veći”, završava priču o izveštaju Stefan Moisan.

PREĆUTNA PODRŠKA MAĐARSKOJ

On je prvi operativac MSF-a u Srbiji od 2014. godine, kada je drastično povećan prolazak izbeglica kroz našu zemlju. Kaže da se sa slučajevima nasilja suočavao od

početka, ali da je stanje najgore u poslednja dva meseca. “Ovo je veliki humanitarni problem čitavog sveta. Bili smo uplašeni za živote ljudi. Moram da pohvalim organizacije civilnog društva iz Srbije i Mađarske, zajedno sa njima smo napravili ‘mrežu’ pomoću koje smo pomagali migrantima. Zahvaljujući prisebnosti tih ljudi, ali i srpske policije, koja je prevozila migrante sa granice u Suboticu, nijedan od slučajeva hipotermije nije, na sreću, završen smrtnih ishodom.”

Na osnovu broja evidentiranih povreda, Moisan se boji da EU daje prećutno podršku ovakvom ponašanju Mađarske: “Strašno je što postoje i lokalni ‘lovci na migrante’, koji mimo bilo kakve pravne regulative hvataju, lišavaju slobode i maltretiraju ljude.” Moisan smatra da i saradnja sa Fronteksom, graničnom policijom EU, mora da bude još bolja: “Izgleda da su i oni svedočili nasilju mađarske policije, a nisu preduzeli ništa. Informisali smo ih da je broj slučajeva nasilja povećan i da je kolektivno proterivanje ljudi sve učestalije. Zahtevali smo od njih da istraže ove tvrdnje i da postupaju u okviru svojih nadležnosti, ali je, nažalost, odgovor bio da su oni tu samo da bi nadgledali situaciju i da je ponašanje mađarske policije bilo u skladu sa zakonom.”

BRUTALNOST NIŠTA NEĆE PROMENITI

Moisan kaže da MSF kao organizacija nije ni za ni protiv migracija, ali da su,

na osnovu onoga što se sada vidi i zna, sadašnje migracije nezaustavljive. "Smatramo da svi treba da traže azil i da prelaze granicu na legalan način", kaže on. Međutim, u slučajevima kada policija zahtevne neke ljude koji su granicu prešli na nezakonit način, količina brutalnosti koju sprovodi mađarska policija nije ni potrebna, a ni normalna. "Iako imamo i neke primedbe na rad srpske policije, ona u odnosu na svoje mađarske kolege sjajno obavlja svoj posao", tvrdi Stefan. Bez obzira na teškoće koje očekuju migrante na zapadnobalkanskoj rutu, on smatra da će oni i dalje nastavljati sa putovanjem. "Ti ljudi nemaju nikakvu perspektivu. Kod kuće su ostavili bezbednosne probleme, neki od njih rat, a gotovo svi veliko siromaštvo. Tako da, iako znaju da se izlažu velikim rizicima, vraćanje u matične zemlje nije opcija." Moisan podvlači da ova situacija nije novost, i da migracije postoje otkad čovečanstvo zna za sebe: "Pogledajmo primer Engleske. Iako je jako teško da se dokopaju Ostrva, ti ljudi i dalje to pokušavaju u velikom broju i nema tog zida

ili tunela koji će ih sprečiti da tragaju za boljom budućnošću."

SISTEMSKO KRŠENJE PRAVILA

O širokom spektru pravnih pravila koje mađarska policija krši ovakvim ponašanjem "Vreme" je razgovaralo i sa Nikolom Kovačevićem, pravnikom iz Beogradskog centra za ljudska prava, koji je podsetio da je Mađarska u septembru 2015. donela čitav set zakona koji se odnosi na izbeglice. Tada je počela i izgradnja žičane ograde, kao i zabrana prolaza za migrante, osim na dva granična prolaza – Horgošu i Kelebiji.

"Jedna od najznačajnijih posledica po nas jeste što je na osnovu te nove mađarske regulative Srbija proglašena trećom sigurnom zemljom za migrante. Time je nastao problem, jer po izveštaju UNHCR-a iz 2012. godine jasno znamo da se Srbija ne može kvalifikovati kao sigurna zemlja iz više razloga: pristup postupku azila, pravična procedura za dobijanje azila i mogućnost integracije izbeglica. Srbija se, dakle, ne može okarakterisati kao sigurna zemlja, nažalost, ni po jednom od

tri navedena kriterijuma", kaže Kovačević.

Kako on navodi, Evropska konvencija o ljudskim pravima u članu 3 eksplicitno zabranjuje mučenje, kao i nečovečno i ponižavajuće postupanje prema migrantima. "Nažalost, smatram da boravak ljudi u nehygijskim uslovima u Beogradu na minus 20 ili plus 40 i te kako može i mora da se podvede pod ovaj član", smatra Kovačević. Već u sledećem članu ovog akta, pominje se i zabrana koja se nadovezuje na prethodnu, a to je zabrana kolektivnog proterivanja. "Apsolutno je moguće vratiti nekog nazad, ali to se mora uraditi zakonitom odlukom nadležnog organa nakon postupka sprovedenog po zakonu. A, ukoliko je odluka negativna po adresata – moraš mu dati pravo žalbe. Ovo što imamo sada u Mađarskoj predstavlja sumrak međunarodnog prava", ističe na kraju Kovačević, i završava: "Pred našim očima se odvija sistemsko kršenje nekoliko fundamentalnih pravila na kojima počiva međunarodno pravo, a ne možemo ništa da učinimo, osim da upućujemo apele za koje ne znamo da li će ih iko pročitati." ¶

MARKO PANTIĆ

Grad koji ne voli svoje reke

“Moje kolege kapetani kažu da je Beograd najgora destinacija za pristajanje. Kod Beton hale stoji pristan sa radionicom za opravku Jugoslovenskog rečnog brodarstva kojem uopšte nije mesto tu. Zamislite, radionica za popravku brodova usred Beograda, na najlepšem mestu! To je kao kad biste usred Knez Mihailove popravljali šleperu”

Skoro svaki turistički aranžman posete nekoj evropskoj prestonici uključuje i fakultativni izlet – plovidbu brodom po Seni, Vltavi, Dunavu, Majni. U Beogradu i pored dve velike reke takva mogućnost ne postoji. Razlog je banalan – ne postoji mesto ni na jednoj obali nijedne reke gde bi turistički brod mogao legalno da pristane i primi ili iskrca putnike.

“Nautički turizam u Srbiji je privredna grana koja je toliko nerazvijena da

na mapi turističkih atrakcija ne postoji”, kaže za “Vreme” Petar Đorđević, predsednik Grupacije za nautičku privredu i turizam u Privrednoj komori Srbije. Đorđević, koji je i brodograditelj, ali i zapovednik A – najviša klasa kapetana na unutrašnjim plovim putevima – smatra da je čak i Slovenija ispred Srbije u nautičkom turizmu: “Mi u Evropi nismo evidentirani kao nautička ponuda za razliku od Ljubljane, čija reka Ljubljanica ima veći nautički promet nego

Beograd. Ako pogledate na sajtu turističkih organizacija Srbije ili Beograda, ta vrsta ponude ne postoji. Prihodi od toga su nula. Iz kojih razloga? Nemamo infrastrukturu. Nemamo društvenu podršku. Nemamo spoznaju da je to jedna od vodećih grana turizma u svetu. Na Ljubljani, koja je više potok nego reka, ima 15 pristana za turističke brodove, a Beograd nema nijedan. Mi imamo skoro 3000 kilometara plovnih puteva u Srbiji, reka, jezera, kanala. Dunav

Foto: M. Milenković

kroz Srbiju protiče dužinom od 580 kilometara. Recimo, kad bi strani turista hteo da dođe u Srbiju jahtom, on nema ni jedno jedino mesto gde bi mogao da se veže i da izađe na obalu.”

“VREME”: Šta je, onda, problem?

Zašto nema turista na našim brodovima?

PETAR ĐORĐEVIĆ: Problem je što turistička organizacije Beograda, Srbije, Ministarstvo turizma, nisu prepoznali tu vrstu turizma. Nautički turizam bez podrške grada i države ne može da postoji. Mi nemamo mesto gde putnik može da uđe na brod, a da ne pričamo o invalidima ili starim osobama. Mi na operativnoj obali, od Brankovog mosta do Beton hale, nemamo nijedno mesto gde bi mogao da se ukrca putnik. Pristan za turističke brodove mora da bude infrastrukturno povezan sa gradom: mora da ima parking za automobile i autobuse, mora da ima liniju gradskog saobraćaja. Da neko želi da uzme desetak miliona evra godišnje, on bi napravio prikladna mesta za nautički turizam.

Kolika je šteta od leda na Dunavu ove zime?

Tokom 2012. zbog leda je tri meseca bio zaustavljen vodni saobraćaj na međunarodnom koridoru E7. To je bila šteta u vrednosti od tri ledolomca. Jedan ledolamac košta tri do četiri miliona evra, pa vi računajte. Ove godine smo zbog leda izgubili još dva ledolomca. Srbija formacijski mora da ima šest ledolomaca. To kaže Institut “Jaroslav Černi”. Vlasti se 2012. nisu dozvale pameti pa nisu kupljeni, napravljeni ili unapred iznajmljeni ledolomci. Zato se i ove godine zakasnilo sa najmom, jer led se ne lomi kad naraste na debljinu od pola metra, već kad se formira pet centimetara. Ova je godina još katastrofalnija od 2012, jer su uništeni svi privatni infrastrukturni objekti na Dunavu, od marine u Apatinu pa sve do Đerdapa.

A, šta je sa pristanom kod Beton hale? Je li on rezervisan samo za kruzere?

To je međunarodni pristan za kruzere i on je mali i nedovoljan. Tamo leti staje i do pet brodova paralelno jedan do drugog. Moje kolege kapetani kažu da je Beograd najgora destinacija za pristajanje. Putnici sa poslednjeg broda prelaze preko četiri druga da bi došli do obale. To vam je kao da prolaze kroz četiri države. O bezbednosti da ne pričamo. Pritom, na tom delu operativne obale stoje čamci za rekreaciju, stoji pristan sa radionicom za opravku Jugoslovenskog rečnog brodarstva kojem uopšte nije mesto tu. Zamislite, radionica za popravku brodova usred Beograda, na najlepšem mestu! To je kao kad biste usred Knez Mihailove popravljali šlepere, recimo.

Projekat “Beograd na vodi” podrazumeva i uređenje obale. Da li su na tom mestu predviđeni pristani za turističke brodove?

Mi ne možemo da iskrcamo putnika koji želi da vidi “Beograd na vodi”. Mnogo puta sam pitao zašto tu nema pristan, bez obzira na to što je u toku gradnja, jer svaki putnik koji se nije na tom mestu iskrcao predstavlja gubitak za promociju ovako kapitalnog projekta.

I šta su vam odgovorili?

Nisam nikad dobio odgovor koji sam razumeo. Nisam nikad ni razumeo zašto su prethodne gradske vlasti oterale iz Beograda brod “Sirona”, koji je imao sve dozvole, u koji je vlasnik Srba Ilić, začetnik nautičkog turizma kod nas, uložio tri miliona evra. “Sirona” sad plovi po Dunavu u Budimpešti, a karta za vožnju se čeka tri dana. Zna li koliki je prihod od nautičkog turizma u Mađarskoj? Pa, zašto mi nemamo sluha da uradimo to isto?

Pre četiri godine mesto na kojem je ranije bio brod “Sirona” gradske vlasti su odredile da bude pristan za prihvatanje turističkih brodova. Tu je sada, na operativnoj obali, betonski brod-muzej, koji je zauzeo mesto gde treba da se prihvataju turisti. Nas bi bilo jedno 50 koji bismo učestvovali u nautičkoj turističkoj ponudi za razgledanje Beograda, ali pošto nema infrastrukture, nema ni interesovanja. Čak je i ministar Rasim Ljajić, još pre dve godine, dao gradu Beogradu sredstva, oko 400.000 evra, da se izgrade pristani, a, opet, ništa nije urađeno. Gubici zbog neostvarenog nautičkog turizma su između 10 i 20 miliona evra. Mi pored Save i Dunava imamo razgranatu mrežu kanala i mnogobrojna jezera. Turistički pristani treba da budu u svim gradovima na toku Dunava kao, na primer, u Novom Sadu, Sremskim Karlovcima, Smederevu, Kostolcu, Golupcu.

Dakle, kad bi strani turista svojim plaviom prešao granicu kod Bezdana, gde je prvo mesto gde bi mogao da pristane?

U Apatinu. Tu može da stane. I dalje više nigde.

Stvarno je tako?

Stvarno. Na celom toku nema čak ni jedna benzinska pumpa. Ministarstvo za turizam je dalo novac da se napravi pet pristana od Apatina do Đerdapa, međutim, samo je jedan u funkciji, jer su ostali neprilagođeni. Ili su previsoki, ili su suviše plitki, ili duvaju loši vetrovi. Ne može brod bilo gde da pristane. To vam je kao kad je brod “Kosta Konkordija” u Italiji prišao suviše blizu obali pa se nasukao. A, da vam ne pričam kakva je veza pristana sa gradovima. To je zato što niko nije pitao stručne ljude kako pristani treba da se naprave. Ja mislim da država mora da bude prilagođena privredi i privrednicima. Po mom mišljenju, mi nemamo ambijent za razvoj nautičkog turizma. ¶

RADOSLAV ČEBIĆ

Kompletna IT rešenja na jednom mestu

INTERNET • TELEFONIJA • CLOUD • HOSTING

Nudimo vam različite internet i hosting usluge, kao i napredne servise za uspešno poslovanje.

- Cloud Linux i Windows serveri
- Zakup profesionalnih namenskih servera
- Brojne cloud aplikacije (SaaS)
- Cloud inženjering
- Web hosting
- Usluge Tier 3 Data centra
- BIZ Smart paketi
- Optički internet
- Managed servisi
- Poslovna fiksna telefonija

Jezičke doumice II

Malo šta je tako nepodnošljivo kao raskokodakani rodoljubac: čuvstva o kojima nema potrebe uopšte da se govori on neumorno ističe kao svoju jedinstvenu osobenost i očekuje da mu se za nju svaki put oda posebno priznanje

Nije li rodoljubac kao neko ko se braći (a i samoj majci) popeo na glavu ponavljajući svakog bogovetnog dana: "Kad biste vi mogli i zamisliti koliko ja našu mamu volim! Vi to, u vašoj nedotupavnosti i vašem praznodušju, ne možete da pojmite, ponekad mi izgleda kao da i ne primećujete koliko sam ja preplavljen svojom ljubavlju i koliko sam njome tako reći obuzet! Da imate ma i predstavu koliko vas u svojoj ljubavi nadmašujem, pokrili biste se jedni ušima, drugi jorganom preko glave, a svi zajedno dvorili biste me kao cara, jer ja svojom prekomernom, neizmernom ljubavlju nadoknađujem vaše škrtarenje s neophodnim, ja premašujem, sam, ljubav koju, zajednički, bratovski, nas petorica treba non-stop da ispoljavamo, ja sam mamu činim ne samo dovoljno voljenom, nego je činim i voljenijom nego što su to druge majke; i u drugim porodicama ima neko ko se posebno ističe kao ja u našoj, ali, iskreno, mislim da mi ti drugi porodični šampioni nisu ni prineti; ponekad ne mogu ništa drugo ni da radim, samo volim mamu, Bože blagi i svemogući, iz Tebe li dolazi tolika ljubav i kroz mene neprestano struji ka našoj majci!"

Isti takav, samo mnogo još i gori, je svako ko naglas izgovori koliko voli otadžbinu, ima slučajeva gde se ta ljubav prelijeva na inostranstvo, ljubavi tih izuzetnika jedna zemlja je malo, pa moraju voleti još neku državu istom, jednako uzvišenom, neiskazivom i svepreplavljujućom ljubavlju (kao u slučaju Nikolić Tomislava, čijoj ljubavi, slatkoj kao med iz milijardu košnica, treba prostranstvo Rusije).

Kome nisu dosadni ljudi koji ne shvataju da govore o nečemu što je unutar svakog drugog bića (kako to da toliko volimo našu zastavu, naš grb, našu himnu, našeg kralja koga nismo još nikad ni videli? Otkud znam! Sve je to već u nama kad se rodimo, kao igrice u kupljenom kompjuteru), a oni se kočopere kao da su ne znam kako blagosloveni, kao da su na ovome svetu radi te svoje ljubavi; ne shvataju da njihova ushićenost najpre nije jedinstvena, nije izuzetna, da pače, rasprostranjena je ravnomerno diljem planete, a čak i kad bi samo njih preplavljivala ljubav prema svome rodu (i ruskoj naravno braći), za to oni ne bi imali i nemaju nikakve zasluge, te ne bi od zajednice smeli išta potraživati za tu svoju ljubavnost.

Kad biste vi zamisliti mogli koliko g. Đurić voli Kosovo, pali biste pred njim na kolena, pisali biste peticiju i demonstriali biste u Nemanjinoj da mu se plata upetostruči i da mu se dodeli barem još dvanaest savetnika, umalo ne rekoh apostola, a ne da ga vijate kao Bog đavola jer je navodno

zaposlio M. V-a, odranije poznatog organima gonjenja, da, ako Gončić ima saradnike, a neguje samo jezik i Vučića, kolika svita pripada Đuriću koji neguje Železnicu, koji je smislio voz pun ikona, freski, mozaika, voštanica, tamjana, ripida, gde konduktar u stiharu osveštava vozne karte i deli putnicima naforu, a spolja na svim jezicima sveta piše "Kosovo je Srbija"! Koliko je radnih sati potrebno, i u slobodno vreme i u samoj Kancelariji za lažnu državu, da se ovako nešto smisli i postavi na zdrave šine!

Kad biste znali koliko ministar Vulin voli proletarijat, koliko ljubi, žali i pomaže sirotinju, ranjene borbe, zanemarene veterane, zdrave ljude u birou za zapošljavanje, kad biste mogli da privirite u levičarsko čisto srce, ne samo da biste pocrveneli zbog vlastite samoživosti i sitnosopstveničkih gnusnih maštarija, nego biste od premijera tražili da se Vučelinom kolumnisti i čegevarijancu dodeli leno u Bačkoj, da mu iz Rusije naruči dvadeset pari prvorazrednih kožnih čizama kakve mladi oficir carske armade kod Gogolja lašti i divi im se dok cela varošica spava (mladi Vulin nam se, jakož Milijana, predstavio u čizmama), pa i to sve bi bilo malo za toliko nekoristoljubivu naklonjenost i bolećivost g. Vulina naspram radničke klase!

Tako i jezikoljupci drže da im za njihovu brigu o čistoti jezika otaca pripada prostor u ljublj. "Politici", da im za njihove eseje pripada honorar, država odvaja novac za tu našu ugroženu i napola već upropašćenu i posrnulu svetinju, jedni prijatno uzrujani tamane tuđice (1.230 dinara po tuđici), drugi raznose plakate na kojima piše kako se pravilno izgovara ime valute koja nije čak ni naša, i za to postoji fond, i za dizajnere, i za štampariju, i za one koji plakate lepe ili ih lično nose do najzabačenijeg građanina u katunu: "Dedice, kad ste radi nešto da pitate, nemojte reći 'jer', kaže se 'jel', a to 'jel' je nastalo od književnog 'je li' koje se usled zgušnjavanja srpskog kosmosa, znate, zgrudvalo u jednu reč, pa ga mnogi brkaju sa 'jer'..."

Šta se u leontininskom spotu na Festu zapravo reklamira: jezik, nega jezika, ili uoči predsedničkih izbora (gde se, gle, predsednik Vlade ravnopravno i viteški nadmeće sa nepredsednicima Vladel!) Ministarstvo kulture reklamira samo sebe?

Spot koji vlada snimi besplatan je, Fest ima besplatno da ga pušta pre svakog filma, avion u kojem predsednik Vlade snima svoju ličnu reklamu takođe je još malo pa besplatan, dvesto do četiristo evra, sve je besplatno, ja tebi, ti meni, a ništa zapravo nije besplatno, čak ni ova moja vakela, i nju će moja redakcija da plati, premda neće da je preplati: prema svecu i tropar.

Slika građanina u

“Ja se u pozorištu stvarno ne mogu baviti izborima u Srbiji. To je tako malo i dosadno i nebitno. Ali ono u šta se svet pretvara pred mojim očima poslednjih 20 godina, to je ono o čemu ja ovde govorim. O porazu slobodoumlja”

Molijerov *Don Žuan*, najnovija premijera Jugoslovenskog dramskog, ujedno je i prva režija Gorčina Stojanovića u ovom pozorištu nakon četiri godine, od premijere *Gospođice*. Između dve navedene predstave, Gorčin Stojanović je u Jugoslovenskom dramskom bio autor scenografije u predstavi *Zmajeubice*, a u drugim teatrima je režirao i/ili bio autor scenografije u Podgorici (*Čuvari tvog poštenja*; *Mačor u čizmama*), Novi Sad (*Mizantrop* korežija sa Ivom Milošević; *Sluga dvaju gospodara*), Zagreb (*Maratonci trče počasni krug*), Sombor (*Gospođa Julija*; *Heimathbuch*), Gračanica (*Narodni poslanik*), Beograd (*Elektra*; *Pepeljuga*).

Gorčin Stojanović je i kolumnista, i višegodišnji umetnički direktor Jugoslovenskog dramskog pozorišta, ali sada sve reditelj o čijim se predstavama priča.

“VREME”: Pitanje koje je odavno postalo neminovno povodom inscenacije bilo kog nesavremenog dela je: kakve to veze ima sa nama danas. Da li vas opterećuje taj pritisak savremenosti, posebno u kontekstu saznanja da se naša savremenost oslanja i poziva na prošlost?

GORČIN STOJANOVIĆ: Jedan od rediteljevih postupaka prilikom pripreme komada pre nego što počne da ga režira sa glumcima, i o tome se uči na studijama, zove se aktuelizacija. To ne znači nužno prevođenje komada na dnevno-politički nivo, već postavljanje zahteva da predstava neminovno mora da odgovori na izazov duha vremena. Sve i da reditelj ne želi to da radi, gledaocu je teško da posmatra predstavu izolovano od trenutka u kome živimo. Ja ne mogu da se bavim Molijerovim *Don Žuanom* predstavljajući

ko je Don Žuan danas, mada bi novinari bilo zgodno da predočim kakvu javnu figuru. To je za mene primitivan način mišljenja. Protiv sam izjednačavanja takvog pozorišta sa pozorištem u kome se obavlja ogroman broj poslova na dramskoj analizi, na uspostavljanju karaktera, odlukama kako nešto napraviti – to ne dopuštam. Ne bavim se primenjenim pozorištem jer duboko verujem da ljudi idu u pozorište zato što ih se tiče ono što je pozorišno, a to jest jednako ljudsko. Pozorište je antropocentrična umetnost koja se bavi čovekom, i u kojoj ljudi pred živim ljudima rade nešto. Pozorište nije medij, pozorište je umetnost.

Da li ste tako mislili i na početku svoje karijere, devedesetih? Zar vaše rane predstave nisu privlačile pažnju upravo aktuelnim temama o tadašnjem vremenu, *Poslednji dani čovečanstva* Karla Krausa, na primer?

U adaptaciji Krausovog teksta, koju je napisao Nenad Prokić, ubacio sam deo teksta – septembar 1994, i nekoliko geografskih pojmova. Navešću vam dva: Goražde i Srebrenica. Osim nekolicine usko stručnih novinara tada niko nije znao da je Srebrenica zaštićena zona UN podložna onom što će se i desiti, a sad svako dete zna šta je Srebrenica. Tada reč “Srebrenica” nije postojala u srpskom jeziku. Ni u srpskoj svesti. U Goraždu se srećom nije desilo ono što se desilo u Srebrenici, mada je jedan od postulata ovoga što je sada Republika Srpska bio čišćenje tih zona. O tom se evo i sad priča, povodom zahteva da se pokrene revizija. Dakle: da li je to bila predstava o Beču tokom Prvog svetuskog rata? Naravno da nije. Predstava se bavila činjenicom da se mi ponašamo kao

da rat ne postoji, a tu je, 100 km od nas. Da li je zbog toga trebalo da glumce obučemo u savremeni kostim i da se čuje “vize-devize”? Naravno – ne. Tad sam se služio nekim tehnikama povremenog osavremenjavanja na način na koji sam ja mislio da je kongenijalan Karlu Klausu. To je postupak aktuelizacije o kome sam vam maločas govorio. Suprotno od toga je publicistički teatar, moda koja je mnogo više promovisana nego što je ozbiljna pozorišna moda, koji se ne bavi pitanjem šta je problem sa čovekom, nego se bavi svojom temom kao kad ljudi reaguju na društvenoj mreži, bez analize. Poređate neke sličice koje treba da budu ponovljena stvarnost, opljunete malo, i onda se to zove hrabrost i angažovanje.

Ali to jeste kritika društva...

Slažem se, s tim što kritičko mišljenje pozorišta postoji i kad igrate Šekspira.

ogledalu

Foto: Milovan Milenković

Samo malo sadržajnije i dublje. Ja zato često citiram Šilerovu rečenicu "pozorište počinje tamo gde prestaje pravosuđe." Pozorište se, kao i književnost, obraća moralnom bilu čoveka, a ne njegovom političkom opredeljenju.

Da li biste režirali *Don Žuana* i da nam upravo sad predsednički kandidati ne obećavaju kule i gradove baš kao što ih *Don Žuan* obećava svojim obožavateljicama ne bi li postigao željeni cilj?

Pa, o tome je i reč! *Don Žuanova* pohvala licemerju je ideologija cinizma, a njene četiri poluge su: važno je da ti o sebi govoriš lepo, važno je da progoniš svoje neprijatelje, da sudiš drugih ljudima, i da svet meriš svojim merilima. Mi ga živimo na dnevnoj bazi u ovoj zemlji, i to u najperfidnijem obliku, a izbori su samo jedan njegov pojavni oblik. A kritika pozorišta,

to je kritika gledaoca. Nije gledalac iznad života i iznad kritike, naprotiv. Zato, ako ću nekoga "napadati" svojom predstavom, mogu da verujem da će se to desiti ako neko u publici o nečemu iz nje – razmisli. To je kritička funkcija pozorišta.

Molijerov *Don Žuan* je buntovnik protiv društvenog poretka...

Odnosno, on je ono, i tu je moj ogromni stepen identifikacije sa ovim likom, što sam ja osetio u dvanaestoj godini kad sam postao panker. Mi smo bili nabrijani klinci koji su razumevali poruku momeka s gitarama na sledeći način: uzmete čaletov, ili u mom slučaju dedin sako, unakazite ga zihernadlami i bedževima, to isto uradite sa pantalonama, i postanete slika građanina u ogledalu, a ono je uvek krivog odraza, ne postoji savršeno ogledalo. Vi tom građaninu svojom pojavom kažete: ovo si ti, ružna prljava faca sa

uneređenom odećom i psovkom na usnama, to si ti. To je bilo prvo što sam rekao glumcima, tako ćemo da radimo *Don Žuana*. Uostalom, Zganarel, *Don Žuanov* sluga, na kraju kaže "to ste hteli, to ste dobili". *Don Žuan* je ono u šta je projektovan. Kao što je smišljen Hrist da skupi sve naše grehe, da se razapne za sve nas, i da nas spase grehova naših. *Don Žuan* izgori.

I, da li nas tako spase licemerstva?

Don Žuan je Isus u negativu, što bi rekli fotografi. Taština i licemerje, samoljublje, častohleplje i laž, spremnost da se uvek jedno radi, drugo govori, treće misli, a četvrto oseća – to su kolčevi, točkovi i krstovi po kojima je raspet čovek. *Don Žuan* je čovek, Isus je čovek. A vi sami zaključite – ima li spasa. Kad bih znao odgovor, ne bih režirao *Don Žuana*. Nego neki od komada Vojtilinih. Ili ove naše palanačke teozofe, oni imaju sve odgovore.

***Don Žuan* važi za simbol erotičnosti i seksepila. Pa ipak, vi ga niste takvim predstavili. Da li mislite da današnji muškarci u centru pažnje ne poseduju te kvalitete?**

Molijerov *Don Žuan* nije *Kazanova* i nema nikakve veze sa *Don Đovanijem Mocartovim*. Molijer se bavi poslednjim danom jednog melanholika koji polako odustaje i od zahteva za apsolutnom slobodom, a erotičko u njemu polako gasne. I to je razvidno u četiri scene sa ženama. Ako *Don Žuana* nismo pročitali, nego imamo svest o njemu na osnovu primitivne pop-kulture, onda ćete misliti o *Don Žuanu* kao erotičnom liku. Ima ljudi koji uđu u pozorište sa predrasudom pa sa njom i izađu zato što njihovo ubeđenje neće razbiti čak ni ono što očigledno vide. Ima i ljudi koji naprosto ne umeju da čitaju pozorište. A pozorište se prima na čulnom i intelektualnom nivou. U odnosu na to se dovršava predstava, ne dovršavam je ja, nego svaki gledalac u svom duhu. Dakle u tom smislu ako imate nekoga ko je zagledan u površinu vode kao u ogledalo, ko razgovara sa ogledalom, ko vidi sebe kao Kamenog gosta ili kao svoju senku i to kao senku koja se smanjuje pa je na kraju praktično otera, to su neki

pokazatelj na koji način smo mi prevodili na scenu Molijerovu misao i Molijerovo osećanje.

Kad kažete "ljudi", mislite na publiku ili na kritiku?

Pozorišna kritika u Srbiji danas nije ni endemska stvar. To ne postoji. Kao što nije svako ko potpiše kritiku – kritičar. Te kakotrebajuće impresije napisane leposastavljačkim srednjoškolskim načinom, sa neubedljivo gramatički upotrebljenim glagolima – recimo: "faliti", nisu kritike. Teško je sa polupriučanim svetom, punim zlobe i predrasuda, nesenzibilnim za umetničko u umetnosti, razgovarati o pozorištu. Ja o pozorištu znam skoro sve, a ti ljudi o pozorištu znaju – skoro ništa. I tu nema pomoći. Srećom postoje neke druge sredine, i dosta kvalifikovana publika koja naprosto prima ono što ste hteli reći.

Možda zato što glavne uloge igraju Vojin Ćetković i Sergej Tifunović?

Mogu da vam nabrojim mnogo predstava, pa, nažalost, i u mom Jugoslovenskom dramskom pozorištu, u kojima igraju poznati glumci, pa ipak nisu zaživele. Mi imamo tri Molijera na repertoaru: Egonov (Savin) *Tartif*, Jagošev (Marković) *Uobraženi bolesnik*, i moj *Don Žuan*. I sve to opstaje. Duh vremena i majstorstvo izvedbe čine da ljudi hoće da gledaju sva ta tri Molijera, iako je reč o poetički posve različitim pristupima Molijeru. Publika uglavnom dolazi bez predrasuda i gleda ono što je na pozornici. Ja sam učio zanat kod Dejana Mijača na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Šta god da mi na klasi donesemo kao vežbu, Mijač se, da to kažem laički, "uživljavao" u svaku našu vežbu i na tom našem materijalu pokušavao da nam objasni šta je to pozorište. Međutim, kad je neko istovremeno i reditelj i kritičar, što je moralni prestup i neka vrsta incesta, i kad ne zna kako završava neki komad, a završio je režiju, u tome vidite razlog njegovog rediteljskog neuspeha. Neko ko ne može da vidi, ne može ni da napravi. Dejan Mijač je umeo da gleda predstave kakve on sam nikad ne bi napravio. Biti otvoren prema delu i kongenijalan delu, to je minimalno što je potrebno za kvalifikovanog gledaoca bez obzira na obrazovanje.

U Molijera ste utkali *Hamleta*, i Vasu Pelagića, i Štulića i "Plejboj" ... *Hamlet* je, možda, omaž vašoj predstavi s početka karijere, a ostali?

Ton epizode u kojoj Zganarel ubeđuje svog melanholičnog gospodara da je ovaj svet divan, odveo nas je na *Hamletovu* scenu sa lobanjom na groblju. Dodali smo samo dve rečenice, i to pogrešno navedene, ironično, dakako. Naravno da to ima veze sa mojom režijom *Hamleta*, ali je ta lobanja do kraja predstave pre svega bila opominjući artefakt, što je i smisao te Šekspirove scene. Vasa Pelagić nije tu zato što nam se učinilo zgodnim. Priča o njemu je priča o Don Žuanu. On je, navodno, stavio gimnastičke sprave u crkvu u kojoj je bio paroh. A postoji i legenda da je čak vodio ljubav sa jednom znamenitom udovicom na oltaru crkvenom. Po istom principu, dakle ne slučajem, tu se nalazi i "Plejboj". Podsetiću da je "Plejboj" bio svetkovina liberterškog duha u konzervativnoj Americi pedesetih godina preko raspusnog erosa ženskog tela koje je dato kao savremeni pandan onome što su radili slavni majstori. Jer šta je Pompeo Posar, slavni majstor fotografije, nego Rubens onog vremena. Od februara prošle godine "Plejboj" više ne objavljuje nage žene, što je u situaciji kad je pornografija na dva klika od vašeg deteta – paradoks. I licemerje. I pokazatelj duha vremena. Ako ukinete "Plejboj", kao liberterški časopis sa pametnim tekstovima i lepim ženama, vi neminovno morate dobiti nekog Trampa za predsednika. Eto, o tome je reč. Ja se stvarno ne mogu baviti izborima u Srbiji u pozorištu. To je tako malo i dosadno i nebitno. Ali ono u šta se svet pretvara pred mojim očima poslednjih 20 godina, to je ono o čemu ja ovde govorim. O porazu slobodoumlja.

Molijerovog Don Žuana ubije grom i on propadne u zemlju, a vaš se sam ubije ušavši pod veliku žičanu krinolinu koju je prethodno sam zapalio.

Dramaturg naše predstave je bio Šarl Bodler, njegova pesma *Don Žuan u Paklu*, po kojoj Don Žuan plaća Haronu da ga prevede na drugu stranu. Svi to gledaju, kapetan lađe je Kameniti gost, a Don Žuan je duboko zagledan u vodu. Ja sam verovao tom dramaturgu. Gospodin Nikola Bertolino nam je za program dao svoj najnoviji prevod ove Bodlerove pesme iako je i prethodni bio odličan, još ga je više izbrusio i približio melodije srpskog i francuskog. Neko u tome što naš Don Žuan umre svojom odlukom ušavši pod

krinolinu koja gori vidi da ga kažnjava ženski princip, neko da su žene pakao, a neko kao lepu smrt. A može da se tumači i da Don Žuan, videvši da je svet toliko licemeran da ga neće ni kazniti, sam sebe kažnjava. Ili, kao preuveličanu taštinu koja nema šta drugo da učini nego da sama odluči o svojoj smrti. Može, međutim, da se tumači i kao herojski čin. To je sloboda. Kad je Bekim Fehmiu odlučio da okonča svoj život, da odluči da li biti nemoćan ili osloboditi druge ljude svoje nemoći, to je sloboda. Nije problem nečija moć, nego nečija nemoć koja je na vlasti. Nemoć-na-vlasti je ono što mi živimo, i to dugo.

Zganarel je čovek iz naroda. On vidi mane svog gospodara Don Žuana, ali ga i pored toga sledi, pa čak i voli. Nekako je opet teško ne videti paralelu sa ovdašnjim iskustvom.

Kao što se identifikujem sa Don Žuanom, tako se identifikujem sa Zganarelom. Mislim da se velika dela obraćaju čovekovim mogućnostima, a ne konstatuju postojeće stanje, to je dosadno, za to su vam dovoljne dve rečenice, a ne umetnost kakva je Molijerova. Zganarel spram Don Žuana stoji kao slika u ogledalu, ali вреди i obrnuto: voli ga, ali mu možda i zavidi. Želi da ima ono što on ima, ali ne bi se usudio. Jer, valja se usuditi. Zganarel je neko ko je veoma svestan i suprotstavlja se Don Žuanu, ali ne sa stanovišta običnog zdravog razuma prostog sveta niti filistarskog mlograđanskog, već sa stanovišta čestitosti.

Da li zato na kraju predstave on ode sa Maturinom, jednom od Don Žuanovih devojaka?

Imao sam potrebu da Zganarela ne ostavim samog na sceni, ali i da pokažem da je jedan od mogućih odgovora na pitanje šta je onda ta sloboda o kojoj priča Don Žuan – ljubav. Jedan od mogućih odgovora je ljubav. Ali, da sam imao odgovore koje sada dajem, ne bih radio ovu predstavu. Predstava je za mene proces, putovanje. Pozorište koje mene uzbuđuje je pozorište koje procesira, a ne procesira, pozorište koje me nekamo vodi. Ne bih li se pitao nad nekim stvarima i ne bih li pokušavao da nađem ne odgovore, nego utehu. Ja pozorište smatram mestom koje čoveku ukazuje na njegovu nesavršenost, i pruža mu utehu zbog te nesavršenosti. Ja se takvim pozorištem bavim.

SONJA ĆIRIĆ

Kratak čas o dugom ubijanju

Kišovo delo u Urbanovoj je predstavi ne banalno osavremenjeno nego osvevremenjeno. I sada je tu, da zrači i da smeta, kao što je i Kiš zračio i smetao

Subotica je nekada bila relativno beznačajan gradić usred crno-žute monarhije, a od formiranja Jugoslavije je prilično značajan pogranični grad koji uvek ima oko sto hiljada stanovnika, od kojih je uvek otprilike polovini maternji jezik srpskohrvatski, a drugoj polovini mađarski. Ona je, dakle, na granici država i u čvorištu jezika, na rubu peščare i u epicentru endemske suicidalne južnopaonske depresije.

U Subotici je rođen Danilo Kiš, možda najveći srpski pisac poslednjih decenija. U Subotici živi Andraš Urban, možda najbolji srpski pozorišni reditelj poslednjih godina. Kiš Suboticu jedva da je zapamtio, Urban je u njoj postao i ostao ono što jeste. Kiš je ime stekao u "centru", prvo nacionalnom i državnom (Beograd), posle evropskom i globalnom (Pariz); Urban je sa geografske margine polako ali neumitno širio područje borbe (i uticaja) sve dok i najtvrdokornije tvrđave nisu pale pred njim; naročito one tamo dole na jugu, niz asfaltni drum za Bliski istok: pao je Ujvidek (predstavom *Neoplanta*), pao je Beograd (*Rodoljupci*), naposljetku je pao i Novi Sad, ta možda i najtvrdja tvrđava. I to baš onda kada je za to, "realno", bilo najmanje izgleda. Ironija istorijsko-političko-kulturnog trenutka, šta li?

Dobro, Ujvidek i Novi Sad su samo dva imena za isti grad, ali ipak, ima tu nečega. Urban je predstavom nazvanom po trećem njegovom imenu, *Neoplanta*, u produkciji Ujvideki szinhaza i po motivima istoimenog romana Lasla Vegela, zapravo ne samo naćeo nego bogme i dobrano sažvakao (pristojno i ućeno: dekonstruisao) lokalne mitove, prekinuo razne zavete

ćutanja, džarnuo u suptilne tabue o kojima se tek šaputalo kroz dimnu zavesu od nedeljne žute supe. Otkad nema Tišme, niko ko piše na srpskom jeziku nije to u stanju, ne ume ili ne sme. A Urban je, sa Vegelom, ućinio baš to. Šta ga briga, on dolazi iz drugog jezika i sa geografske margine, a opet nije stranac, o, nipošto nije... On samo, hvala bogu, nije "domaći" na onaj način koji svaki fašizam toliko voli: ušuskan u krdu Većine, ne toliko one etnićke i brojćane koliko duhovne. Kojoj ne duguje baš ništa, ponajmanje ropski poniznu zahvalnost *tolerisanog*. To trajno zbunjuje idiote, profesionalne ili volonterske: kada Andraš Urban onako bernhardovski "une-ređuje sopstveno gnezdo", pitaju se oni u ćudu, *ćije je to gnezdo zapravo?*

Ćas anatomije, po istoimenoj knjizi Danila Kiša, ali i po motivima drugih Kišovih dela, a u produkciji Srpskog narodnog pozorišta, onaj je ključan korak dalje i dublje. Teatarski rizik i društveni eksperiment (a takoće, u tek mrvu manjoj meri, i društveni rizik i teatarski eksperiment!) koji je sebe u potpunosti opravdao, i sad je tu, da zraći i da smeta. A zraćiće, i smetaće, videćete. Kao što je i Kiš zraćio i smetao, sve dok ga nisu uspešno ozraćili. I odstranili. Pa ga od tada mrtvog slave i hvalje. Istiću se, dakako, gulanferi i

dramoseri kakve je najviše prezirao. Poneki s nabećene levice, mnogo više njih s tupe desnice.

Urbanov *Ćas anatomije* kreće briljantnim citatnim rešenjem, završnim fragmentom veoma važne Frlićeve subotićke predstave *Kukavićluk*: onim kad glumac najavi ćitanje imena 505 srebrenićkih ųrtava. I taman kad se uplaše perjanice novo-starog (anti)vojvoćanskog kulturnog establišmenta da će morati da podnesu još i tu provokaciju (*usred Srpske Atineeee...*), imena izostanu. Efekat je, naime, već tu, a i neka vrsta autopoetićkog Urbanovog stejtmenta: o tome će se, glavata gospodo, u ovoj predstavi raditi, o ubijanju koje ste barem dozvolili, a mnogi i pozdravili; pre rafalne paljbe rata pucalo se pojedinaćno; prvi je od vaše ruke pao Danilo Kiš. Metak je putovao skoro deceniju i po, ali ga je stigao taman na vreme, taman u osvit Vašeg vremena.

Kišov *Ćas anatomije* u Urbanovoj je predstavi sadržan u svojoj biti, ne banalno "osavremenjen", nego *osvevremenjen*. On je tu kao obraćun pisca, obraćun Duha, s onim što će ga svakako ubiti, ali što ga nadvladati ne moće. Urban dobro osvetljava opresivni duh neostaljlinizma, partijske države, duh koji je prokurvao i prokockao sve ono što je bilo

veličanstveno obećanje levice u dva desetom veku, a što se tako lako, brzo i nepodnošljivo prirodno srozalo u antisemitsko olajavanje kao tipičnu predigru svakog fašizma, onog koji će ubrzo zavladata i u više navrata ovladavati i gradom koji spokojno šljašti tamo sa spoljnih zidova fasade SNP-a, onog kojem su žrtvu rado prinele mnoge od visokih premijernih zvanica nove-stare unutrašnjeokupacijske elite... Urban im nije dao da uživaju u prisvojenom i dezinfikovanom Kišu; umesto toga, vređao ih je živim i presnim Kišom svakog mogućeg trenutka, a ovi su se loše pretvarali da im nije ništa.

Kišovo delo, i u ovom polemičko-pamfletskom kontekstu, prebogato je i otuda je lako pogubiti se u njemu, no Urbanov je kompas takoreći nepogrešiv: tu je i *Grobница*, i *Dubrište*, i prevod Petefija; i staljinizam, i Srebrenica, ali i Racija; reditelj kontrastira snažne, bučne, razigrane, protestno-pamfletske delove predstave s tihim, lirskim, prodornim intermecima koji u ukupnom zbiru utisaka isplivavaju kao najbolji momenti predstave koja slabih momenata i nema. Glumački ansambl SNP-a ne "obavlja glumačke radove" nego uistinu nosi ovu predstavu, deluje ozračeno na najbolji mogući način, pa onda ozračuje i gledaoca, bar onog kojem to zračenje znači. U kolektivnoj igri, podređenoj besprekorno promišljenom konceptu, teško je isticati pojedince; možda smo najbolje zapamtili najsnažnije trenutke igre Jugoslava Krajnova, Igora Pavlovića, Milice Grujičić, Radoja Čupića. Muzika Irene Popović ravnopravno je važan sastojak ovog Časa, naravno i scenski pokret Andreje Kulešević.

Andraš Urban je još jednom obavio ono što niko drugi ne bi umeo ili ne bi smeo, i povukao se u ne-tako-sjajnu izolaciju svoje severne pogranične karaule. Da li je ovaj i ovakav Čas anatomije upečatljiv rekvijem SNP-u kao relevantnom pozorištu, nakon kojeg će vedro nastupiti orgija benignog palanačkog ziheraštva? Ili ipak, ipak ne? Kako god da bude, Čas je održan; kome je do učenja, ima iz čega. Svi drugi, opustite se, stižu vam *bolja vremena*. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Nova dekadencija

"Mislim da ovih dana nacionalnost ne znači mnogo, mi smo svi pripadnici Spotify i Youtube naroda. Neki slušaoci misle da živim u Kanadi, neki čak misle da živim u Rusiji. Sviram, na primer, u Berlinu, a ljudi ne shvataju baš uvek da tu i živim"

Donedavno poznata pod umetničkim imenom Chinawoman, Michelle Gurevich dolazi u Beograd (Dom omladine, 18. mart), pod svojim rođenim imenom – kao nova zvezda globalne kantautorske scene. Njena neodoljivo intimna muzika deo je malog talasa sličnih pesnikinja sa gitarom i ritam mašinom. Naoružana pesmama koje su uvek stilizovane kao minimalistički *cabaret-noir*, Michelle nas šeta kroz svima poznate životne situacije i većinom ljubavne dileme, podsećajući da one uvek mogu biti i nešto što se zbiva u našim sobama. Ta frapantna prepoznatljivost sveta kojim se kreće čini je slikovito ubedljivom – kao da je neko uključio kameru i njom snimio pesmu. Teško da danas ima nepretencioznije poetične muzike za neočekivani trenutak samoće u neko besposleno popodne – dobra muzika da se bude sam sa nekim.

"VREME": Nedavno ste se vratili svom ličnom imenu – koji je razlog za tu odluku?

MICHELLE GUREVICH: Izbori koje načinite u svojim dvadesetim nisu baš identični onima koje napravite u, recimo, tridesetim godinama. Ne slažem se više sa svojim umetničkim nadimkom, a neki novi 'alias' izgledao mi je kao glupa ideja, tako da je povratak na moje pravo ime bio najočiglednije rešenje. Većina mojih omiljenih umetnika koristi svoja stvarna

imena, pa je postalo jasno da ono što ja nudim umetnički zapravo ne uključuje u sebe moju ličnost. I eto me kao Michelle.

Vaši roditelji su iz Rusije kao imigranti stigli u Kanadu. Je li za njih bilo opasno tadašnje napuštanje Rusije i stizanje do Kanade?

Moji roditelji su jednostavno bili željni da iskuse život van Sovjetskog Saveza, prispeli su u Italiju i autom istraživali Evropu. Potom su odleteli do Stenovitih planina, i dalje do San Franciska, vodeći se izvanredno. Naravno da je u to vreme bilo teško i gotovo nemoguće otići iz SSSR. Moja majka ima neverovatnu priču o predstavnicima vlasti koji su jednom prilikom pretraživali njihov stan čitava tri sata, dok su se dokumenta potrebna za odlazak nalazila sakrivena u smrznutim pilićima u frižideru. Piliće nisu proveravali.

Vi ste očigledno razvili sopstvenu ljubav za zemlju roditeljskog porekla i vaš prvi jezik je i bio ruski – jeste li bili u poseti Rusiji i nastupali tamo? Koliko se osećate na neki način delom istočnoevropskog umetničkog izraza ili ste za Rusiju i Istok Evrope jednako egzotični kao i za Zapadni svet?

Rusija je bila prva zemlja koja se zainteresovala za moj rad. I to ne zbog preporuke nekakvog ujaka ili tako nešto, nego pre od usta do usta – preko interneta.

dolazi kući

Podizana sam u zajednici sveže pridošlih doseljenika iz Rusije u Torontu, koji su se okupljali na zabavama sa ruskom hranom i muzikom, a ja se osećala neobično privučena svim tim. Odrasla sam, dakle, veoma privrženja pesmama koje sam tamo čula i one su postale moja muzička baza. Nastupala sam u Rusiji svake godine otkad sam se preselila u Evropu i osećam da zbilja delim specijalno srodstvo sa tamošnjom publikom. Kako god, odrastala sam u Kanadi praćena svojevrstnom vremenskom kapsulom sovjetske ere, ne sa realnošću i evolucijom moderne ruske današnjice. Moj umetnički izraz zato je između dva sveta – sovjetskih snova i kanadskog temperamenta.

Da li ste u detinjstvu primali neku muzičku poduku?

Imali smo u kući orgulje marke 'Kimball', koje smo svirali iz zabave. Pohađala sam časove u baletskoj klasi moje majke, gde je ona držala ritmičke vežbe i gde sam tako bila svakodnevno izložena klasičnoj muzici. U osnovnoj školi sam, recimo, svirala trubu u bendu i naučila nekoliko akorada na gitari. To je bilo to, sve dok nisam odlučila da pokušam da i sama napišem nekoliko svojih pesama, upravo one koje su se našle na mom prvom albumu. Još nisam posebno vična nijednom instrumentu – tek sam onoliko vešta da poređam par nota i harmonija iz kojih bi mogla da se razvije neka pesma.

Toronto je vaš grad, bogat muzičkom tradicijom i uopšte kulturnim mogućnostima. Koji deo njegovog nasleđa je vama najzujbudljiviji?

Zaista volim kanadsku divljinu: nacionalne parkove, Stenovite planine, čitavu zapadnu obalu, jezera i tamošnje prašume. Svakog leta se vraćam i prisustvujem nekolicini različitih okupljanja nedaleko od Toronta, u šumama, kampujem pored vodopada i plešem po mraku. To su neki od vrhunaca svake moje godine.

Na koja mesta u tom gradu ste voleli da izlazite? Kako biste opisali društvo i socijalni milje u kome ste najradije provodili vreme?

Najpre tu pomišljam na radionice, studije i ateljea, i mojih prijatelja i svoj – gde su slikari, video-producenti i muzički stvaraoci. Provela sam mnoge godine

i čitave noći uz kafu na tim mestima sa tim ljudima, okružena zidovima od cigala i otvorenim dvorištima iza zgrada, isprobavajući različite stvari, postajući dobar prijatelj sa mnogima.

Kako biste opisali sadašnji trenutak na kanadskoj muzičkoj sceni? Da li mislite da je uspela da izgradi svoj identitet nasuprot američkoj ili engleskoj?

Osećam da sada zaista možemo opisati neku muziku kao tipično kanadsku. Mislim tu na umetnike poput Arcade Fire, Rona Seksmita i Džoni Mičel. Ima nečeg skromnog i malkice 'hippie' u vezi sa njima. Ali, da, mislim da ovih dana nacionalnost ne znači mnogo, mi smo svi pripadnici Spotify i Youtube naroda. Neki slušaoci misle da živim u Kanadi, neki čak misle da živim u Rusiji. Sviram, na primer, u Berlinu, a ljudi ne shvataju baš uvek da tu i živim.

Govorite ruski, engleski, pretpostavljamo sada i nemački jezik, budući da tokom druge decenije 21. veka boravite u Berlinu – osećate li da vas to mnoštvo jezika menja u domenu muzike, da svaki jezik izražava neku posebnu vrstu osećanja, raspoloženja?

Moj nemački još nije sasvim dobar, dok je moj francuski znatno bolji, pošto sam u Kanadi pohađala državnu školu na francuskom. Bila je to besplatna opcija, a moja majka dovoljno pametna da me upiše tamo. Rekla bih da svaki jezik ima svoj sopstveni humor i izražajnost – što više jezika znate, moguće da je i vaša izražajna paleta tim bogatija. Kako bilo, jedini jezik u kojem osećam da imam dovoljno kontrole i suptilnosti da pišem jeste engleski.

Kako vam se čini umetnički život u Berlinu, reč je o zaista neobičnom gradu, izuzetne političke i umetničke istorije? U njemu su, uostalom, boravili neki velikani rokenrola i ostavili traga u njemu, kao i on u njima – Bowie, Iggy Pop, Lou Reed, Nick Cave ... Pamti li Berlin svoje heroje?

Najbolja stvar u vezi sa Berlinom jeste ta što on deluje kao da je u stalnom stvaranju. Nije tu samo reč o njegovom nasleđu, kao ni o činjenici da Berlin u

ovom času privlači toliko mnogo kreativnih ljudi iz čitavog sveta. Stvar je u tome da doslovno osećate kao da bi on mogao biti drugačije formulisan ponovo i ponovo svakog dana! Ima mnogo inovacija, svaki podzemni prolaz i prodavnica na uglu postaju muzička pozornica tokom leta. Vreme za nostalgiju dolazi kasnije.

Poznata je vaša ljubav prema filmu, kao i povezanost vaše muzike sa svetom 'pokretnih slika' – sećate li se prvog filma koji ste u životu gledali? Koliko su film i muzika isprepletani u vašem stvaralaštvu?

Kada mi je bilo 15 godina, postala sam prijatelj sa grupom dvadesetogodišnjaka i čak ponekim tridesetogodišnjakom, kolekcionarima filmova na 8 mm. Oni su organizovali divlje žurke na kojima su prikazivali kopije sa starog Scopitona (preteče video-plejera, prim. aut.), i posebno rane eksperimentalne i starinske amaterske pornografske filmove ("stag" – prim. aut.), puštajući svoje sopstvene ploče kao muzičku pratnju. Ja sam bila daleko najmlađa u tom društvu i zaista mislim da su te projekcije imale velikog uticaja na moju estetiku. Volela sam nesavršenost te montaže i činjenicu da muzika nije uvek dolazila baš tačno na vreme. Moje pesme su glavna stvar koju imam da ponudim, ali sam pronašla nišu za svoj filmski ukus kroz pravljenje mojih muzičkih spotova – uvek niskobudžetnih i u duhu kućnih produkcija.

Šta nam novo donosi album *New Decadence*, kakav je njegov scenario?

Šta publika u Beogradu, koja vas očigledno voli, može očekivati da će joj se desiti na koncertu?

Uvek sam cenila kada se osećaš kao da si dobio "celokupnog umetnika", pa mislim da sam dosegla nešto blizu tome sa ovim svojim četvrtim albumom. 'Celokupno' ovde znači i dobro i loše, obe stvari – i talenat jedne ličnosti i njegove greške, koje izložene zajedno saopštavaju mnogo potpuniju priču. Na svom novom beogradskom nastupu ponudiću, nadam se, mnogo više od svega – više prefinjenosti, više konfuzije, više tragedije i, baš zato, više razloga za slavlje.

DRAGAN AMBROZIĆ i ZORICA KOJIĆ

Budimo besmrtni

Među desetak pisaca iz sveta, gost međunarodnog književnog festivala Fabula u Ljubljani bio je i srpski pisac Igor Marojević

Za "Vreme" iz Ljubljane

Prošle nedelje u Ljubljani je završena Fabula, jedan od najpoznatijih međunarodnih književnih festivala u ovom delu Evrope. Posebnost Fabule je da su njeni učesnici poznata imena svetske književnosti, čija je jedna knjiga prevedena na slovenački jezik – ili će tek biti prevedena. Zbog toga je ovaj festival, u doba kada država gotovo da nema novac za kulturu, pravi balzam za dušu. Većina festivalskih događaja se odvija u Cankarjevom domu u Ljubljani, mada ih ima i po drugim mestima u gradu. Festival finansira Ministarstvo za kulturu i Odjel za kulturu Gradske općine Ljubljana. Ulaz na sve programe je besplatan, a prosečno ih poseti oko 3000 ljudi.

Pre sedam godina Fabulu je pokrenula izdavačka kuća "Beletrina" i već tada, ugostivši Hertu Miler, nemačku spisateljicu koja je godinu dana pre toga dobila Nobelovu nagradu za roman *Attemscha-uke*, promovisala festival kao svetski relevantnu odrednicu. Osim Herte Miler, glas o Fabuli su proneli i naredni gosti ovog festivala među kojima su Džonatan Frenzen, Hanif Kurejši, Mišel Uelbek, Irvin Velš i drugi. Iz Srbije, prošle godine gost Fabule bio je Teofil Pančić sa knjigom prevedenom na slovenački *Aleja Viktora Bubnja*, a ove godine – Igor Marojević sa knjigom *Mamina roka* (*Majčina ruka*) u izdanju "Beletrine", izvorno objavljenom u beogradskoj "Laguni".

Od ove godine Fabulu vodi istoričarka Manca Grgić Renko, nasledila je Renatu Zamidu, i postavila nove standarde prilikom odabira učesnika. Naime, osim dobre knjige – uslov koji se podrazumeva, autor mora da ima i dobar javni nastup, zato što cilj Fabule nije samo da predstavi književnost ljudima koji se već njom bave i koji

je poznaju, već i novoj publici. Zato njihove teme treba da budu provokativne i polemičke. Novina festivala je program "Mlada Fabula", namenjena najmlađoj i mladoj publici. Tema ovogodišnje Fabule bila je – Besmrtnost. To je tema o kojoj je pisao priznati slovenački pesnik i filozof, doktor Alojz Ihan u svojoj knjizi *Čas nesmrtnosti* (*Vreme besmrtnosti*), objavljenoj krajem prošle godine, i zbog koje je i bio jedan od učesnika upravo završenog festivala. Alojz Ihan je predstavio besmrtnost kao želju čoveka da pomoću novih tehnologija zamrzavanja utiče na ustrojstvo života što se sa pojavom fondacije Alcor za produženje života i konkretizuje, odnosno otvara novi horizont percepcije ljudskog veka i ima ekonomske, političke, pravne i etičke posledice. O svemu ovome Alojz Ihan razmišlja na provokativan i čak humorističan način.

Među desetak svetski poznatih pisaca koji su ove godine učestvovali, pomenimo pre svega jednog od najpoznatijih ruskih književnika, Viktora Jerofejeva. Viktor Jerofejev je, u okviru programa "Mlada fabula", studentima slavistike Filozofskog fakulteta predstavio svoju zbirku priča *Telo*, koja je zasnovana na De Sadovoj erotici i Bulgakovskom nadrealizmu. Jerofejev je, osim po svojim književnim delima, poznat i kao društveno angažovani pisac zbog stavova o aktuelnoj Rusiji i Evropi, i kao jedan od urednika nekada čuvenog almanaha "Metropol", čiji autori nisu bili skloni režimu, zbog čega njegove knjige deset godina nisu objavljivane. Na slovenački jezik je preveden i njegov roman *Dobri Staljin*, u kome, osim života sina i oca, opisuje i političku situaciju u Sovjetskom Savezu.

Matijas Enard je jedan od najpoznatijih francuskih pisaca. Za Fabulu je preveden njegov roman *Alkohol in nostalgija* (*Alkohol i nostalgija*) o ljubavnom trouglu

između dvoje Francuza, Matijasa i Žane, i Rusa Vladimira. Roman je melanholična priča o likovima iz Bertolućijevog filma *Sanjari*, koji su sanjali svoj san, saznali da je revolucija nemoguća i da im je od svega ostala samo utvara slobode.

Sofi Oksanen, finska spisateljica, ima preveden roman *Ko golobice izginejo* (*Kad nestanu golubice*) o Estoniji između dva svetska rata. Baskijski pisac Bernardo Atksaga gostovao je sa knjigom *Dnevi Nevade* (*Dani Nevade*), u kojoj se prepliće uspomene, san i java. Manca Renko je napisala biografiju slovenačke spisateljice između 19. i prošlog veka Zofke Kveder *Lastno življenje* (*Vlastiti život*), i u njoj posvećuje pažnju jednakosti polova.

Igora Marojevića Fabula je najavila kao prvog koji u srpskoj književnosti romanom *Majčina ruka* otkriva jednu od osetljivih tema istorije, odnos poratne vlasti prema podunavskim Nemcima. Bio je to povod da za "Vreme" kaže o svom viđenju multikulturalnosti. Po Marojeviću, Balkan je primer multikulturalnosti, ali činjenica da na jednom malom prostoru živi mnogo naroda i nacija, nije multikultura. "Multikulturalnost može da bude samo njihova potreba da se sliju u jedno mesto tako što će svako imati pravo da bude deo većine ako to želi, i to tako što će moći i smeti da sačuva svoju kulturu. Jugoslavija je propala zato što je glupost pobedila, meni je žao zbog toga, ja bih voleo da su u istoj državi i Ljubljana, i Pula i Sarajevo. Jugoslavija je bila izvanredna šansa, ali ljudi nisu bili u stanju da je ostvare." Marojević smatra da svaki prevod "reaktuelizuje neko staro izdanje" i navodi da postoje neformalni dogovori da se njegova knjiga *Beogrđanke* prevede na slovenački. "Imam utisak da će Fabula mnogo pomoći u tome."

TOMO RAVBAR

PISAC I POŠTOVAOCI: Viktor Jerofejev sa publikom Fabule

Foto: Matej Pušnik

Mi smo multikultura

Predstave i filmovi o ljudima koji se (ne) razlikuju od pripadnika većinskog stanovništva

Kada brodvejski mjuzikl o očevima američke nacije doživi tri godine izvođenja iako su svi njegovi izvođači Latinoamerikanci i crnci – kao što je nedavno doživio *Hamilton*, onda je to dokaz uspjeha predstava koje uključuju i promoviraju manjine i njihova prava. Prilog ovoj ocijeni o *Hamiltonu* su i 11 Toni nagrada, Pulicerova i Gremi nagrada, a prilog njegovoj neobičnosti su podaci da je to hip-hop mjuzikl, i da ulaznice koštaju i do 10.000 dolara.

Tvorac (dramaturg, kompozitor i pisac) i zvijezda ovog mjuzikla Lin-Manuel Miranda napravio je prema tvrdnjama stručnjaka historijski tačan komad o životu Aleksandra Hamiltona, jednog od osnivača američke nacije, od rane mladosti u sirotištu na jednom karipskom ostrvu, preko učešća u Američkoj revoluciji, te uloge u političkoj i ekonomskoj historiji SAD u kojoj je Hamilton učestvovao paralelno sa Džordžom Vašingtonom, Tomasom Džefersonom i njegovim najvećim suparnikom Aronom Burom, koji ga je ubio u dvoboju prije nego što je doživio pedesetu. Hamiltonova biografija, koji je iako dijete iz sirotišta postao prvi ministar finansija i autor čak dvije trećine Federalističkih spisa, djela koje predstavlja glavni izvor za tumačenje američkog Ustava – zbog čega se Hamilton smatra jednim od očeva Amerike, podsjetila je Lin-Manuela Mirandu na teške početke brojnih imigranata kojim su se u "obećanoj zemlji" ostvarili snovi, dok ga je Hamiltonovo rivalstvo sa Burom asociralo na klasične rep duele.

Popularnost *Hamiltona* doprinijela je i državnim razgovorima o imigraciji, a stih – "Imigranti/Mi završavamo posao" – dobija toliko dugačak aplauz da je pauza koja je na tom mjestu predviđena morala biti produžena kako bi se ovacije stišale. Ekipa predstave pokazala je saosjećanje i podršku prilikom svečane dodjele Toni nagrada zbog masakra u gej klubu u Orlando, u kojem je život izgubilo 50 ljudi. Kada je predstavi prisustvovao Majk Pans, današnji potpredsjednik SAD, jasno mu je rečeno u ime čitave ekipe: "Da, gospodine, mi smo multikulturalna Amerika,

uznemirena i uplašena da vaša administracija neće štititi nas, našu planetu, djecu, roditelje, braniti nas i podržavati naša neotuđiva prava. Mi se iskreno nadamo da vas je naša predstava inspirisala da podržavate američke vrijednosti i radite u ime svih nas."

Umjetnički projekti kojima je cilj da ukažu na postojanje manjina nerijetko se realizuju. *Insecure* (2016) je televizijska serija koja opisuje živote mladih crkinja i njihove teškoće proistekle iz rase, a sa kojim se suočavaju savremene crne žene u Los Angelesu, a upoznaje nas sa njihovom supkulturom, muzikom i umjetnošću. HBO je realizovao dvije sezone serije *Looking* i istoimeni film o grupi gej prijatelja koji žive u San Francisku, kojom negira široko uvrežene stereotipe o homoseksualcima. U BBC-jevoj kritici ove serije navodi se da ona predstavlja "najrevolucionarniji opis gej života u historiji televizije – upravo zato što ga prikazuje tako običnim."

Sličnih projekata ima i na našoj, kao i na kulturnim scenama regiona. Evo nekoliko primjera.

Na izmaku prethodne godine, na predstavi održanoj u sklopu feminističkog BeFema, gošće iz Rumunije, članice trupe Romkinja "Giuvlipen", provokativno su pitale "Da li želiš egzotično iskustvo sa vrelom Romkinjom?", sa ciljem da preispitaju predrasude o Romkinjama. Kabareom *Gađo Dildo* one su ironično pristupile temi hiperseksualizacije Romkinja koja potiče od ne-Roma, ali i minimiziranju seksualnosti Romkinja od lokalne zajednice kojoj pripadaju. I, dok postavljaju pitanje da li su dovoljno dobre većinskom društvu da bi mogle da budu prihvaćene, istovremeno razmišljaju o tome da li su dobre predstavnice svoje zajednice. Članice kažu da "Giuvlipen" postoji da bi govorio o Romkinjama, o feminizmu, LGBT i romskim pravima i sa ciljem da ove marginalizovane glasove uključi u umetničko delovanje.

Ideju za film *Epizoda u životu berača željeza*, Danis Tanović je dobio u crnoj hronici dnevnih novina: jednoj trudnici, Romkinji iz okoline Tuzle (BiH), iz

porodice skupljača staroga željeza, umrla je beba u utrobi. Iako je izvjesno da će umrijeti od sepse ako joj se ne ukaže pomoć, ljekari je iz hitne pomoći vraćaju kući jer nema zdravstveno osiguranje. Film snimljen po toj priči 2013. godine dobio je dva Srebrna medvjeda u Berlinu, za najbolji film i najboljeg glumca. Nazif Mujić i njegova porodica glumili su sami sebe. Govoreći o romskoj porodici, samo jednoj od brojnih kojima se zbog istog ra-

POPULARNI I UTICAJNI:

Barak Obama i ansambl mjuzikla *Hamilton*

zloga odbija lijekarska pomoć, film predstavlja uobičajen primjer siromaštva i rasizma u modernoj Evropi, i univerzalnu ljudsku priču koja je potaknula diskusiju o našem društvu i svim vrstama otuđenja i diskriminacije koje su u njemu prisutne.

Film Stevana Filipovića *Pored mene* izazvao je mnoštvo reakcija, prije svega na društvenim mrežama, zbog scene gej poljupca između dva tinejdžera. Film *Otvorena* mladog reditelja Momira Miloševića, premijerno prikazan ovog septembra, priča o djevojci frustriranoj zbog sredine koja joj je dozvoljava da u potpunosti ispolji osjećanja.

Osim ako nisu urnebesne komedije sa psovanjem, domaći pa i strani filmovi nisu povod velikom interesovanju. Ukoliko to važi i za pozorišne predstave. Znači da im je znatno smanjena mogućnost da ispune i ostvare jednu od svojih osnovnih uloga – da edukuju i da stvaraju prostor za dijalog. Ali, već i sama činjenica da su snimljeni da bi poslali svoju poruku iako ih čeka finansijski gubitak, predstavlja dobitak za sve nas.

JOVANA PREŠIĆ

Rupa na kaišu

Pitam se koliko li je samo imena maloletnih sinova, ćerki ili unučića na onim kovertama. Nismo skapirali pravila, priznajemo, mada ne kapiram zašto maloletnik ne može da dobije mikrotalasnu

Ministar Vujović je pre nekoliko dana na Kopaoniku tokom "srpskog Davosa" poručio prisutnima, ali i građanima Srbije da – probuše novu rupu na kaišu!

Pretpostavljam da je želeo da kaže kako je pored uspeha Vlade na makroekonomskom planu potrebno da se strpimo i štedimo kako bi nam jednog dana bilo baš, baš bolje.

Pomalo je bizarno što se ta rupa na kaišu savetuje grupi od oko hiljadu najuticajnijih ljudi iz oblasti biznisa, ekonomije, politike i diplomatije. Realno bih takvu preporuku mogao da shvatim isključivo kao program dijetalne ishrane zbog povišenog holesterola, pritiska ili nivoa šećera u krvi.

Međutim, ukoliko gledamo tok predizborne kampanje, naročito na televiziji, možemo primetiti da su reči ministra shvaćene ozbiljno.

Vučić je do danas emitovao tri predizborna spota i sva tri se mogu uklopiti u "kopaoničke" smernice. Spotovi su, kako kaže premijer, bili skoro džabe, koštali su samo nekoliko stotina evra. Štedi se – pije se malo pivo u spotu, a kada majka peče lebac porodici, sirota deca ne mogu da iščekaju da bude pečen pa jedu sirovo testo.

Nema s leba – samo lebac i to nepečen!

Ni ostali kandidati se nisu rasipali parama. Spotovi su svedeni, napravljeni od snimaka sa okupljanja (poput Šešeljevog), ili u potpunoj praznini – kao Jankovićev. Ostali kandidati poput Obradovića, Radulovića ili Čanka svoje priloge kao da snimaju mobilnim telefonom, dakle potpuni minimalizam.

Jedina medijska svežina jesu nastupi Ljubiše Preletačevića Belog, jer na duhovit i kreativan način parodira srpski politički populizam. Za mene je trenutak apsurdnosti sistema nastao kada se pojavio zahtev RIK-a da izmišljeni lik Ljubiša Preletačević Beli da svoju saglasnost građaninu Luki Maksimoviću. Dakle, u Srbiji bi Supermen morao da da punomoć Klarku Kentu – nema bato labavo, ili marš na Krypton!

Posebno je čudno i to je specifikum ovih izbora, što se konačna lista ne zna dve nedelje pred datum glasanja. Mediji su u suštini baratali sa novom floskulom "potencijalni kandidati", koji su posle verifikacije postajali – osobe sa "potvrđenom kandidaturom". Među njima je Vučić dobio titulu "prvopotvrđenog", a ovu krunu dodeljuje RIK. Bizarno

je, takođe, što su pre Belog u medijima bili i kandidati koji su, u međuvremenu, odustali od trke. Oni su uredno držali nekakve govore, gospodin Rajčić je čak izrekamirao nekakvog dilera automobila iz Amerike, pa je odustala gospođa Sremac, što se slikala sa prepariranim medvedom i konačno je odustao i gospodin Janjić, koji je dobio nezaboravnu tv-pokrivalicu. On je u maniru običnog građanina prošetao ispred prostorija RIK-a i otišao put Beograđanke utopivši se u masu. Genijalno!

Ali zato je RTS zakazao spektakularno izvlačenje dobitnika u nagradnoj igri "Uzmi račun i pobedi". Ogroman zvezdasti bazen sa četiri miliona koverata i garantovani milionski auditorijum. Međutim, RTS je uspeo da u subotu po podne napravi najdosadnije izvlačenje nagradne igre! Mučena voditeljka je morala da šljafuje i zagovara glumce i sportiste koji su izvlačili dobitnike dok je njen kolega poštarisao i dostavljao kovertu komisiji koja je verifikovala dobitnike. I opet ko na izborima – snime vašu kovertu, onda ste potencijalni dobitnik, pa vas komisija prebrojava (proverava datume, cifre, broji račune), pa vas proglašava, ali ovaj – opet niste 100 posto sigurni, jer ako ste maloletni – onda čorak!

Pitam se koliko li je samo imena maloletnih sinova, ćerki, ili unučića na onim kovertama. Nismo skapirali pravila, priznajemo, mada ne kapiram zašto maloletnik ne može da dobije mikrotalasnu. Možda se onaj advokat iz Treće Srbije što se žalio na kandidaturu Belog oglasi i ovim povodom.

Nakon izvlačenja tokom kojeg je bilo 30 neispravnih koverata, prenos se nastavio na sajtu RTS-a, čime je prvi put promovisana veb-televizija na nacionalnom nivou. Prvo kolo izvlačenja pregurasmo, koverta će verovatno nastaviti da stižu, a glavna nagrada – još je u izgradnji, famozni stan u "Beogradu na vodi". Tako su i nagrade u procesu verifikacije ko predsednički kandidati, jer su se u stanovima žalili na podzemne vode pa je ministarka slala inspekciju (kao nekakav RIK za gajbe), a glavna nagrada je još samo potencijalna, jer je u najboljem slučaju u sivoj fazi gradnje. Kad bolje razmislim, možda i ne bi bilo prigodno da se u doba krize sirotinje, gde se izvlače računi od hleba i mleka na 100 dinara, pravi glamurozan šou-program. U to ime, odo da bušim rupu na kaišu!

knjige Lagunine

Klasici

VREME
i Laguna
preporučuju

O ljudima u mračnim vremenima

Veliki romani iz Vajmarske republike i drugi klasici o malim ljudima u smutnim epohama

Novo izdanje *Berlin Aleksanderplaca* Alfreda Deblina, remek-dela svetske književnosti, književni je i kulturni događaj. Ovim povodom je Laguna, u saradnji sa Gete institutom, Filološkim fakultetom u Beogradu i Jugoslovenskom kinotekom, organizovala manifestaciju „Poslednji dani Vajmarske republike“ posvećenu vajmarskoj kulturi u osvjetljenje nacizma. Manifestacija je održana od 1. do 12. marta, i obuhvatala je predavanja, tribine i bioskopske projekcije, koje su još jednom posvedočile o večitoj aktuelnosti Deblinovog klasika, ali i drugih važnih dela ove epohe. Junak *Berlin Aleksanderplaca*, objavljenog 1929, jeste Franc Biberkopf, koji je pušten iz zatvora pošto je odslužio kaznu za ubistvo svoje devojke i sada se suočava s vrtlogom vajmarskog Berlina. Njime haraju nasilje, inflacija, siromaštvo, nezaposlenost, politička previranja, a iz senke se polako pomalja užasno lice narastajućeg nacizma. Biberkopf želi da živi pošteno, ali ne ume, a kada upozna beskrupuloznog kriminalca Rajnholda, njegov život dobija infernalni rasplet. O značaju ovog romana koji „megafonskim zvukom miliona glasova dočarava tempo metropole dvadesetih godina prošloga veka“, ispisane su stotine knjiga, studija i članaka. Dva puta je ekranizovan – prvi put 1931. kao igrani film u režiji Pila Jucija, i drugi put 1982. kao nezaboravna kulturna televizijska serija u režiji Rajnera Vernera Fasbinder. O uticaju Deblinovog romana Fasbinder je svedočio: „Moj život, sigurno ne sav, ali u izvesnom, možda presudnom pogledu, proticao bi drukčije da nije proticao s Deblinovim *Berlin Aleksanderplacom* u mojoj glavi, u mesu, u telu kao celini i u duši.“

Pored *Berlin Aleksanderplaca*, u Laguninoj ponudi nalaze se još dva važna dela iz epohe Vajmarske republike. Roman *Mali čoveče, šta sada?* objavljen je 1932, neposredno uoči dolaska nacista na vlast. I njegova radnja je smeštena u poslednje godine Vajmarske republike. Jedan mlad par u potrazi za poslom dolazi iz provincije u Berlin, gde se pridružuje milionskoj armiji nezaposlenih, i gubi se u „katakombama civilizacije“. Ubrzo po objavljivanju, roman je preveden na mnoge jezike, i već 1934. pretočen u holivudski film. Međutim, u svojoj zemlji Falada tada postaje prokazan autor, dospeva na nacističku

„crnu listu“, hapse ga zbog antinacističke delatnosti, a njegove knjige bivaju izbačene iz javnih biblioteka. Roman *Brača po krvi* Ernsta Hafnera, objavljen iste godine kad i Faladin, imao je neobičnu sudbinu. Njegovi junaci su maloletni beskućnici odbegli iz socijalnih ustanova koji žive na ulicama vajmarskog Berlina. Borba za preživljavanje vodi ih u kriminal i prostituciju, okupljaju se po napuštenim fabrikama i imaju čitavu sopstvenu supkulturu. Knjiga je brzo stekla veliku popularnost, ali po dolasku na vlast nacisti su ovu knjigu odmah zabranili. Tada se i romanu i njegovom autoru izgubio svaki trag, sve do 2013, kada

jedan mali nemački izdavač odlučuje da ga ponovo objavi. Hafnerov roman tada postaje književna senzacija, najpre u Nemačkoj, a zatim i u svetu. Razloge za to je u uvodu novog izdanja objasnio Peter Graf, napisavši da knjiga uznemirujuće korespondira s našim vremenom, u kome je društvena stvarnost sve bezizlaznija i postaje sve veća pretnja: „Možda smo – bogu hvala – još daleko od životnih uslova kakve opisuje Hafner. Ipak, taj roman, ako se čita danas, predstavlja vrlo savremen i istovremeno ljudski pledoaje koji pogled usmerava na sudbinu pojedinca umesto da se prepusti onom opštem strahu koji se oseća svuda i takoreći prisilno steže srce.“

Pored klasika iz vajmarske Nemačke, u Laguninoj ponudi se nalaze i druga klasična dela svetske književnosti koja takođe govore o socijalnoj nepravdi, porazu, beznađu i očajničkoj borbi za život i ljudsko dostojanstvo: *Plodovi gneva* Džona Stajnbeka donose mučnu priču iz godina američke Velike depresije; *Koža* Kurcija Malaparte govori o pregaženoj Evropi i padu Italije 1943; *Oštrica brijanja* Somerset Moma opisuje traganje za smislom poratne izgubljene generacije; *Poslednje skretanje za Bruklin* Hjuberta Selbija priča o društvenim otpadnicima na dokovima Njujorka pedesetih godina; kulturni roman *Na putu* Džeka Keruaka opisuje bitničke „divne gubitnike“ koji tumačaju Amerikom...

Sve su ove knjige svojevremeno imale status nepodobnih, ali su čitaoci i tada i danas u njima prepoznavali nešto uznemirujuće istinito, nešto što se zaista tiče i njihovog i svakog čijeg života. Ovo je pravo vreme za povratak klasicima.

Fantastika

NIL GEJMEN:

Upozorenje o sadržaju

Prevod: DRAŠKO ROGANOVIĆ

Za 30. april zakazana je premijerna epizoda američke televizijske serije *Američki bogovi*, dugo iščekivane ekranizacije kultnog romana Nila Gejmena iz 2001. godine o ratu evropskih bogova na američkom kontinentu. Čekajući da vide kako izgledaju Senkine avanture u televizijskom formatu, ovdašnji Gejmenovi fanovi uskoro će biti u prilici da čitaju još jednu njegovu knjigu, zbirku priča naslovljenu *Upozorenje o sadržaju*, s podnaslovom „Kratke izmišljotine i drugi uznemirujući prizori“. Reč je o zbirci priča pisanih različitim povodima i različitim formatima. Među njima su priče pisane po narudžbini, i one inspirisane Gejmenovim najdražim knjigama, filmovima, bajkama, junacima, piscima i pesmama. Tako se u koricama ove knjige našla Gejmenova priča

sa Šerlok Holmsom u glavnoj ulozi, priča inspirisana Doktorom Huom, priča posvećena velikom Reju Bredberiju napisana kao poklon za njegov devedeseti rođendan, zatim priča napisana u čast proslave Vilijama Blejka i inspirisana jednom njegovom pesmom, priča o Dejvidu Bouviju, ali i priča u kojoj se Senka, junak *Američkih bogova*, iz Škotske ponovo vraća u Ameriku. U uvodu zbirke, Gejmen upozorava: „U ovoj knjizi, baš kao i u životu, postoje stvari koje mogu da vas uznemire. Ima tu smrti i bola, suza i nelagode, kao i svih vrsta nasilja, okrutnosti, pa čak i zlostavljanja. Ali ima i dobrote, ili se bar tome ponekad nadam. Pa čak i pregršt srećnih završetaka... Hvala vam što ste došli. Uživajte u ovim zbivanjima koja se nikada nisu dogodila. Kada završite s čitanjem ovih priča, ponovo navucite sopstvenu masku, ali nipošto nemojte zaboraviti da pomognete ostalima.“

Esejistika

VASILIS A. KORONAKIS:

Evropska unija – Otuđena država

Prevod: MILICA CVETKOVIĆ

Dramatične globalne političke promene i slučaj Bregzita pokrenuli su nov talas preispitivanja odnosa unutar Evropske unije, kao i smisla i suštinskog sadržaja evropskih integracija. Jedan od onih koji bez zadrške govori o uzrocima krize koja potresa EU jeste i Vasilis Koronakis (1939), prvi čovek medijske grupe *Nju Jurop* sa sedištem u Briselu. Koronakis je snažan kritičar briselskih birokratskih struktura koje nagrizaju temelje Evropske unije i kompromituju veliku ideju zajedničke evropske države. U ovoj knjizi on dokumentovano opisuje jedanaest skandala u koje su bili umešani funkcioneri EU, a među njima su i oni vezani za korupciju u slučajevima koji se odnose na mobilnu telefoniju, televizijske programe, medijske projekte, duvansku industriju,

privatizacije aerodroma, ekologiju, evropske naučne fondacije... „Ova knjiga demistifikovaće legendu o Evropskoj komisiji“, kaže Koronakis u uvodu. „Možete je smatrati nebitnom ili provokativnom, uvredljivom ili zlonamernom, ali u svakom slučaju čitaćete istinu od početka do kraja. Istina oslobađa. Poslednje dve decenije Evropska komisija je potrošila milijarde i milijarde vašeg novca da bi upravljala vašim opažanjima. Sve što znate i sve što ne znate o Evropi jeste ono što Komisija želi da znate. Prava 1984, ni manje ni više. To je veština poznata pod nazivom propaganda... Ova knjiga će vam otkriti tajne i makijavelističku svest briselske ‘nomenklature’ koja upravlja svakodnevnim životom polovine milijarde Evropljana, pa i mnogih još, bez ikakvog moralnog i političkog legitimiteta... Namera nam nije da uništimo Evropu. To su obavili drugi pre nas, i to metodično i delotvorno. Za razliku od njih, mi želimo da motivišemo građane i obezbedimo im argumente i podatke koji su potrebni da se Evropa povрати.“

Drama

VEDRANA RUDAN:

Uho, grlo, nož

Novo izdanje kultnog prvog romana Vedrane Rudan. Vladimir Arsenijević ga preporučuje rečima: „Objavljen istovremeno u Hrvatskoj i Srbiji pre čitavih petnaest godina, prvi roman Vedrane Rudan na spektakularan način predstavio je književnoj publici ovu idiosinkratičnu i izuzetno popularnu spisateljicu. Knjiga koja udara direktno u glavu snagom i brzinom pank-rok pesme postala je instant-bestseller u regionu, a jedinstven književni glas Vedrane Rudan nešto je po čemu je sve do danas poznata, voljena i čitana, premda i prečesto osporavana. Neobična junakinja i naratorka ovog kratkog i ubitačnog romana je istinska autsajderka nad svim autsajderima, antiheroína po

definiciji, usamljena žena u pedesetim godinama života. Tonka Babić, vrsta Vedraninog alter-ega, leži u krevetu pred televizorom i, proždirući ogromne količine omiljene čokolade *dorina*, iz stranice u stranicu ove hiperdramatične proze u glave čitalaca uliva ogromne količine vitriola, sirove energije i urnebesnog humora. Ali takođe, što je svakako najvažnije, istine. A istina koja nas je zatekla na stranicama prvenca Vedrane Rudan od one je vrste koja može biti izgovorena jedino u dahu, bez pauze, te bez najmanje dlake na jeziku. Sve o čemu Tonka Babić/Vedrana Rudan u knjizi *Uho, grlo, nož* govori, brblja, tračari, vrišti, preti, upozorava i sve doći ostalo je, nažalost, relevantno do današnjih dana. Stoga valja nam mnogo puta iznova čitati ovaj kratak, ubitačan i urnebesno zabavan roman.“

Istorijski

GAVIN MAKREJ:

Gospođa Engels

Prevod: MILICA CVETKOVIĆ

Privatni život Fridriha Engelsa, Marksovog saborca i koautora *Manifesta komunističke partije*, obeležile su dve žene, sestre Meri i Liza Berns. Bile su Irkinje, nepismene i siromašnog porekla, i radile su u Engelsovoj fabrici u Mančesteru. Meri je postala Engelsova ljubavnica, a onda i njegov vodič kroz najsirišašnje mančesterske radničke kvartove. Pošto je Meri iznenada umrla od srčanog udara, posle nekog vremena njena mlađa sestra Liza zauzela je njeno mesto u Engelsovom životu. Petnaest godina kasnije, smrtno bolesna, nekoliko sati pre nego što će umreti, zvanično je postala i njegova supruga. Roman Gavina Makreja govori o Lizinoj sudbini. Radnja počinje 1870. godine. Engels odlučuje da se preseli u London kako bi bio bliži Marksu, i Liza polazi s njim. U Londonu ona pokušava da se prilagodi novim okolnostima i snađe se u vrtlogu politike i ličnih odnosa Engelsa, Marksa, njihovih služavki, ljubavnica, ćerki i izbeglica iz Pariza nakon propasti Komune. Dok izbliza posmatra rađanje komunističkih ideja i teorija o kapitalizmu, radničkoj klasi i svetskoj revoluciji, njen odnos prema Engelsu je ambivalentan – istovremeno želi da se za njega uda i da od njega pobjegne. Istorija nije zabeležila mnogo činjenica o životu Lize Barns, ali je Gavin Makrej, kako su kritičari rekli, „iz tišine koja je okružuje svojom fikcionalnom spekulacijom stvorio savršenu simfoniju o jednoj epohi i njenim protagonistima“. Rečenica kojom počinje roman je: „Muškarce niko ne razume bolje od žena kojima se oni nisu oženili“.

Drama

DRAGAN VELIKIĆ:

Slučaj Bremen

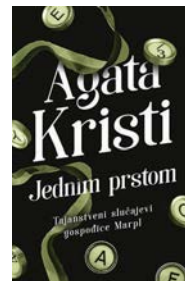
Roman *Slučaj Bremen*, prvi put objavljen 2001. godine, ponovo je pred čitaocima. Roman donosi povest jedne porodice tokom burnog XX veka, njegov geografski okvir je srednjoevropski, a njegove vremenske koordinate su od Oktobarske revolucije do raspada Jugoslavije. Mihajlo Spasojević je o knjizi napisao: „Junak Velikićevog romana Ivan Bazarov izgrađuje svoj život koristeći se pričama drugih, svog očuha, majke, dede, ljubavnice Olivera, oca nestalog u logoru kraj Bremena... Na taj način on pokušava da se sakrije od sopstvene sudbine, u jednom srednjoevropskom prostoru priče koji obuhvata Petrograd, Bremen, Rijeku, Trst, Karlsbad/Karlove Vari i Odesu, gde se život odvija više u dubinama ljudi nego na površini njihovih rascepanih sudbina“. „Velikić proučava geografiju Evrope koja je 'po ko zna koji put postala istorija', rekao je o *Slučaju Bremen* Herman Valman. „Međutim, Velikić nije napisao istorijski roman. On ne rekonstruiše mesta i vremena, nego ih sinestetski oživljava u imenima ulica i hotela, u mrežama pruga vozova i tramvaja, kroz sudbine svojih junaka.“

Krimi

AGATA KRISTI:

Jednim prstom

Prevod: TATJANA BIŽIĆ

O Agati Kristi statistika sopštava sledeće brojke: za 56 godina, koliko je njena književna karijera trajala, napisala je 91 knjigu, od čega 79 romana, među kojima 66 kriminalističkih i 6 ljubavnih; napisala je i oko 150 priča, sabranih u dvadesetak zbirki, i 19 pozorišnih komada, među kojima je i *Mišolovka*, koja je sa 23.000 izvođenja najizvođenija predstava u istoriji; njena dela su prevedena na 56 jezika, njihov ukupan prodati tiraž je preko 2 milijarde, od čega je milijardu knjiga prodato na engleskom govornom području a milijardu u ostatku sveta, što Agatu Kristi, pored Vilijama Šekspira, čini najprodavanijim pojedinačnim autorom na svetu svih vremena; stvorila je dva svima poznata književna detektiva – Herkula Poaroa, koji je junak 34 romana i 54 priče, i gospođicu Džejn Marpl, junakinju 12 romana i petnaestak priča. Knjiga *Jednim prstom* donosi jedan od najpoznatijih slučajeva Mis Marpl. Ako slučajno neko ne zna, da podsetimo: Mis Marpl ima sedamdesetak godina i živi u mestašcu Sent Meri Mid. Upoznajući njegov mikrosvet, ona je naučila sve o ljudskoj prirodi i u stanju je da načini psihološki profil svakog zločinca. Naizgled nevešta i rasejana, ona fascinatno lucidno i spretno u neobaveznom razgovoru iz sagovornika izvlači sve što joj je potrebno da bi nepogrešivo odmotala klupko zločina. Niko joj se nije izvukao. Gospođica Marpl je neodoljiva.

Esejistika

ŽAN CIGLER:

Promeni svet!

Prevod: IRENA MITROVIĆ

Žan Cigler (1934) je ugledni švajcarski sociolog, borac za ljudska prava i dugogodišnji specijalni izvestilac Ujedinjenih nacija za pravo na hranu. U knjizi *Promeni svet!*, čiji srpski prevod uskoro izlazi iz štampe, Cigler opisuje nehuman svetski poredak u kome jedan procenat najbogatijih ljudi danas poseduje onoliko imovine koliko i svi ostali stanovnici Zemlje zajedno, i poziva na promenu takvog sveta: „Zajedno sa slomom sovjetske imperije, u avgustu 1991. godine, nestala je bipolarnost u svetu. Iz ruševina starog sveta izronio je jedan nov oblik tiranije: tiranija oligarhija globalizovanog finansijskog kapitala... Čak i ako čitav svet ćuti, odvraća pogled, ne sluša, ostaje pasivan, govori o sudbini, o normalom i neizbežnom toku stvari, 'dobar čovek' mora da postavlja pitanja, da istražuje, da ispituje uzroke i interese koji su u igri kao i odgovornosti, mora da naziva stvari pravim imenom, da ukazuje na krivce, da obelodanjuje ekonomske, političke i društvene računice koje razaraju ljudske živote... Ratovi su se vratili. Glad i beda su čak i u Evropi ponovo deo svakodnevice. Prvi put u svojoj istoriji svet raspolaže resursima koji mogu da poraze glad, epidemije i tiraniju. Pa ipak, borba za raspoloživa dobra nečovečno se nastavlja, svirepije nego ikada.“

Od Vijetnama do Iraka, od Trumana do Trampa političari i analitičari podsticani su da podrže ratove radi održavanja kredibilitnosti. Iza toga je stajala i stoji “duboka država”, to jest “hibridni entitet javnih i privatnih institucija koje vladaju zemljom u skladu sa konzistentnim obrascima i podzemnim konsenzusom o finansijama, autorsingu i privatizaciji”

Da bi rasterao maglu medijskog osporavanja i sumnji zbog navodnih “moskovskih veza”, američki predsjednik Donald Trump je izrazio sumnju da je bio prisluškivan sa znanjem odlazećeg predsjednika Baraka Obame, što ovaj negira, to jest da je zapravo, u periodu stupanja na dužnost novog predsjednika SAD, koji je inače obećao da će povećati vojni budžet za 60 milijardi dolara, napala “duboka država”.

Fenomen tzv. duboke države (*deep state*) nije nepoznat (kod nas se to zvalo “otušeni centri moći”). Opisao ga je još Volter Bedžet, britanski esejista iz 19. veka koji je uočavao da Britanija ima “duplu vladu” – jednu koja služi za paradu i fasadu i obezbeđuje javno prihvatanje odluka koje donosi i onu drugu, stvarnu vladu.

“Stručni činovnici”, pisao je Bedžet, “mrze prostu neobučenu publiku i misle da je ona glupa, neznačka i nestalna.” I Trumanov državni sekretar Din Ačeson

slično se izrazio o američkom elektoratu: “Ako stvarno imate demokratiju i ako činite ono što ljudi žele, radićete pogrešno sve vreme.” Čuveni američki kolumnista Volter Lipman je delio taj, sada oživljeni, antipopulistički stav, kada je 1955. godine napisao da se “mišljenje mase pokazalo opasnim majstorom kada su ulozi život i smrt”.

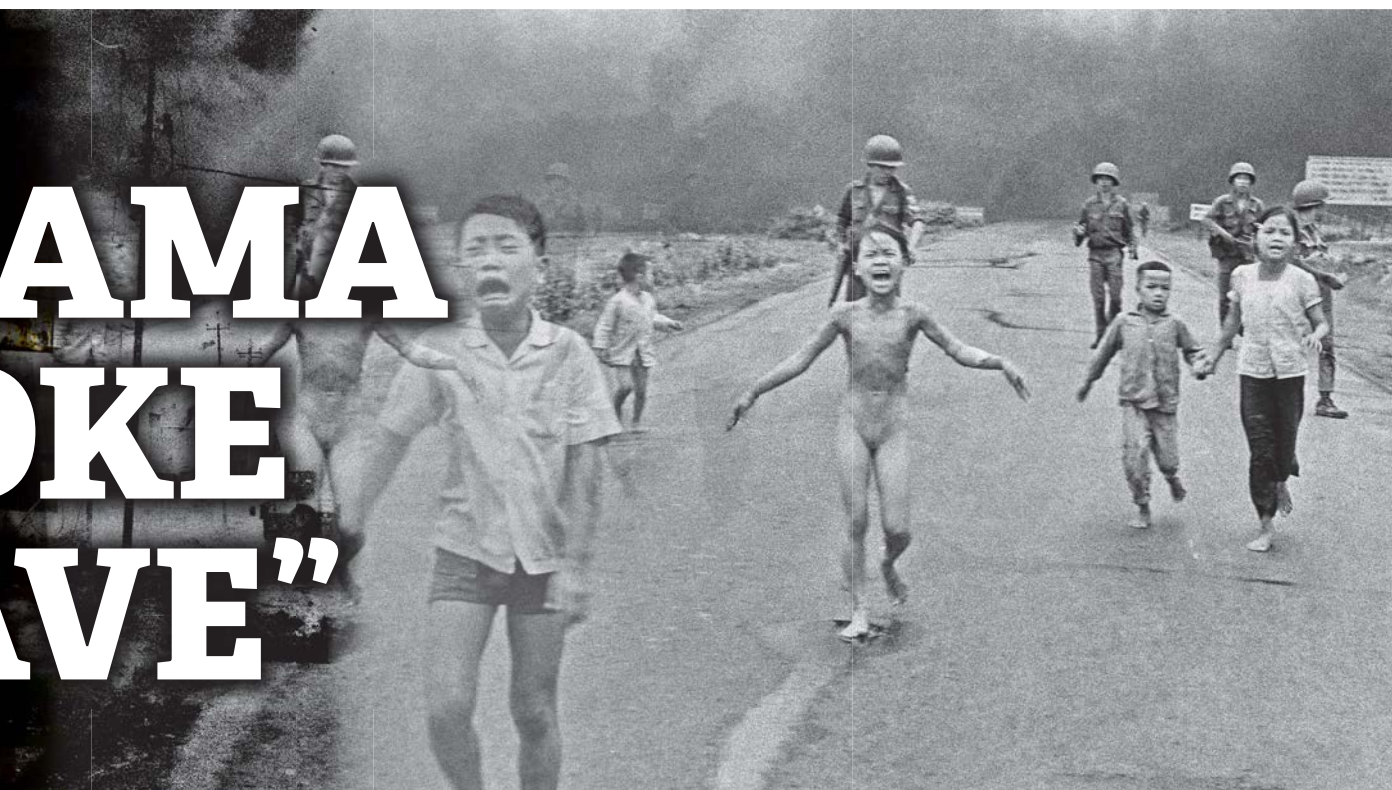
U američkoj publicistici “duboka država” je najpre opisivana kao fenomen iz Turske, u kojoj je tzv. *derin devlet* komponovana od krupnih figura iz obaveštajnog sektora, vojske, sudstva i organizovanog kriminala. “Duboka država” pominjana je i u analizama stanja u Egiptu, gde iz senke vlada vojna struktura. U poslednjih nekoliko godina taj izraz se, međutim, sve češće javlja i u naslovima političkih eseja o tehnologiji vladanja u Americi.

Majk Lofgrin, koji je proveo 28 godina kao kongresni pomoćnik pre nego što je 2011. napustio službu, u knjizi *Žurka je*

gotova: republikanci su poludeli, demokrate su postale neupotrebljive, a srednja klasa je nasamarena, koja je izašla u avgustu 2013, plastično, insajderski, opisuje vladu skrivenu iza one koja je vidljiva Aveniji Pensilvanija.

On piše da američka “duboka država” ne obuhvata čitavu administraciju, već predstavlja hibrid institucija nacionalne bezbednosti – departmana i agencija za odbranu, unutrašnju bezbednost, obaveštajne poslove, spoljne poslove, pravdu, deo sudova u kojima se odlučuje o kontroli tajnog nadgledanja, a svakako i trezor, zbog njegove jurisdikcije nad finansijskim tokovima i sankcijama i zbog njegove organske simbioze sa Volstritom. U nju su uključeni i neki (ali ne svi) iz vođstva Kongresa. Znatan deo “duboke države” morala bi biti tzv. obaveštajna zajednica, koju čini 17 agencija: pored poznatih CIA, FBI, NSA, DIA, tu spadaju vojna obaveštajna služba i dve mornaričke obaveštajne službe,

AMA KE VE"

kao i slične službe avijacije, obalske straže, te biroi za analizu i obaveštajne poslove Stejt departmana, ali i departmani za unutrašnju bezbednost, za energiju, obaveštajna i analitička služba Trezora, Nacionalni ured za izviđanje, Nacionalna prostorno obaveštajna agencija, a posle 11. septembra 2001. i Departman za koordinaciju službi bezbednosti.

SLUŽBE IZVAN KONTROLE

Kad je američki predsednik Hari Truman početkom pedesetih godina prošlog veka postavio temelje Centralne obaveštajne agencije na osnovu planova njenog tadašnjeg šefa Alena Dalsa, neki kongresmeni su govorili da to može da predstavlja pretnju demokratskim institucijama i principima. Predsednik Truman, koji je bio pod pritiskom vojnih lobista, donekle je delio te strahove, koji nisu bili bez osnova.

Piter Dejl Skot, nekadašnji kanadski diplomata, profesor emeritus na Univerzitetu Berkli u Kaliforniji, autor knjige *Američka duboka država: Volstrit, veliki naftaši i napad na američku demokratiju*, navodi primer da je CIA svoju prvu veću operaciju, svrgavanje iranskog demokratski izabranog premijera Mohameda Mosadika 1953, izvela, a da za to nije imala ni naredbu Dvajta D. Ajzenhauera,

niti njegovog prethodnika Trumana.

U više publicističkih radova se, inače, ukazuje na kontroverzu između takozvanih trumanita ukotvljenih u bezbednosnim strukturama i "medisonijanaca" koji se zalažu da državni aparat moraju strogo da kontrolišu oni koji su na izborima dobili poverenje birača. Oni su nazvani po Džejmsu Medisonu, četvrtom američkom predsedniku za čijeg je mandata ratifikovan ustav SAD, autoru Federalističkih papira, jevanđelja američke demokratije.

Od šezdesetih do osamdesetih godina 20. veka trajao je intenzivan sukob vojnobezbednosnih struktura i vladajućih predsednika koji mogu da imenuju 3000 i 4000 ljudi za važne funkcije, ali teško da mogu da kontrolišu "duboku državu". U mnogim publicističkim knjigama ta kontroverza se povezuje i sa ubistvom Kenedija (nakon što je rekao da će razbiti CIA na hiljadu parčića); ili sa slučajem Džimija Kartera, koji je bio hendikepiran neobičnim okolnostima koje su dovele do odlaganja vraćanja talaca iz Irana pre nego što je izabran Ronald Regan, kada je, po nekima, "duboka država" preovladala.

U novijim tekstovima se u tom tekstu mnogo pisalo i o čudnom melanžu koji je vodio ka američkom traumatičnom događaju, terorističkom napadu

RATOWI ZBOG KREDIBILITETA: Irak i Vijetnam

Foto: AP

11. septembra 2001, zbog toga što su neke centralne figure Al Kaide navodno puštane na slobodu, nekad su to činile SAD, nekada Katar, nekada Saudijska Arabija.

500 KVINTILIONA STRANICA DOSTAVA

"Vašington post" je 2011. objavio studiju "Top Secret America", koja identifikuje čak 46 federalnih departmana i agencija koje su angažovane u nacionalnoj bezbednosti – od prikupljanja informacija i analize ratnih sukoba, do sajber operacija i razvoja naoružanja. Oko 2000 privatnih kompanija podržava rad bezbednosnih agencija, koji se odvija na 10.000 lokacija širom SAD.

Od 11. septembra 2001. izgrađena su 33 objekta za tajne službe koje zauzimaju prostor veličine tri Pentagona – oko 1160 hektara. Kada je 2011. politički rat oko gornje granice zaduživanja paralisao vladu u Vašingtonu, izdvojeno je 1,7 milijardi dolara za izgradnju mamutske zgrade u Juti veličine 17 fudbalskih stadiona, koja omogućava da NSA (National Security Agency) smesti jotabajtove (deset na 24. stepen) informacija što odgovara oko 500 kvintiliona (deset na osamnaesti) stranica teksta. Te brojke govore o hipertrofiji koju je teško kontrolisati.

Prema istraživanjima Gordona Adamsa i Sindija Vilijamsa, kombinovani troškovi 2009. za nacionalnu bezbednost i nacionalnu odbranu, međunarodne poslove i domaću sigurnost, uključujući i troškove operacija u Iraku i Avganistanu, koštale su SAD više od 750 milijardi dolara.

Kako piše "El Ej tajms", ukupan budžet obaveštajne zajednice u SAD je 2015. iznosio 66,8 milijardi dolara (toliki je ukupan ruski vojni budžet).

TRUMANITI

Majk Lofgrin, sa iskustvom insajdera, naglašava pak da "duboka država" nije ni konspirativna tvorevina ni tajno društvo, niti kabalistička zavera. To je hibridni entitet javnih i privatnih institucija koje vladaju zemljom u skladu sa konzistentnim obrascima i "podzemnim konsenzusom o finansijama, autorsinsinu i privatizaciji".

Ta "druga vlada", prema Lofgrinu, nije ni toliko zloslutna kao što govori ukorenjeno shvatanje, a daleko od toga da je sveznajuća ili nepobediva, jer njeni propusti, poput onih u Iraku, Avganistanu i Libiji, dovoljno su rutinski da bi bili svakom lako vidljivi, da nisu zabašureni samozastitnom sposobnošću "duboke države" koja raspolaže obaveštajnim podacima, vatrenom moći i novcem, piše Lofgrin.

Profesor prava na Harvardu Džek Goldsmit, slikovito opisuje profil "trumanita" koji svoj profesionalni život provode pišući nešto što neće potpisati, a na kraju potpisuju nešto što nisu sami napisali.

Za razliku od "najboljih i najpametnijih" u ranijim vremenima, "trumaniti" nisu učesnici velikih odluka zbog bogatstva, familijarnih veza ili elitnog obrazovanja. Mnogi nisu osigurali ni svoj finansijski ili socijalni status u slučaju da skliznu. Oni su tu zato što su pametni, radni i pouzdani, što znači da ih prihvataju šefovi, što opet znači da su lojalni, višestruko proveravani i obavezani na tajnovitost. Oni uz mnogo adrenalina jure na brifinge, telekonferencije i na intenzivne konfrontacije radi analiza hitnih poverljivih vesti.

Njihove prostorije se nalaze u zgrada e-prstena Pentagona, u CIA na sedmom spratu, u Stejt departmentu takođe na sedmom spratu. Njihova vrata su uvek zaključana. Na stolovima su po dva kompjutera, jedan nekategorisan i drugi

kategorisan. Podstaknuti su da sakupe što više informacija i zadrže ih za sebe, jer u Vašingtonu informacija je moć. Sposobni su da prikriju identitet onoga ko zapravo donosi odluku. U sali gde se obavljaju najosetljiviji brifinzi oni koriste akronime i kodirane reči koje ni bog ni FBI ne žele da čuju. Spoljni eksperti koje konsultuju ne potpisuju ništa.

PODRŠKA RATOVIMA ZBOG KREDIBILITETA

Trumaniti veruju u američku izuzetnost, ali nisu ideolozi, već pre svega racionalisti. Nikad nisu niti ekstremni niti sentimentalni. Kreativni su, ali ne previše, a opet nikad dosadno predvidljivi i, iznad svega, nikad nisu naivni. Nikad ne istrčavaju ispred politike niti zaostaju za njom. Uvek su u "kontakta s realnošću", što znači da su podstaknuti da podrže ratove radi održavanja kredibiliteta.

Les Gelb, predsednik Saveta za spoljne poslove tokom administracije Džimija Kartera, u tekstu "Mission Unaccomplished", podršku Iračkom ratu opisao je kao "simptomatične i nesrećne tendencije u okviru spoljne politike" koje dovode do podrške ratovima, da bi se zadržao politički i profesionalni kredibilitet.

Politika mora da izgleda čvrsto, ta "realnost" prožima kreatore politike nacionalne bezbednosti. Les Gelb citira direktora CIA Leona Panetu, da američki predsednik ne može da ide protiv vojnih saveta, naročito ako ih je tražio.

Lofgren opisuje i jednu endemsku vrstu vašingtonskog sindroma: erupcije iznenadnih hirova, bilo da je reč o pregovorima za dvogodišnji budžet, o velikoj rasprodaji ili o invaziji na neku zemlju. Onda, posle nekog vremena, ova super deca "glavnog grada sveta" odbace te ideje kao da su radioaktivne.

Stari promašaji se zamagljuju novim, urbanim rečnikom rečeno "double down", rizičnim potezima: neuspeh u Iraku je propagandno zabašuren potragom za teroristima u Avganistanu, zaglavljenost u Avganistanu je pokrivala Libija; a kada je dim gorućih guma u konzulatu u Bengaziju otkrio kaos nakon organizovanog prevrata i kada se kaos prelio na Mali, tamo je obezbeđena i javna i tajna francuska intervencija, a onda je sve pokrivanu zahtevima da se bombarduje

IMA NEKA TAJNA VEZA: Sedište CIA, Volstrit, Silikonska dolina, marinci, "foke", sedište NSA

Fotografije: wikipedia.org, Reuters

Sirija, u kojoj je radi održavanja rata uloženo nekih 100 miliona dolara.

F-15 U METROU

Vašington je, piše Lofgrin, u biznisu vođenja globalne imperije u kome se mnogi trude da budu blizu donosiocima odluka, kao što su nekada francuski plemići jahali blizu Versaja, ne bi li ih primetio Kralj Sunce. Posetilac se može iznenaditi kada u vašingtonskom metrou vidi oglas za prodaju vojnih aviona. Čitalac izdanja "National Journal" ili "Congressional Quarterly" ili "Politico" otkriće oglase za bojni brod. Ti oglasi za oružje su toliko sveprisutni da se niko više i ne pita da li će zaista neka domaćica (*soccer mom*) koja putuje iz Restona gledati da uzgred kupi neki F-35 od 135 miliona dolara.

Od početka devedesetih godina prošlog veka, u Vašingtonu se povećavao broj izvođača po ugovoru koji rade za odbranu. Mnogi od njih su bili smešteni u Južnoj Kaliforniji, a u novije vreme su počeli da premeštaju svoja sedišta u Vašington D.C. i u njegova predgrađa, kako bi bili bliži političkoj akciji.

Lokid, odbrambena i vazduhoplovna firma smeštena na zapadnoj obali, premestila je sedište u Betesdu, u Merilendu. Britanski građevinski gigant BAE napravio je čerka firmu blizu spomenika Džordžu Vašingtonu, zbog posla od 45 milijardi funti u Saudijskoj Arabiji, sa britanskim hardverom i američkom tehnologijom, uz izbegavanje kongresnih ograničenja, naravno.

KAMUFLAŽNI MODNI TREND

Majk Lofgrin u svojoj drugoj knjizi *Duboka država: pad ustava i uspon vlade u senci* piše da je Vašington, koji je uvek imao veliki vojni kontingent, sada postao vidljiv kao grad-garnizon, što čini ironičan kontrapunkt rasprostranjenom mitu da je taj grad neka vrsta američke radikalno-liberalne Gomore.

Rugajući se, Lofgrin opisuje kamuflažni šik koji je u Vašingtonu zavladao prema "post-9/11 konvenciji": ljudi koji sa službenim tašnama u ruci žure na

generalovu jutarnju *power point* budžet-sku prezentaciju, kao službeno odelo nose kamuflažne uniforme s pustinskim čizmama, kao da će teroristi Islamske države iskočiti iza drvoreda palmi ispred hotela Vašington Hilton?

Ne može se reći, piše Lofgrin, da se posle 11. septembra 2001. ništa nije promenilo, Vašington je počeo manje da liči na arhitektonsku viziju neoklasične prestonice arhitekta Pjera Šarla Lanfana, koji je projektovao urbanističko rešenje Vašingtona, a više na hladnoratovski Istočni Berlin sedamdesetih godina prošlog veka.

Politikolog Majkl Glenon zapaža zapanjujuću političku moć vojske, koju trumaniti pokušavaju da održe "nedirnutom", pa citira istraživanje javnog mnjenja objavljeno u "Vašington postu" 13. juna 2013, prema kojem 76 odsto ispitanika ima poverenje u vojsku, a samo 36 odsto u predsednika SAD, 34 odsto u Vrhovni sud i 10 odsto u Kongres.

Vojnici, komandosi, špijuni i agenti FBI-ja zauzimaju počasno postolje u panteonu američkih heroja. Njihovi tajni rituali i rigorozni treninzi hipnotišu javnost. Masovna kultura slavi vojne i obaveštajne operativce, o kojima se u režiji trumanita širi aura misterije dron-rata, sajber-oružja, nesalomljivosti "foka" (*Seal Team Six*) i njihovih dostignuća sa fiktivnim detaljima, kao što je ubistvo Osame bin Ladena ili smelo spasavanje žene vojnika iz Iraka. Sarađuju u snimanju filmova u kojima hvale svoje projekte, kao što su *Zero*, *Dark Thirty*, *Top Gun*, ali ne u filmovima kao što su *Dr. Strangelove*. Incidenti s "prijateljskom vatrom" se umanjuju ili prikrivaju.

PICERIJA U ARLINGTONU

Vašingtonsko metropolitansko područje karakterišu, piše Lofgrin, i one etničke enklave koje su rezultat i američkih propalih intervencija u poslednjih pedeset godina. Po završetku Vijetnamskog rata Arlington su preplavile mnogobrojne vijetnamske izbeglice, koje su bile zajahale pogrešnog konja, pa je to naselje poznato kao Little Saigon, Mali Sajgon, sa vijetnamskim restoranima ukrašenim fotografijama američkih savetnika u maskirnim uniformama zagrljenih s lokalnim Vijetnamcima. Ngujen Ng k Loan, južnovijetnamski šef policije, koji je fotografisan kako tokom Tet ofanzive

1968. na ulici pred kamerama ubija osumnjičenog vijetkongovca, provodio je dane vodeći piceriju u Arlingtonu.

Posle iranske revolucije 1979, u Virdžiniji na obali Potomaka našla je utočište druga grupa zaštićenih izgnanika, koja govori farski. Godine 2010. veliki broj Iračana se takođe koncentrisao na obali Potomaka u Virdžiniji, koja je postala magnet za te grupe delimično i zbog blizine Pentagona i centrale CIA, jer su te institucije verovatno pomogle mnogim svojim lokalnim operativcima i prevodiocima da zasnuju novi život u Americi. Kalifa Hifter, libijski oficir koji je prebegao u CIA osamdesetih godina, proveo je mnogo godina u mestima Fols Čerč i Vijena u Virdžiniji, pa se 2014. vratio u Libiju da radi na obaranju onih koji su oborili Muamera el Gadafija.

PRINUDNI IZBOR

“Duboka država” ume da zaštiti svoje osoblje višeg ranga i omogućiti im da izbegnu posledice svojih nesposobnosti. Ume i da nameće tempo. Bela kuća je uvek u strepnji da će demokratski predsednik biti viđen kao “mek”. Bob Vudvort u tekstu “Obamini ratovi” citira člana nacionalnog saveta za bezbednost kad se raspravljalo o nivou vojnih snaga u Avganistanu: “Ne vidim kako možete da prkosite svom vojnom lancu...”

Kada je Obama razmatrao ideju o smanjenju vojnih snaga u Avganistanu, član njegovog Saveta za nacionalnu bezbednost koji je bio veteran iračkog rata sugerisao mu je da će, ako tako uradi, ostavku podneti komandant međunarodnih snaga u Avganistanu (ISAF) general Stenli Mekristal, komandant američke centralne komande Dejvid Petreus, šef generalštaba admiral Majkl Mlen i državni sekretar za odbranu Robert Gejts.

Kao i drugi predsednici u sličnim situacijama, i Obama je imao malo izbora i bio je prinuđen da prihvati dugoročni zahtev za više trupa u Avganistanu. Ostvarilo se predviđanje Ričarda Holbruka, tada specijalnog predstavnika za Avganistan i Pakistan, da će vojska po običaju ponuditi tri opcije: opciju koju želi, urakljenu sa dva nerazumna alternativna predloga.

Kad je Obama preuzeo dužnost, postavljena su i dva kontroverzna programa nadgledanja, jedan (FISC) prema kome je NSA tajno sakupljala telefonske

podatke o milionima Amerikanaca korisnika mobilnih telefona u mreži Verizon i korisnika internet komunikacija. Drugi program PRISM omogućavao je NSA da sakuplja privatne informacije o korisnicima internet kompanija Gugl, Fejsbuk, Jahu i drugih. Jedan član kongresnog komiteta, upoznat sa situacijom, tada je tvrdio da je na osnovu odredbi PATRIOT mogućnost za sakupljanje podataka “esencijalno neograničena”.

Da je i Silicijumska dolina postala vitalna za “duboku državu” postalo je jasno nakon što je Edvard Snouden objavio dokog stepena je prošireno tajno nadgledanje od strane Nacionalne agencije za bezbednost. Iako vlada jednostavno može da natera visoke tehnološke kompanije da učestvuju u NSA licitacijama, ona bi radije da ima saradnju sa tako važnim motorom privrede, što verovatno podrazumeva sistem usluga za uslugu.

Autor kaže da je libertarijanska poza moćnika u Silicijumskoj dolini, koja se pažljivo gaji u javnom mnjenju, zapravo lažna, jer Silicijumska dolina dugo prati u komercijalne svrhe aktivnosti svake osobe koja koristi elektronski uređaj, pa ne čudi što “duboka država” oponaša Silicijumsku dolinu.

KRTICA

Kad je Edvard Snouden objavio podatke o masovnom elektronskom nadgledanju, u Kongresu su preduzete neke mere da se ta “esencijalnost” nekako ograniči, pa je tesnom većinom prošao amandman koji je ograničavao pravo NSA da prikuplja informacije o američkim građanima. Podatak da su američke obavestajne agencije nadgledale i elektronsku komunikaciju pojedinih evropskih političara poput nemačke kancelarke Angele Merkel i francuskog predsednika Fransoa Olanda, da su možda uticale na francuske izbore, nisu naišle na reakciju. Sumnja u ruske hakere jeste. U vreme predsedničke tranzicije ta vrsta usplahirenosti se povećavala u talasima. CIA, NSA i FBI, mediji i kongresmeni su zvonili na uzbunu zbog navodnih veza Trampovih saradnika sa Rusima.

Klatno je išlo i u drugom pravcu: curenje informacija koje je omogućio Edvard Snouden, i posle njega Čelzi Mening, pokrenulo je, u okviru programa protiv

insajderske pretnje (*Insider Threat Program*), neku vrstu neomakartističke potrage za krticom u sve više militarizovanom američkom federalnom aparatu. Kada je organizacija Wikileaks 7. marta dodala ulje na vatru objavivši 8761 dokument u kojima se govori o “trojanskim sajber oruđima CIA” za opserviranje “pametnih” Samsungovih telefona, televizora i pametnih automobila pojedinaca, počela je potraga za novom insajderskom krticom u agencijama i među “kontraktormima”, kod kojih je, kako izgleda, i procurilo. Nije se, kao sedamdesetih godina, govorilo o ugrožavanju privatnosti, već više o ugrožavanju nacionalne bezbednosti.

AMBIS BEZ POVRATKA

Autonomija tih službi je inače tradicionalno “esencijalno neograničena”. NSA je ustanovljena 1952. tajnom naredbom predsednika Trumana, za koju se nije znalo do sedamdesetih godina, kada je kongresna istraga pokazala da je NSA držala kartoteku protivnika Vijetnamskog rata sastavljajući listu za nadgledanje individualaca i organizacija umešanih u antiratni pokret i pokret za ljudska prava. Istragom je tada otkriveno da je između 1945. i maja 1975. NSA napravila kopije miliona međunarodnih telegrama poslatih u ili iz SAD.

Tadašnji predsednik kongresnog komiteta Frenk Čerč izrekao je proročku rečenicu: “NSA ima mogućnost da nadgleda sve, telefonske razgovore, telegrame, što je veliki potencijal za zloupotrebe, pa može da dođe vreme u kome nijedan Amerikanac neće imati nikakvu privatnost. To je ambis iz koga nema povratka...”

Direktor FBI-ja Džejms Komi je 8. marta 2017. na jednoj konferenciji o sajber bezbednosti rekao kako Amerikanci više ne treba da očekuju potpunu privatnost. “Čak ni naše uspomene nisu privatne. Svako od nas može biti primoran da kaže šta je video. U odgovarajućim okolnostima, sud može da primora svakoga da svedoči o tim privatnim komunikacijama. U Americi nema mesta van sudskog dometa...” To je sasvim suprotno od svojevine izjave pred kongresnom komisijom direktora NSA generala Kejta Aleksandera, da NSA ne drži podatke američkih građana, što inače i nije bilo tačno.

MILAN MILOŠEVIĆ

Šta smo saznali od Asanža

Iako odavno sateran u par kvadrata ekvadorske ambasade u Londonu, Džulijan Asanž je još jednom uspeo da zada snažan udarac svojim progoniteljima. Vikiliks je 7. marta objavio preko 9000 dokumenata CIA uz komentar da je to samo vrh ledenog brega i da je zajedno sa dokumentima iscurio i kompletan hakerski arsenal agencije, nekoliko desetina miliona linija izvornog programskog koda

Prema rečima osnivača Vikiliksa Džulijana Asanža, CIA je još jednom demonstrirala svoju "istorijsku nekompetentnost" time što je svoj najdragoceniji softver u integralnom obliku smestila na nedovoljno bezbedno mesto. Kao da CIA nije ništa naučila iz prošlogodišnjeg slučaja kada je jedna anonimna hakerska grupa ponudila na aukciju set hakerskih alata ukradenih iz Nacionalne bezbednosne agencije (NSA).

Šta smo saznali iz obelodanjenih dokumenata? I pored sve medijske pompe, reklo bi se – uglavnom ono što smo i do sada znali. CIA, NSA i ostale bezbednosne agencije i dalje se trude da saznaju šta mislimo, šta radimo, s kim se družimo i šta nameravamo. Opet, ima li ikog ko je do sada verovao u suprotno?

TROJANSKI TELEVIZOR

Možda je najjače odjeknulo otkriće da su neke serije Samsungovih pametnih televizora ranjive i da mogu da posluže kao prislušni uređaji. Softver potreban za to zajednički su razvili CIA i britanska špijunska agencija MI5 u najboljoj tradiciji Džejmsa Bonda. Ono sićušno "crveno oko" koje označava "uspavano" stanje vašeg televizora ne mora da bude tako

pospano kao što vama izgleda. Ako je televizor "uhakovan", mikrofoni na njemu i dalje su aktivni, čak i kada je televizor naizgled ugašen, a pošto su svi pametni televizori povezani sa internetom, svaka vaša privatna reč postaje "javno dobro", na radost vazda budućih državnih službenika. Ipak, čak i ako imate Samsungov televizor, čiji se broj modela pominje u Vikiliks papirima, velike su šanse da

nemate razlog za brigu. Samsung ima sistem kojim automatski osvežava softver u pametnim televizorima i verzija softvera pogođena ovim problemom verovatno je odavno zamenjena nekom novom i bez vaše neposredne intervencije.

Svejedno, priča je veoma poučna i ilustrativna. Mislili smo da kupujemo "običan" televizor, ali smo prevideli da su svi današnji televizori zapravo klasični

KO KOGA GLEDA:
Samsungov
Smart TV

Foto: Samsung
newsroom / flickr.com

kompjuteri koji u sebi imaju softver. Taj softver ima rupe, mnogo rupa, i kad bi vaš stan imao isti broj rupa u zidovima – prozori ne bi ni bili potrebni. Sve je to malo nezgodno ako ogovarate A.V. ili nekog svetskog diktatora (u koje A.V. nika-ko ne spada, daleko bilo), pogotovo u nazgled neprikosnovenoj toplini sopstvenog doma, ali – naviknite se. Možda je najbolji lek za to da počnete da javno pričate ono što privatno mislite.

Zatim, otkrili smo i da je CIA razvila čitav set alata za upadanje u raznorazne digitalne drangulije (pre svega mobilne telefone i tablete) bazirane na Epl, Gugl ili Majkrosoft operativnim sistemima. Na meti su i kompjuteri u kolima, kao i ruteri koji opslužuju kućnu bežičnu mrežu. Opet, sve je to potpuno "normalno". Kupujući jednu takvu stvar, pomirili ste se sa mogućnošću da svoju privatnost podelite sa ostatkom čovečanstva. To se zove "tehnološki progres", valjda smo se na to već navikli.

DIVLJA ČURKA

Obelodanjeni dokumenti, međutim, potvrđuju da CIA, ipak, nije svemoćna i da agencija ne može tek tako da prisluškuje saobraćaj koji je zaštićen primenom savremenih, javno dostupnih kriptografskih tehnika. Aplikacije za instant-komunikaciju kao što su WhatsApp (koje često imaju i preko milijardu korisnika)

rutinski šifruju podatke i tako štite tajnost komunikacije od znatiželjnih očiju sa strane. Sve što CIA može da utvrdi jeste identitet osoba koje međusobno komuniciraju, ali je sam sadržaj komunikacije sakriven za sve, uključujući i WhatsApp, kompaniju koja obezbeđuje čitav servis. Osim toga, rastuću popularnost imaju i komunikacione platforme kao što je Signal koje ne samo da enkriptuju sadržaj komunikacije već ne čuvaju nikakve podatke o tome ko je, kada i s kim razgovarao, nudeći skoro potpunu anonimnost.

U takvim okolnostima, CIA je morala da se prilagodi. Vojnički gledano, ako frontalni napad kroz centar ne može da prođe, onda je napad preko krila jedina alternativa. Kad već nije moguće presresti informaciju "usred žice", tj. u letu zbog neprobojne kriptografske zaštite, onda je do nje moguće doći upadom u jednu od krajnjih tačaka komunikacije, u vaš računar, tablet ili mobilni telefon. Ako je napadač u stanju da na vaš uređaj podmetne aplikaciju koja krišom beleži tekst koji kucate po tastaturi ili snima vaš glas, tu više nikakva enkripcija ne pomaže i vaša privatnost jednostavno ne postoji. Reklo bi se da je CIA glavni deo svojih napora usmerila baš na tu stranu. Obelodanjeni dokumenti pominju raznorazne softverske alatke egzotičnih imena koje je CIA u međuvremenu razvila ("Divlja čurka", "Riki Bobi", "Džuboks", "Konobar",

"Margarita"). Izvorni kod (zasad) nije obelodanjen, ali svi alati imaju zajedničku osobinu da koriste bezbednosne propuste u najpopularnijim operativnim sistemima kao što su iOS, Android i Windows.

NULTI DAN

I tu se Vikiliks otprilike i zaustavlja. Iako se u dokumentima pominje da je CIA eksploatisala systemske nedostatke "nultog dana", ne nude se i dokazi koji bi tu tvrdnju potkrepili. "Nulti dan" je najopasniji tip softverskog nedostatka kojeg nisu svesni ni njegov korisnik niti njegov proizvođač već isključivo onaj ko je taj nedostatak otkrio i namerava da ga (zlo)upotrebi. To, otprilike, odgovara situaciji kada neko poseduje kopiju ključa od vašeg stana a da toga niste svesni ni vi ni vaši ukućani. Vlasnik takvog ključa može da vas eksploatiše na različite načine mesecima, pa i godinama (recimo, da vas "kraducka", što bi rekao Velja Ilić) i najčešće mu je u interesu da što duže ostane neotkriven. Asanz je najavio da nema nameru da potpomaže nelegalne hakerske aktivnosti i širi internet anarhiju, obećavši da će prvo kontaktirati s proizvođačima softvera i direktno im dostaviti informacije o sigurnosnim rupama u njihovim sistemima. Međutim, do danas nijedna velika kompanija (Gugl, Epl, Majkrosoft) nije potvrdila da je od Vikiliksa dobila bilo šta značajno ili konkretno.

ŠTA ŠERUJETE, LAJKUJETE, S KIM SE DOPISUJETE: Društvene mreže i aplikacije na pametnim telefonima pod prismotrom

Foto: AP

MERE PREDOSTROŽNOSTI

Šta u međuvremenu preostaje nama, malim miševima, beznadežnim ovisnicima koji ne mogu nijedan budan sekund da provedu bez neke elektronske sprave u blizini? Prvo, upoznajte tu spravu koju koristite što bolje. Ne eksperimentišite s njom instalirajući aplikacije nepoznatog porekla sa sumnjivih lokacija. Ako ne znate čemu služi neko dugme, nemojte ni da ga pritiskate. Ažurirajte softver što češće, najveći broj sigurnosnih propusta odnosi se na zastarele, odavno potrošene verzije softvera. Ako ne znate kako se to radi, pitajte komšiju. Kad koristite internet brauzer, konstantno proveravajte adresu jasno prikazanu u zaglavlju vašeg brauzera (videti okvir).

Internet Eksploraer se ne računa u brauzere, nikad to nije ni bio. Ako ne želite svim tim da se bavite, onda radite nešto drugo: šetajte se, čitajte knjige od hartije, vozite bicikl, izađite u kafanu. Sve to dobro je i za zdravlje. Pomirite se s tim da nikad nećete dobiti na lutriji i da nemate pokojnog teču u Nigeriji koji vam šalje nakit kraljice Okečombe. Jeste teško ali probajte da ignorirate takve poruke. Ako posumnjate da vas hakeri prisluškuju, ne paničite. Pustite im neki od Vučićevih intervjua na Pinku, razići će se vrlo brzo, to su obično žustri momci koji nemaju vremena da mlate praznu slamu. Ako su vam sprave suviše komplikovane, zamenite ih za neke jednostavnije, nije

sramota. Ne morate ni vi baš da imate sve. Osim toga, ne podležite paranoji i probajte da stavite sebe u realan kontekst: ima CIA preča posla nego da prati baš vas. I ne zaboravite da Fejsbuk i Gugl znaju više o vama nego sve bezbednosne agencije sveta zajedno. I to zato jer ste vi to tražili.

PROBLEMATIČNI PODMLADAK

Majkl Hejden, penzionisani general sa četiri zvezdice i bivši direktor CIA iz vremena Džordža Buša, kaže da Agencija jednostavno mora da se bavi sajber-špijuniranjem kako bi u digitalnoj eri i dalje bila za korak ispred svih. Hejden negira da je CIA koristila inkriminisane alatke kako bi špijunirala sopstvene građane, ali potvrđuje da Agencija nije birala sredstva kada su druge države i stranci u pitanju. "To nam je uvek bio posao", kaže Hejden, "to se od nas očekuje."

Da bi uopšte mogla da prati savremene informatičke tehnologije i trendove, CIA je morala da angažuje ogroman broj mladih, tek stasalih stručnjaka, pre svega programera, stručnjaka za internet i bezbednost. "Ne želim da generalizujem stvari", rekao je Hejden, "ali mi se čini da za ovaj deo populacije reči kao što su 'moral', 'lojalnost' ili 'patriotizam' imaju značenje drugačije od onog koje je krasilo moju generaciju. Ti mladi ljudi, svi određeni dobri Amerikanci, uneli su u Agenciju jednu novu kulturu i političke stavove

često oprečne onim zvaničnim. Iz ovakve demografije iznikli su slučajevi Edvarda Snoudena i Čelsija Meninga a, vrlo verovatno, i ovaj poslednji." Hejden smatra da je CIA pretrpela ogromnu štetu, uostalom kao i bezbednost čitave Amerike: "Tužan sam. Jer ovakve stvari čine moju zemlju i zemlju mojih prijatelja manje sigurnom nego što je bila juče."

MUNICIJA ZA TRAMPA

Da li postoji neka tajna veza između Donalda Trampa, novog američkog predsednika, Vikiliksa i Rusije ostaje samo da se nagađa. Vikiliks nikad nije objavio materijal koji bi mogao ozbiljno da naškodi Rusiji i Vladimiru Putinu. Činjenica je i da je Trampu cela ova afera došla kao kec na desetku jer se CIA, agencija čiji je posao da krade tuđe tajne, pokazala nesposobnom da sačuva svoje sopstvene.

Sa američkom bezbednosnom zajednicom Tramp stoji veoma loše još od izborne kampanje kada je od Rusa tražio da hakuju mejlove Hilari Klinton. Odnos je dodatno pogoršala istraga o ruskim vezama i Putinovom uticaju na rezultate predsedničkih izbora koja je i dalje u toku. Taj uticaj Tramp negira iako niko ne spori da je obelodanjivanje mejlova Nacionalnog komiteta Demokratske stranke nanelo štetu kampanji Hilari Klinton u najosetljivijem trenutku. Podsećanja radi, Tramp je u tri savezne države dobio izbore sa manje od 70.000 glasova razlike i sasvim je moguće da je upravo zahvaljujući objavama Vikiliksa tas prevagnuo na Trampovu stranu.

Sa druge strane niko iz ključnih državnih bezbednosnih struktura nije podržao nedavne Trampove bombastične navode da je Barak Obama imao nameru da ozvuči njegov izborni štab. Sada se ukazala idealna prilika da i Tramp zada neki konkretan udarac, verovatno promocijom svojih kadrova na još neka ključna mesta. Tramp je tokom izborne kampanje u više navrata izjavio da "obožava Vikiliks" i demonstrirao svoju spremnost da indirektno podrži neke prilično fantastične teorije zavere, poput one da je 11. septembar fabrikovan u domaćoj kuhinji. Nakon ove poslednje afere Tramp je kurtoazno izjavio da ozbiljno pristupa svim pitanjima državne bezbednosti ali nijednom rečju nije osudio postupak

Kutija sa dva katanca

Kako da utvrdite da li je vaša komunikacija preko interneta zaštićena? Ako koristite brauzer kao što je "Safari", "Chrome" ili "Firefox", stvar je relativno проста: pogledajte početak internet adrese na kojoj se trenutno nalazite i ako tu zateknete "https" sa ikonicom katančića (a ne obično "http"), budite bezbrižni. Ali samo pod uslovom da na računaru nemate "malware", zlonamerni softver koji vam je ili podmetnut ili ste ga sami instalirali. To ekstra "s" u internet adresi dolazi od engleske reči "secured" i označava enkriptovanu (šifrovanu) komunikaciju. Ako koristite neenkriptovanu komunikaciju, vaša privatnost ista je kao da za dopisivanje koristite razglednicu, ako ne i gora.

Verovali ili ne, algoritmi koji se danas koriste za šifrovanje komunikacije još uvek nisu kompromitovani i male su šanse da će se to uskoro desiti. Da bi se ti algoritmi objasnili i shvatili potrebno je mnogo predznanja i truda. Ali to ne znači da ne možete da razumete najosnovnije principe koji su, u suštini, vrlo jednostavni. U srcu svake enkripcije nalazi se matematička formula pomoću koje se od izvornog teksta pravi njegova nečitljiva (šifrovana) verzija. U procesu šifrovanja učestvuje i lozinka (ključ), pri čemu svakom ključu odgovara drugačija verzija šifrovanog teksta.

Prvi algoritmi za šifrovanje bili su "simterični", jer se ista lozinka koristila i za šifrovanje i za dešifrovanje teksta. Ovi algoritmi imali su jednu fatalnu manu: ako želite da sa svojim sagovornikom razmenjujete šifrovane poruke, neophodno je da mu nekako doturite i ključ. A ključ uvek može da bude presretnut negde u putu i zloupotrebljen, naročito ako je sagovornik negde daleko. Jednostavan problem – kako sigurno razmeniti ključ koji će se koristiti za šifrovanje međusobne komunikacije – dugo vremena bio je nerešen.

Zamislite sada da sedite za stolom preko puta svog sagovornika kojem želite da dostavite pomenuti ključ. Taj ključ možete da stavite u kutiju koja putuje preko stola između vas. Kutiju sa strane posmatra CIA (ili BIA) koja će iskoristiti svaku priliku da se dočepa ključa u tranzitu. Postoji sasvim sigurno rešenje i ono je vrlo prosto, mada vam neće tako brzo pasti na pamet.

Stavite ključ u kutiju, stavite svoj katanac na kutiju i pošaljite je sagovorniku. Vaš sagovornik ne može da otvori katanac jer taj katanac možete da otvorite samo vi. Umesto toga, on će na kutiju staviti još jedan, svoj katanac i kutiju sa dva katanca poslati vama. Vi ćete sa kutije skinuti svoj katanac i vratiti kutiju nazad. Na kraju, vaš sagovornik skida svoj katanac, otvara kutiju i unutra nalazi ključ koji ćete koristiti za šifrovanje komunikacije. CIA sve vreme vidi kutiju koja putuje između vas, ali ta kutija je uvek zatvorena bar jednim katancom i ključ u njoj je siguran. Ovi "virtuelni katanaci" u kriptografiji danas su implementirani komplikovanim matematičkim formulama zasnovanim na ogromnim prostim brojevima.

Sa brauzerima ste, dakle, na čisto. Kada su u pitanju aplikacije na vašem tabletu, televizoru ili mobilnom telefonu, tu je situacija malo drugačija. Ne postoji jednostavan način da utvrdite da li je komunikacija korišćenjem date aplikacije sigurna ili ne. Moraćete da se oslonite na informaciju proizvođača i analize koje su napravili drugi korisnici. "Prevaranti", tj. proizvođači softvera koji tvrde jedno a rade nešto sasvim drugo iznenađujuće brzo isplivaju na površinu.

Asanža i Vikiliksa, što je, reklo bi se, morao da učini po službenoj dužnosti. Umesto toga obrušio se na sopstvenu agenciju nazivajući njene tehnike "primitivnim i zastarelim" i još jednom se požalio da "tamna država", ogromna birokratska državna mašinerija koju je nasledio od Obame, i dalje neumorno radi protiv njega.

KO JE LOPOV

Asanž, naravno, nije obelodanio od koga je dobio set tajnih dokumenata, ali je napomenuo da su oni bili čuvani u izolovanoj, strogo kontrolisanoj mreži unutar sektora CIA zaduženog za sajberobaveštajne aktivnosti. Dokumente je mogao da pokrade neko od zaposlenih u agenciji ali i "kontraktor", osoba angažovana u jednoj od mnogobrojnih partnerskih ili konsultantskih firmi sa kojima CIA svakodnevno sarađuje. Broj takvih kompanija CIA neprekidno uvećava, na zgražavanje onih koji smatraju da širenje kruga saradnika samo povećava bezbednosne rizike. Ostaje i mogućnost da su informacije iscurile nakon klasičnog hakerskog upada i da su materijal Asanžu ustupili Rusi koji Vikiliks koriste kao paravan za realizaciju sopstvene agende. Sve to, međutim, nije preterano verovatno.

Asanž kaže da je materijal dugo vremena cirkulisao "na neovlašćen način" između različitih državnih hakerskih grupa sve dok jedan pojedinac nije iskoračio i ustupio deo materijala Vikiliksu. Takve stvari dešavale su se i pre, poslednji put 2016. godine kada je NSA otkrila da je Harold Martin, jedan od radnika po ugovoru, neovlašćeno odneo kući preko 50 terabajta tajnih dokumenata, mada ih nikad nije objavio niti pokušao da njima trguje. Moguće je, međutim, da je Martinova "privatna arhiva" u međuvremenu ipak iscurila i nekako dospela u Asanžove ruke.

UKALJAN UGLED CIA

Sve to podriva ugled koji su američke špijunske službe do skoro uživale u svetlu. Ispostavilo se da Amerika, koja voli sebe da predstavlja kao svetskog šampiona u demokratiji, ne preza od metoda koje sa demokratijom nemaju nikakve veze. Nema sumnje da će i druge države krenuti američkim stopama i da će i

PREDSEDNIK U RATU SA CIA I KRTICE:

Donald Tramp, Čelzi Mening, Robert Hansen

Fotografije: AP, Reuters, wikipedia.org

je pomilovao Čelzi Mening tek na izmaku svog drugog mandata, kao odlazeći američki predsednik i "hromi patak" koji se više ni za šta ne pita.

SLUČAJ HANSEN

Tu je i slučaj Roberta Hansena, najveće "krtice" u istoriji FBI, koji je tokom 22 godine svoje bogate špijunske karijere Sovjetima, kasnije Rusima, dostavio na stotine poverljivih dokumenata, ne zbog ideoloških ubeđenja ili ljubavi prema komunizmu, već isključivo zbog para. Samoinicijativno se ponudio KGB-u i odredio početnu tarifu od 100.000 dolara za svoje usluge. Hansen je "pošteno" odradio svoj deo pogodbe, prodavši i neke američke super-tajne za koje nijedan stepen poverljivosti nije bio dovoljno visok (u dva navrata je Rusima dostavio kompletan spisak američkih dvostrukih agenata, neki od njih su kasnije i pogubljeni). Kada je Rusija 1997. sagradila novu ambasadu, FBI je ispod zgrade prokopao tunel sa namerom da u njemu postavi prisluškivače. Iako ideja nikad nije bila realizovana do kraja zbog straha da će ova ujdurma kad-tad biti otkrivena, Hansen je mnogo godina kasnije ovu informaciju ipak prodao Rusima za 55.000 dolara.

Uhapšen je 2001. godine i osuđen na 15 uzastopnih doživotnih robija bez prava na pomilovanje. Prvu kaznu trenutno izdržava u Florensu, takozvanom "supermaksu", najsigurnijem američkom zatvoru smeštenom negde u zabitima Kolorada. U ovom "Alkatrazu Stenovitih planina", po pravilu rezervisanom za neizlečive monstume i psihopate, najagresivnije osuđenike, serijske ubice i kolovođe međunarodnog terorizma, Hansen je samčki smeštaj dobio preko reda. Tamo sedi na stolici od betona, ruča za stolom od betona, spava na krevetu od betona i boravi u ćeliji od betona sa pogledom na pola kvadrata praznog neba 23 sata dnevno. Ostatak vremena provodi šetajući jednako usamljen po malom kavezu unutar zatvorskog kruga.

Džulijan Asanž i dalje se nalazi u ambasadi Ekvadora u Londonu.

DR SAŠA MARKOVIĆ

drugi uložiti mnogo više para u nastojanja da otključaju i poslednju bravu koja štiti našu privatnost. Osim toga, često curenje poverljivih informacija pretilo da ugrozi saradnju Amerike sa obaveštajnim agencijama drugih država, čak i tradicionalnih američkih saveznika kako što su Britanija, Nemačka, Izrael, Kanada ili Australija. Ko je lud da se upusti u ozbiljan zajednički projekat sa agencijom koja ne može da sačuva sopstvene tajne?

Baš zbog tih razloga nema sumnje da će se vlast potruditi da razotkrije ovaj slučaj iako to neće biti nimalo lako jer se krivac verovatno nalazi unutar grupe od oko 800.000 američkih državljana i 20.000 zaposlenih u CIA koji imaju bezbednosni sertifikat potreban za pristup osetljivim informacijama.

Ko god da je doturio poslednji paket tajnih dokumenata Asanžu, bio je ili ludo hrabar ili, pre će biti, samo lud. Taj će imati jak razlog da se osvrće preko ramena do kraja svog života, pod uslovom da ne bude uhapšen mnogo pre toga. Jer, američko pravosuđe ne samo da izriče žestoke kazne svima koji se usude da obelodane državne tajne već se stara i da ceo sudski proces, od trenutka hapšenja pa

sve do izdržavanja kazne, za okrivljenog bude maksimalno surov, ponižavajući i nemilosrdan, bez obzira da li je delo počinjeno iz idealističkih ili materijalnih razloga.

SLUČAJ MENING

Pomenuli smo Čelzija Meninga, bivšeg američkog vojnika i bivšeg muškarca koji je 2010. godine Vikiliksu doturio oko 750.000 dokumenata, uglavnom diplomatsku poštu i dnevne izveštaje iz rata u Avganistanu i Iraku. Mening se nakon učinjenog (ne)delo poverio jednom svom onlajn-prijatelju koji ga je, naravno, "druknuo" gde treba koliko sutradan (toliko o vašim Fejsbuk-drugarima). Mening je vrlo brzo uhapšen a prvobitna optužnica bila je dovoljno teška da Meningu obezbedi ekspresnu otpremninu na onaj svet o državnom trošku.

Mening se, ipak, izvukao sa "samo" 35 godina robije. Najveći deo istražnog procesa proveo je u strogoj samici, a kaznu izdržava u Fort Levenvortu, zatvoru najstrožeg režima rezervisanom za najgori "vojni otpad". Tamo je dva puta pokušao samoubistvo i promenio pol. Pomalo liceмерно i prilično kukavički, Barak Obama

Šamar za Kaćinjskog

Uprkos oštrom protivljenju matične zemlje, na mesto predsednika Evropskog saveta ponovo je izabran Donald Tusk. Lićni animoziteti i unutrašnja politićka situacija u Poljskoj prelili su se na Brisel. Nakon samita EU nije usvojeno zajednićko saopšćenje, što još jednom ukazuje na ozbiljne pukotine u proklamovanom evropskom jedinstvu

Nije lako bilo predsedniku Evropskog saveta Poljaku Donaldu Tusku uoći dvodnevnog neformalnog zasedanja šefova država i vlada EU u Briselu. Sa jedne strane bio je suoćen sa prenatrpanom agendom samita, na kome se razgovaralo o evropskoj ekonomiji, migracijama, nestabilnosti i perspektivama Zapadnog Balkana. Sa druge strane, jedna od ključnih tema zasedanja bio je on sām, odnosno njegov reizbor na dužnost "predsednika Evrope", kome se najoštrije protivila njegova matićna zemlja Poljska. Epilog ovog dramatićnog skupa u Briselu je poznat. Uprkos pokušajima Varšave da sabotira Tuskov reizbor, za njega je glasalo ostalih 27 zemalja ćlanice EU.

Kao zvanićan razlog za protivljenje Tuskovom reizboru vlada u Varšavi navodi da se on isuviše mešao u unutrašnje poslove Poljske. Lider desno konzervativne vladajuće poljske stranke Pravo i pravda i bivši premijer Jaroslav Kaćinjski optužio je svog zemljaka da se ponašao kao vođa "antidržavne poljske opozicije". Jaroslav Kaćinjski smatra Tuska i "moralno odgovornim" za pad aviona prilikom kojeg je poginuo njegov brat blizanac Leh Kaćinjski, tadašnji poljski šef države, zajedno sa suprugom i velikim brojem poljskih zvanićnika. Tusku se na teret stavlja i to što je prihvatio zvanićni izveštaj Moskve o uzrocima pada aviona.

Jaroslav Kaćinjski insistira na tome da se radilo o atentatu, da je avion oboren po naređenju Vladimira Putina. U interesu Poljske je "da EU izađe iz krize", rekao je Jaroslav Kaćinjski, "ali nije u interesu Poljske da neko kao Tusk bude predsednik ES".

Ponovnim izborom Tuska na dužnost u Briselu pogažen je važeći princip da zemlje same predlažu svoje državljane na odgovorne evropske funkcije. Otvoreno ostaje pitanje da li će Poljska pod komandom Jaroslava Kaćinjskog u narednom periodu vetom da blokira koliko može rad evropskih institucija.

SPOLJNOPOLITIĆKI (NE)USPEH: Jaroslav Kaćinjski i Donald Tusk

Fotografije: AP

Davnašnji rivalitet

Politićki sukob dvojice uticajnih Poljaka nije nov i traje već ćitavu deceniju. Donald Tusk je, kao lider stranke Građanska platforma, na izborima 2007. godine porazio tada vladajuću konzervativnu stranku Pravo i pravda i na mestu premijera zamenio upravo Jaroslava Kaćinjskog. Njegova Građanska platforma je na izborima ponovo pobedila 2011, pa je Tusk bio premijer Poljske sve do 2014, kada je podneo ostavku kako bi preuzeo funkciju predsednika Evropskog saveća. Nakon parlamentarnih izbora 2015. godine stranka Pravo i pravda ponovo se vratila na vlast poćistivši opoziciju. I mada njihov lider Jaroslav Kaćinjski formalno ne ućestvuje u izvršnoj vlasti, kao šef partije odlućuje o gotovo svim važnijim politićkim procesima u zemlji.

ŠTA OĆEKUJE POLJSKU

Analitićari smatraju da je neuspešnim pokušajem da spreći reizbor Donald Tuska na mesto predsednika Evropskog saveta, poljska vlada doživela poraz na tri fronta – u sedištu EU u Briselu, meću državama "Višegradske grupe" i kod kuće. Kao najveća zemlja "nove Evrope", Poljska je imala ambiciju da bude lider meću državama okupljenim u grupi V4, ali je ostala usamljena u hajci protiv Tuska. Ostale ćlanice "Višegradske ćetvorke" – Ćeška, Slovaćka i Mađarska – ćvrsto su stale uz aktuelnog šefa Evropskog saveća i pozdravile njegov reizbor. Premijer Ćeške Bohuslav Sobotka podsetio je da je Donald Tusk, kada je prvi put biran na dužnost, bio zajednićki kandidat cele Višegradske grupe, te da Poljska sada nije imala pravo da ga sabotira protivno volji Ćeške, Slovaćke i Mađarske.

Ovaj spoljnopolitićki neuspeh Poljske imaće posledice i u domaćoj politićkoj

areni. Iako slaba i razjedinjena, poljska opozicija otvoreno je podržavala reizbor Donald Tuska i zbog toga bi sebi mogla da pripíše vaćan politićki poen. Brojne ankete u Poljskoj pokazivale su i da Tuskovu kandidaturu podržava više od 55 odsto ispitanika, što znaći da je opozicija, makar u ovom konkrećnom slućaju, na svojoj strani imala i većinu poljskog javnog mnjenja. Biće zanimljivo videti kako će se ponovni izbor Donald Tuska odraziti na buduće izbore u Poljskoj. Parlamentarni izbori u toj zemlji trebalo bi da budu odrćani na jesen 2019, a izbori za predsednika države 2020. godine. Tuskov mandat na ćelu Evropskog saveta završava se u decembru 2019, a pošto opozicija u Poljskoj nema popularnog lidera koji bi stao na crtu konzervativcima iz Prava i pravde, moguće je da bi upravo Tusk bio odgovarajući kandidat za budućeg predsednika.

UROŠ MITROVIĆ

Pedeset hiljada nijansi sive

Da je Fejsbuk postojao pre Drugog svetskog rata, Pik iz *Balkan ekspresa* ne bi imao nikakav problem da nemačkom agentu precizno i najbolje po sebe odgovori na pitanje da li je ili nije muzičar. Niti da sledećem agentu, ako se pojavi, odgovori smešta ali potpuno suprotno i opet u sopstvenu korist. Prema podacima na koje se pozvao kreator interneta (weba) kakav mi poznajemo ser Tim Berners-Li, Fejsbuk je tokom predizborne kampanje u SAD svakodnevno objavljivao po 50.000 varijacija istog političkog oglasa s ciljem da svakom korisniku ugodu i navede ga da se opredeli za određenog kandidata verujući da je taj muzičar, odnosno da nikako nije. Zar je to demokratija, zapitao se ser Tim Berners-Li u otvorenom pismu koje je objavio u nedelju 12. marta, tačno na dan kada je pre 28 godina napisao koncept za povezivanje sadržaja na kompjuterskim mrežama i nazvao ga *world wide web*.

U svom javnom obraćanju TBL je ukazao na tri problema koji bi internet mogli da pretvore u tamni vilajet umesto generatora blagostanja i sveopštih sloboda, kako ga je on zamislio 1989.

Prvi problem je privatnost ili odnos prema našim podacima. U zamenu za besplatno gledanje nekog sadržaja, internet servisi traže nam lične podatke, potrebno je samo da pročita-mo nekoliko strana sitnim slovima ispisanih uslova za njihovo korišćenje i kliknemo da se s tim slažemo. Malo ko to stvarno čita, a malo ko bi i razumeo pravnu terminologiju, svako-ko žurimo da saznamo šta to "nikada nećemo pogoditi da se posle dogodilo". Rezultat je to da više nemamo kontrolu nad svojim identitetom, kompanije mogu da trguju sa podacima o nama, da ih povezuju sa drugim podacima koje smo ostavili na nekom drugom mestu, a kada jednom stvore naš profil mogu da nam nude tačno ono što misle da treba da kupimo i podmeću nam prave ili lažne vesti koje nam se dopadaju. Umesto realne slike, dobijamo iluziju stvarnog sveta i sve dalje odluke donosimo na osnovu te iluzije.

Tako dolazimo do problema broj dva, do lažnih vesti koje se suviše lako šire internetom jer korisnik i ne zna da to što čita nije istina. Društveni mediji i pretraživači šiju nam informacije po ukusu a ne po meri, ali i po zahtevu oglašivača koji taj posao finansiraju. Ako jedna pretraga na Guglu potroši istu količinu energije koliko je potrebno i da se skuva jedno jaje, zapitate li se ikada ko je tu struju platio? Upravo onaj kome odgovara da nam kroz neki algoritam pošalje informacije ili rezultate pretraživanja koji će nas navesti na njegovu vodenicu. Gde spava više od jednog đavola.

Treći problem je političko oglašavanje koje je po TBL prešlo svaku podnošljivu granicu, što je već spomenuto na početku. Ako ste ustali na levu nogu, algoritam u funkciji političkog kandidata dodaće vam odmah levu čarapu i složiće se sa svakom vašom idejom stvarajući vam utisak da mislite isto. Do izbora.

Berners-Li koji je član Web fondacije, organizacije koja se bori za očuvanje dobrih strana interneta, kaže da je potrebno hitno delovati u više pravaca. Najpre, treba promeniti propise kako bi se otežalo uzimanje ličnih podataka, odnosno kako bi građani ponovo povratili kontrolu nad njima, to jest sobom. Potom, potrebno je ograničiti pravo država da prate naše kretanje na internetu i pomoću interneta izgovarajući se bezbednosnom razlozima. Konačno, treba pomoći Guglu i Fejsbuku da se izbore sa lažnim vestima, vodeći strogo računa o tome da se usput slučajno ne formira neko nadtelo, odnosno moderna inkvizicija koja bi davala konačan sud o tome šta je tačno, a šta nije.

Ser Berners-Li na kraju kaže da je svestan da njegovi predlozi neće biti lako prihvaćeni i da će korisnici morati da odvoje neku paru ako žele pristojan internet. Druga mogućnost su alternativni podaci, odnosno alternativna stvarnost koja može da postane realnija od ove u kojoj živimo. Ko i dalje veruje da ima besplatnog ručka, dobrovoljno je legao u taj tanjir. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

NEVEROVATNI DOŽIVLJAJI JEDNE ŽENE

OOOOO

ALEKSANDAR ZOGRAF.

BEOGRADSKI DNEVNI LIST "VREME" JE, 1932. GODINE, OBJAVIO ČLANAK, SENZACIONISTIČKI INTONIRAN, KOJI DO DETALJA OPISUJE HALUCINACIJE I TURBULENTNA PSIHIČKA STANJA JEDNE SRPSKE SELJANKE... ČLANAK, KOJI BI DANAS ZARADIO PREKOREVANJA ZBOG NEDOSTATKA POLITIČKE KOREKTNOSTI, S DRUGE STRANE JE PUN OPISA FANTAZMAGORIJA ČIJI SU KORENI U PRASTARIM VEROVANJIMA TADA JOŠ UVEK ŽIVIM NA BALKANU...

"ODAVNO JEDNA PRAZNOVERICA NIJE IZAZVALA TAKAV STRAH MEĐU NARODOM, KAO NEDAVNO U SELU TRNOVČE, KRAJ PETROVCA NA MLAVI. ŽIVANA, SUPRUGA DRAGOLJUBOVA, JE INAČE LEPA ŽENA, ALI VEĆ NEKO VREME JE BLEDA I OSEĆA SLABOST..."

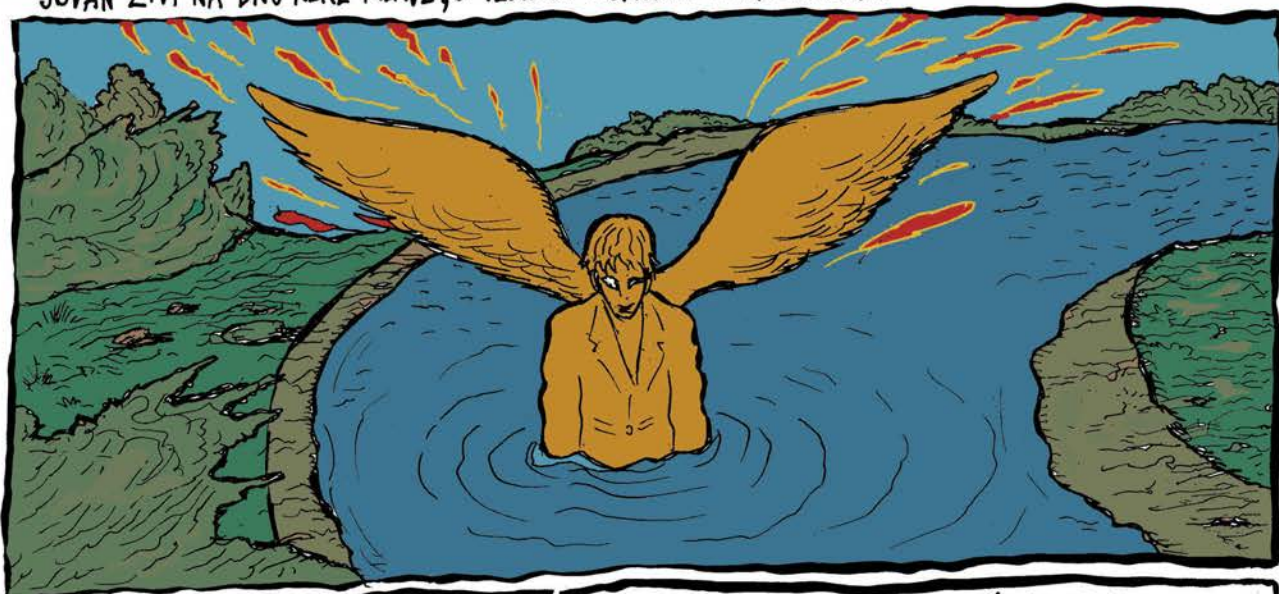
"O VEĆIM PRAZNICIMA, A ČESTO PUTA I OBIČNIH DANA, ŽIVANA PADA U TRANS I TADA PRIČA NEPOVEZANO, SMEJE SE I STRAHOVITO VRIŠTI!"

"POŠTO SE OSVESTI, PRIČA KAKO JOJ DOLAZI JOVAN. ON JE LEP, ZLATAN I KRILAT. DOK LETI, IZ KRILA MU NA SVE STRANE SIPA VATRA" ...

"JOVAN ŽIVI NA DNU REKE MLAVE, U VELIKIM SJAJNIM DVOROVIMA"...

"KAD GOD DOĐE KOD ŽIVANE, U KOJU JE DO LUDILA ZALJUBLJEN, POZIVA JE U SVOJE DVORE, A ONA, MEĐUTIM, NEĆE DA OSTAVI MUŽA"...

"JOVAN JOJ SE UKAZUJE U RAZLIČITIM OBLICIMA - PONEKAD KAO CRVENI PETAO, SLIČAN ONOME ŠTO GA IMAJU U DVORIŠTU. ZATO, KAD NIJE U TRANSU, NE MOŽE DA PODNESE KUKURIKANJE TOG PETLA"...

"VEĆ DUŽE VREMENA, ŽIVANA MOLI DA SE PETAO ZAKOLJE, ALI MUŽ I SVEKAR SE NISU USUDILI, U STRAHU DA NE NAVRNU NEKU NESREĆU NA SEBE"...

"KAD SE PROBUDI IZ NESVESNOG STANJA, NA ŽIVANINOM LICU SU VIDLJIVE KRUPNE MODRICE - ONA TVRDI DA JU JE TO JOVAN UGRIZAO"...

NASTAVIĆE SE

Neprilagođene

Festival filmskog scenarija u Vrnjačkoj Banji. Poslednja noć.

– Pa, ništa onda, laku noć.
 – Hajde da ostanemo budne do doručka.
 – Ali jedine smo, čuješ da svi hrču po sobama.
 – To je još sat vremena.
 – Nema više piva.
 – Evo ima.
 – Hoću da napišem kritiku.
 – Pisaćemo u Beogradu.
 – Dobro. Ionako ne mogu da pišem po hodnicima raspalih hotela.
 – U, izvini Vračar! Ja u Beogradu kad hoću da pišem moram po kafićima. Bežim od cimerke iz Studenjaka...

Lift krči. Iz lifta izlazi bosa devojka, trpa cipele na štiklu u tašnu. Mina mora da prokomentariše.

– Smrdi na ekskurziju.
 – A da... Svi smo nosili ove jeftine parfeme na točenje, pošto nam bude žao da poneseemo ozbiljniji, da ga zaboravimo ili da nam ga neko mazne. Ja volim te parfeme.
 – Ja sam uvek nosila one skupe.
 – A za koga si se mirisala? Za frajere iz sedmog tri sa žurki u diskoteci u potkrovlju hotela?
 – Nisam išla na te žurke. Kul deca su uvek blejala po sobama.
 – Meni je diskač bio najjači. Najbolje je bilo na Divčibarama, u hotelu Pepa, kome su pootpadala slova, pa je ostao samo hotel P. Devojčice su kovrdžale kosu krpicama, a dečaci su umesto gela za kosu stavljali pastu za zube...
 – E, znaš šta ti i ja nikad nismo radile za ove tri godine?
 – Šta?
 – Čutale. Znaš ti da čutiš s nekim?

Dugo čutimo. Pijemo ovo malo piva što je ostalo. Mina mota cigaretu. Ja razmišljam o tome koji joj je i zašto toliko hejtuje ekskurzije. I ovo je neka ekskurzija. A nešto mi se ni ne čuti. I, Mina progovara (jes!).

– Bukvalno ti čujem misli.
 Zvoni telefon na stočiću pored nas. Onaj telefon na okrugli brojčanik.
 – Mrzim ekskurzije.
 – A fora! Kontam da neko nekog pokušava da dobije u sobi, pa su omašili.

Podižem slušalicu. I Mina dolazi da čuje. Naravno, neko dahće. Previše ekskurzijski, čak i za mene. Prekidam vezu. Smejemo se, ili se više podsmevamo – jebote, ko još ovo radi? Mina se uozbilji.

– Mogu nešto da te pitam? – Ajde.
 – Znam da si čitala moje tvitove sa prve godine. I sigurno si pročitala neke vezane za sebe. Kako si posle mogla da me pogledaš, a da me ne pljuneš u facu?
 – Ufff. Rekla ti Jovana znači. Okej. Pa ovako... Čekaj, na koje tačno tvitove misliš?
 – Na koje ti misliš?

– “Devojčice, samo da smršas i da prestaneš da me zoveš Minče i sve može”? Taj mi je omiljeni. Neću da prestanem da te zovem Minče.

– Ja najviše volim onaj “Glupo ti raste kosa”.

Nisam znala za ovaj. Kako to misli – glupo mi raste kosa?

– Vidiš da umeš da čutiš.

Sad baš čutim.

– Jesi se sad stvarno naljutila? Ali ja u stvari volim tvoju “Lilo – Peti element” kosu, kapiraš?

Pijana filmska ekipa izlazi iz lifta. Pejavu nešto. Krenuli su da se presvuku i hoće da idu na bazen. Zovu nas. Hej, filmska ekipa, išla bih, nego mi glupo raste kosa. Fleš-bek na prvu godinu Fakulteta dramskih umetnosti. Sveže

sam pristigla iz malog, jednostavnog Zrenjanina. Po Beogradu se gubim na dnevnom nivou (danas sam to svela na jednom nedeljno). Bežim od ljudi, ne znam o čemu da pričamo. Ili ne znam kako. Bilo mi je jasno da sam u startu bila neuklopljena i nisam znala šta da radim po tom pitanju. Pa rekla sam ti to, Mina, onda u Rojalu, sećaš se? Onda kad je sve već prošlo i kad sam se malo uklopila. Onda kad je cela klasa posle igrala tamo dole uz “Jutro je”. Znaš, onda kad smo u stvari postale drugarice. Mina, hajde, pročitaj mi misli. Je l' se ti uopšte sećaš Rojala?

– Pisala sam te tvitove zato što si se ti ponašala onako kako sam se ja osećala.

– Kako?

– Tako nekako otvoreno neprilagođeno. Ja sam to krila i išla iz kontre. Trudila sam se da se smejem i da budem šmeker.

– Upalilo ti je. Mogla si i meni da kažeš za tu foru. Šta znam, možda sam i ja mogla ranije da krenem s tim... Sa uklapanjem.

I onda dugo čutim, njoj u inat, sve dok obe ne zaspimo. Budimo se u panici. Vidimo gomilu ljudi sa već spakovanim koferima, žure, guraju se oko lifta. Niko nam ne govori da je autobus već dole i da nas uveliko čeka. Lomimo se da se popakujemo. Probijamo se, teglim kofer, gladna sam, verovatno smrdim. Dok ulazimo u bus, Mina počinje da peva. Da, na sve to, mora da me bude blam od Mine.

– Jutro jeeee, jutro jeeee! Kad te nema bolje da se nisam ni probudila, nema mesta na jastuku koje nisam ljubilaaa...

– Minče! Minče, seljanko, prekiniiii!

Ceo autobus nas gleda. Mina viče.

– E nas dve nismo jele, ko će da nam donira sendvič?

Momenat tišine. Ali bez ikakve neprijatnosti. Neko nam do-daje sendvič. Sedamo, delimo ga.

– Misliš da mene sad nije blam što sam se drala po busu?

– Nije.

Pogledam Minu, pocrvenela je. Skroz.

– Eto ti. Da znaš da se sećam Rojala.

Kad si neprilagođen, ako ništa drugo, uložiš veći napor da izvališ šta ovi oko tebe misle. Minče, hajde da pišemo o ovome.

– Galinče, hajde da pišemo o ovome.

GALINA MAKSIMOVIĆ, MINA ĆIRIĆ

NOVA SEZONA "ZUMIRANJA"

POLITIČKA EMISIJA U PRODUKCIJI NEDELNIKA VREME

Zumiranje, četvrtak u 18h, na sajtu www.vreme.com

Biljana Stepanović

Teofil Pančić

ZUMIRANJE

voditelj Filip Švarm

EMITUJE SE NA:

- VREME.COM
- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- TV KULA
- TELEMARČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- FORUM TELEVIZIJA
- NA PORTALU JUŽNE VESTI

4 GODINE
SERVICE
INCLUSIVE

NOVI MINI COUNTRYMAN. VIŠE MESTA ZA AVANTURU.

Zakažite test vožnju na telefon: 011/ 353 99 30, 353 99 31 www.MINI.rs

MINI Service Inclusive podrazumeva 4 godine ili pređenih 60.000 km besplatnog redovnog održavanja, a prema uslovima koji su propisani od strane proizvođača.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec